Na Faˈarongoˈanga Leˈa Neˈe Sa Luke Nia Keresia

Sa Luke taˈi ngwae kwaigurai neˈe nia sai liu ana keresilana buka leˈa ki. Sa Luke noaˈa laˈu na fafarongo sa Jesus Christ kaidaˈi sa Jesus mauri, ma niaˈa ka noaˈa logo ta Jiu, ma na alaˈanga nia neˈe Grik. ˈI naˈo ma nia fiˈi keresia na buka neˈe, kaidaˈi ˈoro ki nia tua faˈinia sa Paul na lifurongo. Ana ti kaidaˈi logo, nia leka ˈi Jerusalem fuana lisilana kula neˈe ru ki fuli ana kaidaˈi ana sa Jesus. ˈI buri mala, nia ka fiˈi keresia buka neˈe. Nia ka keresia laˈu ta buka sulia tae neˈe lifurongo ki sasia, neˈe kira saea ˈani Acts.

Sa Luke keresia buka neˈe fuana ngwae ˈaˈana sa Tiofilas. Sui bore ˈana ka ˈunaˈeri, nia keresia logo fuana ngwae ˈoro neˈe kira noaˈa laˈu ngwae Jiu ki, ˈiri kike saiana toˈomaˈilana. Sa Luke keresia buka neˈe logo fuana faˈataˈilana na Faˈarongoˈa Leˈa sulia sa Jesus nia ru mamana liu. Ma nia oga ke faˈataˈi madako ana neˈe sa Jesus leka maˈi fuana faˈamaurilana ngwae ki taˈifau saena magalia. Ti ru neˈe sa Luke nia kerekere suliˈi ki neˈe sa Jesus nia fuˈusi doe ana kini ki, ma nia ka maˈudi liu fuana kwaiˈafilana ngwae taˈa ki, ma ngwae dalaˈa ki.

Na ru talingaˈi ki saena buka neˈe:

Futalana ma doelana sa Jesus, ma sa John Siuabu & 1:5—2:52

ˈI naˈo ana sa Jesus ka fiˈi talaˈae ana raoˈa nia & 3:1—4:13

Sa Jesus fulia raoˈa nia ˈi Galili & 4:14—9:50
Sa Jesus leka ka dao ˈi Jerusalem & 9:51—19:27
Wiki ˈisi sa Jesus tua ˈi Jerusalem & 19:28—21:38
Sa Jesus mae ma ka mauri faolu laˈu & 22:1-24

1 Kwala Tiofilas kwa, na ngwae ˈoro ki kira
kerekere sulia ru ki taˈifau neˈe sa Jesus nia fuliˈi
safitamiˈa.
2 Kira keresia ru neˈe kami rongoa faˈasia na
ngwae neˈe kira lia talitali ana ru neˈeri ki. Ma
ngwae neˈe kira lisia ru neˈeri ki neˈe fuli, kira
ka fata logo sulia na Faˈarongoˈa Leˈa neˈeri
fuamiˈa.
3 Nia neˈe ngwae ˈinotoˈa sa Tiofilas, nau ku
manata sulia nia leˈa nau kui kerekere sulia ru
neˈe ki fuamu, osiˈana nau ku sai leˈa ana ru
ki taˈifau, nia ˈita nama maˈi ana etangilana
alaˈanga neˈe.
4 Ma nau ku kere sulia ru neˈe ki fasi ˈiri
ˈoke saiana na mamanalana taˈifau ru neˈe kira
faˈamanata ˈani fuamu.

Kaidaˈi na ˈainsel faˈarongo ˈani futalana sa John Siuabu

5 Ana na kaidaˈi sa Herod nia gwaungaˈi fafia
abaˈi kula ˈi Judea, taˈi fata abu neˈe satana
sa Sekaraea nia tua logo ana kaidaˈi neˈeri, ma
niaˈa ana fiku taˈi fata abu fuana foˈongaˈa sulia
sa Abaeja. Na ˈafe nia ˈi Elisabet nia saka logo
maˈi ana na kwalafa fata abu ki neˈe kira ˈita
maˈi ana sa Aaron, ngwaefuta sa Moses.
6 Na abula ladaroˈo taˈifau nia saga, ma ka
ˈoloˈolo ˈi naˈona God, sulia kera roˈo leˈa liu

sulia na taki God ki faˈinia na alaˈanga totongaˈi
nia ki taˈifau.
7 Bore ma taˈi ru goˈo, neˈe noaˈa kera kasi toˈo
ana ta ngela, osiˈana ˈi Elisabet nia ˈabaraˈa. Ma
niaˈa faˈinia araˈi nia sa Sekaraea bore, keroˈa
ngwaro logo naˈa.
8 Taˈi asoa sa Sekaraea nia leka saena Luma
Abu God, osiˈana kaidaˈi neˈeri na kaidaˈi na
fiku taˈi fata abu sa Sekaraea ˈiri ke sasia na
raoˈa fata abu ki.
9 Na falafala ana fata abu ki fuana fililana taˈi
fata abu laˈu fuana doˈofilana ˈai moko leˈa, neˈe
nia ˈuri: Kira ka ˈui ˈania ru diˈia daisi fuana
fililana sa tai laˈu neˈe ka sasia raoˈa fata abu
fuana doˈofilana ˈai moko leˈa ˈi fafona fulifuˈa
saena Luma Abu God. Ana kaidaˈi neˈeri, kira ka
filia sa Sekaraea, ma nia ka ruˈu ˈi saena Luma
Abu,
10 ma na ngwae ˈoro neˈe kira ka tua ˈi maa ki,
kira ka foˈo ana kaidaˈi neˈe nia doˈofia na ˈai
moko leˈa neˈeri.
11 Ma taˈi ˈainsel God ka faˈataˈi fuana, nia uu
ˈi bali ˈoloˈolo ana fulifuˈa neˈeri.
12 Kaidaˈi sa Sekaraea nia lisia na ˈainsel
neˈeri, nia ka lebe ma ka maˈu liu.
13 Bore ma, na ˈainsel neˈeri ka fata ˈuri fuana,
“Sekaraea, noaˈa ˈoe kosi maˈu laˈu! God nia
rongoa na lingana foˈongaˈa ˈoe, ma na ˈafe ˈoe
ˈi Elisabet ke baˈa faˈafuta taˈi ngela ngwane. Ma
ˈoke saea ˈani sa John.
14 ˈOke baˈa saeleˈa liu, ma na ngwae ˈoro ki
logo, kira ka saeleˈa ana kaidaˈi neˈe nia ke futa
maˈi ana!
15 Osiˈana niaˈa na ngwae talingaˈi ˈi naˈona
God. Noaˈa nia kasi kwaˈufia ta waen nama ta
ru ni kwaˈufilana ngasingasiˈa neˈe lilinga. Ma

ana kaidaˈi nia fiˈi futa maˈi, na Anoˈi ru Abu ka
tua naˈa faˈinia.
16 Nia ke baˈa olitaˈinia maˈi na ngwae ˈoro ki
ˈi Israel fuana God kira.
17 Ma nia ke baˈa etaeta naˈa maˈi ˈi naˈo ana
na Aofia, ma ke baˈa ngasingasiˈa diˈia sa Elaeja
na profet. Sa tai faˈida neˈe kira olisuˈusuˈu, nia
ke fikuda laˈu, fasi ˈiri na maˈa ki, ma na ngela
kira ki, kira ke alafe fuada kwailiu. Ma nia ke
baˈa rokisia manatana na ngwae aburongo ki,
ˈiri kira ka manata saga. Ma nia ke baˈa sasi
akaˈu ana na ngwae ki fuana na Aofia, ˈiri kira
ke masia na daolana maˈi.”
18 Sui, sa Sekaraea ka fata ˈuri fuana ˈainsel
neˈeri, “Nau kui baˈa sai faˈuta ana mamanalana
ru neˈeri? Sulia nauˈa faˈinia ˈafe nau, keroˈo
ngwaro taˈifau naˈa.”
19 Ma na ˈainsel nia olisia ka fata ˈuri: “Nauˈa
sa Gebriel neˈe nau ku tua faˈinia God sulia asoa
ki taˈifau. Ma God naˈa niniˈa asungaˈi nau maˈi,
ˈiri nai alaˈa faˈiniˈo, ma nau ku faˈarongo ˈoe
ˈani na faˈarongoˈa leˈa neˈe.
20 Ma diˈia ˈoe kosi faˈamamana goˈo ana
faˈarongoˈanga neˈe nau, ˈoke lisia na ma-
manalana ana kaidaˈi neˈe God nia ˈolea fuana
ru neˈe ka fuli ana. Ma osiˈana ˈoe kosi
faˈamamana ana fatalaku, na kwakwamu ke
kulu, ma noaˈa ˈoe kosi alaˈa tafa leleka ka dao
ana kaidaˈi neˈe ru neˈe nau ku eta fata ˈani ˈi
naˈo fuamu ka mamana.”
21 Ana kaidaˈi neˈeri na ngwae neˈe kira tua
masia sa Sekaraea ki, kira ka ˈarefo liu, sulia nia
tua tau maˈi ˈi saena Luma Abu.
22 Ma kaidaˈi sa Sekaraea nia leka maˈi ˈi maa
siana ngwae neˈeri ki, na kwakwana ka kulu

naˈa, ma noaˈa nia kasi alaˈa naˈa faˈinia na ngwae neˈeri ki. ˈUnaˈeri goˈo na ngwae ki taˈifau, kira ka manata naˈa ˈuri: “Mamana liu, sali nia lisia ta faˈataˈinga ˈi saena Luma Abu.” Si neˈe kwakwana nia kulu naˈa, ma nia ka alaˈa goˈo ˈani limana fuana ngwae ki.

23 Ma na kaidaˈi nia ki fuana raoˈa saena Luma Abu God nia sui naˈa, sa Sekaraea fiˈi oli laˈu ˈuana luma nia.

24 Ma noaˈa nia kasi tau goˈo ˈi buri ˈana, na ˈafe nia ˈi Elisabet ka ina naˈa, ma sulia lima madamo ki, nia kasi liliu naˈa ˈi maa faˈasia luma kera,

25 ma nia ka fata ˈuri, “Kaidaˈi neˈe, God nia ˈafi nau naˈa, ma ka lafu nau naˈa faˈasia ˈekeˈa ba nau ku tua maˈi saena ˈani ˈabaraˈanga ˈi maana ngwae ˈoro ki.”

Kaidaˈi na ˈainsel nia faˈarongo ˈani futalana sa Jesus

26 Kaidaˈi ˈi Elisabet nia ina ka tua naˈa sulia ono madamo ki, God ka kwatea maˈi ˈainsel Gebriel ˈuana taˈi fanoa saena abaˈi kula ˈi Galili neˈe kira saea ˈani ˈi Nasaret.

27 Nia ngalia maˈi taˈi faˈarongoa fuana taˈi sariˈi neˈe kira alu fafia fuana ngwae neˈe satana sa Josef fasi ˈiri ka korea. Sa Josef nia futa maˈi olitana na kwalafa sa David na tatalafaˈa. Na satana sariˈi neˈeri ˈi Mary.

28 Na ˈainsel nia leka maˈi, ka fata ˈuri fuana, “Asoa leˈa kwau! God nia tua faˈi ˈoe, ma ka faˈaleˈa ˈoe, ma na kwaiˈofeˈa nia fuamu ka lilisu!”

29 Kaidaˈi ˈi Mary nia rongoa na fatalana ˈainsel neˈeri, nia ka manata ˈabera, ma ka

lulu ˈuana na fadalana na alaˈanga neˈeri neˈe
ˈainsel nia saea fuana.
30 Sui na ˈainsel ka fata laˈu ˈuri fuana, “Mary
kwa, noaˈa ˈoe kosi maˈu laˈu, duˈungana God
nia ˈofeˈo.
31 Duˈungana nia fili ˈoe, ˈoke baˈa ina, ma
ˈoke faˈafuta taˈi ngela ngwane, ma ˈoko faˈasata
ˈani sa Jesus.
32 Ma nia ke baˈa ˈinotoˈa liu, ma kira ka saea
ˈani Ngela God. God kwatea nia ke gwaungaˈi,
diˈia koˈo bora nia sa David.
33 Ma nia ka gwaungaˈi fuana Jiu ki neˈe
fuuˈi ngwae ana sa Jakob tuatua firi, ma na
ˈInotoˈanga noaˈa nia kasi sui!”

34 Ma ˈi Mary ka fata ˈuri fuana ˈainsel neˈeri,
“Nau ku abungaˈi nau ˈua goˈo ˈaku kwa. ˈUri
ma alaˈanga ˈoko saea fuaku ke baˈa mamana
faˈuta?”

35 Ma na ˈainsel neˈeri nia olisia ka ˈuri, “Na
Anoˈi ru Abu ke baˈa koso maˈi fafiˈo, ma na
ngasingasiˈanga God ka tua faˈiniˈo. Osiˈana
niniˈa na Ngela Abu neˈeri, kira ke saea ˈani na
Ngela God.
36 ˈOko saiana toˈolamu ˈi Elisabet. Na ngwae
ki taˈifau kira saea nia ˈafitaˈi naˈa fuana nia ka
toˈo ana ta ngela. Sui bore ˈana nia ka ngwaro,
ma taˈena nia ina ka tua naˈa sulia ono madamo
ki.
37 Osiˈana noaˈa ta ru kasi ˈafitaˈi goˈo fuana
God.”

38 Ma ˈi Mary ka fata ˈuri, “Nau ku oga
ru niniˈa ˈoko saea fuaku ki ke fuli mamana
naˈa maˈi fuaku, osiˈana nau na kini rao God.”

Kaidaˈi ˈi Mary nia fata goˈo ˈunaˈeri, na ˈainsel ka leka naˈa ˈana faˈasia.

ˈI Mary nia leka siana ˈi Elisabet

39 Ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, ˈi Mary ka sasi akaˈu, ma ka leka ˈaliˈali naˈa ˈuana kala fanoa ˈi tolo ana bali abaˈi kula ˈi Judea.
40 Kaidaˈi nia dao, nia ka ruˈu ˈi luma sa Sekaraea, ma ka fata leˈa leˈa fuana ˈi Elisabet.
41 Ma kaidaˈi ˈi Elisabet nia rongoa na fatalana ˈi Mary, na ngela neˈe nia ina ˈani lebe ka saola saena sirana. Ma na Anoˈi ru Abu ka sura ana ˈi Elisabet,
42 ma nia ka fata doe ma ka ˈuri, “Na ˈoilakiˈa fuamu liufia na kini ki taˈifau, ma na ˈoilakiˈa logo fuana na ngela neˈe ˈoko ina ˈani.
43 Noaˈa nau ku ˈiri totolia neˈe ru doe neˈe ka fuli fuaku, sulia na teˈa Aofia nau ka leka maˈi fuana na lisilaku!
44 Duˈungana kaidaˈi nau ku rongoa goˈo na alaˈanga ˈoe ki, na ngela niniˈa nau ku ina ˈani ka leotaˈi naˈa saena siraku, osiˈana nia saeleˈa liu.
45 Na ˈoilakiˈanga fuamu osiˈana ˈoko faˈamamana ana fatalana God fuamu ke fuli.”

ˈI Mary nia tafea God

46 Ma ˈi Mary ka fata ˈuri,
“Na manatalaku tafea God,
47 ma na mangoku nia saeleˈa sulia God neˈe nia faˈamauri nau.
48 Nau ku ngu tafea aku, sulia nia manata toˈo aku, nau na kini ku enoeno goˈo aku, ma ku tua goˈo aku fuana na raoˈa fuana.

Nia ˈita ˈi taˈena ka oli alaˈa, na ngwae ki taˈifau
kira ka saea nau ku tua ˈani ˈoilakiˈa doe,
49 sulia na ru doe ki neˈe God nia sasiˈi fuaku
ˈani ngasingasilana taˈifau.
Ma na satana God abu.
50 Nia ˈita ka leka naˈa maˈi sulia na
unitaˈi ngwae ki taˈifau, nia faˈataˈinia
kwaimanataiˈanga nia fuana ngwae ki
taˈifau neˈe kira fuˈusi doe ana.
51 Nia taga na limana neˈe nia ngasingasiˈa liu,
ma ka takalongaˈinia na ngwae neˈe kira
fataleˈa ada ˈi talada ki.
52 Nia faˈakosoa na tatalafaˈa ngasingasiˈa ki
faˈasia na ˈinotoˈanga kira ki, ma ka
faˈaˈinotoˈa ngwae kira enoeno ki.
53 Na ngwae kira fiolo ki, nia sare kira ˈani ru
leˈa ki, ma nia ka sasi ngwae toˈoruˈa ki
ka dalaˈa.
54-55 Nia manata toˈona na fata alangaˈinga
nia* sasia fuana koˈo bora kia ki, ma ka
kwaiˈafi aka na ngwae rao nia ki ˈi Israel.
Noaˈa nia kasi manata bura ana faˈataˈilana
kwaimanataiˈanga nia eta fataˈa ˈani
fuana sa Abraham, ma fuaka logo na
kwalafa nia ki tuatua firi!”
56 ˈI Mary nia tua faˈinia ˈi Elisabet sulia uulu
madamo ki, sui nia ka fiˈi oli ˈuana fanoa nia.

Na futalana sa John Siuabu

57 Kaidaˈi fuana ˈi Elisabet ka faˈafuta nia dao
naˈa, nia ka faˈafuta taˈi ngela ngwane.

---

* **1:54-55** fata alangaˈinga God eta fataˈa fuana sa Abraham saena Genesis 17:7.

58 Na ngwae kwaima nia ki, ma na ngwae goˈo
ana kwalafa nia ki, kira rongoa na ru leˈa neˈe
God nia sasia fuana, ma kira ka saeleˈa liu fafia.
59 Fiu asoa ki sui buri ˈana futalana ngela
neˈeri, kira ka roˈosulia na falafala Jiu ki fuana
ˈolo faˈataˈinia. Ma kira ka oga kike faˈasata nia
ˈani maˈa nia sa Sekaraea.
60 Bore ma teˈa nia olisida ka ˈuri, “Noaˈa
kamu kasi saea ˈani sata neˈana! Na satana sa
John lala.”
61 Ma na ngwae ki taˈifau kira olisia kira ka
ˈuri, “Noaˈa ta ngwae ana kwalafa koroˈo ˈiri
toˈo ana sata neˈeri.”
62 Sui kira ka alaˈa ˈani limada, kira ka kwatea
maˈetoto fuana maˈa nia sa Sekaraea, ma kira
ka saefilo ˈuana sata tae neˈe nia oga kira ke
faˈasata ˈani ngela neˈe.
63 Ma sa Sekaraea ka kwaikarui, ma ka gania
ˈuana taˈi ˈaba ru fuana kerekereˈa, ma nia ka
kerekere ka ˈuri, “Na satana ngela neˈe sa John.”
Ma ngwae ki taˈifau kira ka ˈarefo liu.
64 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, na ngiduna sa
Sekaraea ka fata tafa, ma nia ka tafea God.
65 Ma na ngwae ki taˈifau goˈo neˈe kira
fiku maˈi ˈi neˈeri, kira ka ˈarefo liu, ma na
faˈarongoˈanga sulia na ru neˈeri ki ka talofia
naˈa ngwae kira tua ˈi tolo ki, saena ˈafutana
abaˈi kula ˈi Judea.
66 Ma na ngwae ki taˈifau goˈo neˈe kira rongoa
ru neˈeri ki, kira ka manata kalida, ma kira ka
fata ˈuri, “Na ngela neˈe ke baˈa alua ta ngwae
faˈuta niniˈa?” Kira fata ˈunaˈeri, sulia kira
saiana na ngasingasiˈanga God nia tua faˈinia
ngela neˈeri.

Sa Sekaraea nia tafea God

67 Ma na Anoˈi ru Abu ka tua naˈa faˈinia
sa Sekaraea maˈa sa John, ma sa Sekaraea ka
fatataloˈania na faˈarongoˈanga God ka fata ˈuri,
68 “Kuke tafea God neˈe niaˈa God ana ngwae Jiu
ki.
Nia leka maˈi fuana ˈafilaka na ngwae nia ki, ma
fuana na faˈamaurilaka.
69 Nia ke kwatea maˈi fuaka taˈi ngwae
Kwaifaˈamauri neˈe nia toˈo ana ngasin-
gasiˈanga doe, neˈe nia leka maˈi faˈasia
kwalafa sa David na tatalafaˈa, na ngwae
rao na Aofia.
70 Nia fata alangaˈinia maˈi fuaka ru neˈe ki, ana
fatalana profet abu ki ˈi naˈo,
71 fasi ˈiri nia ke faˈamauri kia faˈasia na mal-
imae kia ki ma faˈasia na ngasingasiˈanga ana
ngwae neˈe kira ogalaˈa fuaka ki.
72 Nia ka alangaˈi maˈi nia ke faˈataˈinia na
kwaimanataiˈanga nia fuana koˈo bora
kia ki, ma nia ka manata toˈona na fau
alangaˈinga abu nia
73 neˈe nia sasia fuana koˈo bora kia sa Abraham,
ma nia ke baˈa lafu kia faˈasia na malimae kia
ki,
74 fasi ˈiri kuke rao fuana ma noaˈa kulu kasi
maˈu,
75 ma fasi ˈiri kuke tua saga ˈi maana sulia asoa
ki taˈifau.”

76 Ma sa Sekaraea ka fata ˈuri fuana ngela nia
sa John,
“Ngela nau ˈae, kira ke saeˈo ˈani profet God neˈe
ˈinotoˈa fafia ru ki taˈifau.

Ma ˈoke etaeta ˈi naˈo ana na Aofia, fasi ˈiri
ˈoko saea ngwae ki kira ka sasi akaˈu ana
maurilada maˈakwalia niaˈa.
77 Ma ˈoke faˈarongoa na ngwae nia ki, neˈe
kira ke toˈo ana mauriˈa kaidaˈi God ke
rufuanata ana taˈangaˈa kira ki.
78 Sulia God kia, nia kwaimanatai liu fuaka.
Diˈia na sina neˈe raˈe maˈi faˈinia madakolaˈa,
79 na ngwae Faˈamauri kia nia dao maˈi faˈasia
God faˈinia madakolaˈanga fuana ai neˈe kira tua
saena maˈe rodo ana maeˈa.
Ma nia kwaiˈafi aka ˈiri ke talaˈi kia ˈuana na
aroaroˈanga faˈinia God.”

80 Ma ngela neˈeri sa John ka doe ana noni, ma
na manatana taˈifau ka ngasingasiˈa. Ma kaidaˈi
nia doe, nia ka tua saena abaˈi kula kwasi, leleka
ka dao ana asoa nia sakatafangaˈi fuana ngwae
ˈi Israel ki.

2

Sa Jesus nia futa
(Matthew 1:18-25)

1 Ana kaidaˈi neˈeri ana teˈeteˈelana sa John,
na ngwae gwaungaˈi ana fanoa doe ˈi Rom neˈe
satana sa Ogastas, nia alua taˈi taki fuana ngwae
ana fanoa ki taˈifau olofana ˈinotoˈanga nia, fasi
ˈiri kike leka ˈi fanoa koˈo bora kira ki fuana na
keresilana satada.
2 Ma nia na etana kerekereˈa neˈe kira sasia
kaidaˈi sa Kwirinias nia ˈinotoˈa fafia profins ˈi
Siria.

3 Ma na ngwae ki taˈifau, kira ka leka fuana na
keresilana satada, taˈi taˈi ngwaeˈa ke oli ˈuana
fanoa nia.
4 Ma sa Josef ka leka logo maˈi faˈasia na fanoa
nia ˈi Nasaret ana abaˈi kula ˈi Galili, ma ka
leka ˈuana abaˈi kula ˈi Judea ˈuana na maˈe
fanoa sa David na tatalafaˈa neˈe kira saea ˈani
ˈi Betlehem, osiˈana sa Josef nia na ngwae ana
kwalafa sa David.
5 Sa Josef nia leka fuana ka keresia na satana
faˈinia ˈi Mary, na kini ba kira alu fafia fuana.
Ma ana kaidaˈi neˈeri, ˈi Mary nia ina naˈa.
6 Ma ana kaidaˈi kera tua ˈi Betlehem, nia ngela
fii naˈa fuana faˈafutaˈanga.
7 Ma nia ka faˈafuta na ngela etaeta nia, ma
ka ˈafua ˈani ifi ki, ma ka faˈateoa ˈi saena kula
ni sare bulukaˈanga, osiˈana noaˈa naˈa ta luma
fuana kera ka folia kera ka tua ana.

ˈAinsel ki faˈarongo ˈania futalana sa Jesus

8 Ma na ngwaˈi toˈa kira lia sulia sipsip ki, kira
tua karangia logo na fanoa neˈeri, ma kira ka lia
sulia na sipsip kira ki ˈi saena rodo.
9 Ma na ˈainsel God ka faˈataˈi fuada, ma na
madakolana God ka rara ˈafida, ma kira ka maˈu
liu.
10 Ma na ˈainsel neˈeri ka fata ˈuri fuada,
“Noaˈa kamu kasi maˈu laˈu, osiˈana nau
ku ngalia maˈi faˈarongoˈanga leˈa neˈe nia
faˈasaeleˈa ngwae ki taˈifau.
11 ˈI taˈena na Faˈamauri kamu nia futa ˈi
saena maˈe fanoa sa David ˈi Betlehem, ma nia
neˈe na Christ na Aofia.

12 Ma na maˈetoto fuamuˈa nia ˈuri: Muke baˈa
lisia taˈi ngela tiˈitiˈi neˈe kira ˈafua ˈani ifi ki,
ma nia teo ana kula fuana sarelana buluka ki.”
13 ˈAsu bore ma moleˈe ˈainsel faˈasia ˈi langi
kira ka fiku faˈataˈi laˈu faˈinia ˈainsel baera, ma
kira ka tafea God kira ka ˈuri,
14 “Fuˈusi ˈinotoˈa ana God ˈi langi.
Ma na aroaroˈa fuana ngwae ki ˈi ano neˈe God
nia saeleˈa faˈinida.”

15 ˈI buri ˈana neˈe ˈainsel ki kira oli naˈa
ˈuana ˈi langi, na ngwae lia sulia sipsip neˈeri
ki kira ka alaˈa kwailiu fuada kira ka ˈuri, “Kulu
leka basi ˈuana ˈi Betlehem fasi ˈiri kulu ke lisia
na ru niniˈa God nia fata sulia fuakulu.”
16 Ma kira ka leka ˈaliˈali, ma kira ka dao
toˈona ˈi Mary faˈinia sa Josef, ma kira ka lisia
na ngela tiˈitiˈi neˈe nia teo ana kula fuana sare
bulukaˈanga.
17 Ma kaidaˈi kira lisia, kira ka fata sulia na ru
neˈe na ˈainsel ki kira saea fuada sulia na ngela
neˈeri.
18 Ma na ngwae ki kira ka rongoa, ma kira ka
ˈarefo liu ana alaˈanga neˈe kira faˈarongo ˈani.
19 Ma ˈi Mary nia manata toˈona ru neˈeri ki,
ma ka goniˈi saena maurilana ka tau.
20 Ma na ngwae folo ˈusia sipsip ki kira ka
oli, ma kira ka baˈatafea God fafia ru ki taˈifau
neˈe kira rongoa, ma kira ka lisia logo neˈe nia
mamana ka diˈia nama neˈe ˈainsel saea fuada.
21 Ma ana wiki ˈi buri, kaidaˈi neˈe kira ˈolo
faˈataˈinia ana ngela neˈeri, kera ka faˈasata ˈani
sa Jesus, na sata ba na ˈainsel nia saea fuana ˈi
Mary, kaidaˈi nia kasi ina ua.

Kira ngalia sa Jesus ˈuana saena Luma Abu

22 Ma na kaidaˈi nia dao naˈa fuana sa
Josef faˈinia ˈi Mary kera ka faˈasikasika naˈa
diˈia na taki ba sa Moses* nia saea ˈi burina
faˈafutaˈanga. ˈUnaˈeri goˈo, kera ka ngalia
na ngela neˈeri ˈuana saena Luma Abu God ˈi
Jerusalem ˈiri kera ka kwatea fuana God,
23 diˈia ba kira keresia ka sui naˈa ˈi saena taki
God ki kira ˈuri, “Na ngela ngwane etaeta, kira
ke kwatea nama fuana God.”
24 Kera ke kwatea logo na kwaisuˈusiˈanga ˈani
ro faˈi fao ki, nama ta ro faˈi bola, diˈia na taki
God nia oga fuana faˈasikasika lana ˈi Mary.
25 Ma ana kaidaˈi neˈeri, taˈi ngwae satana sa
Simion nia tua ˈi Jerusalem. Niaˈa na ngwae leˈa,
ma ka dangiˈi foˈosia God, ma ka tua ni kwaimasi
ˈuana kaidaˈi God ke faˈamauria na ngwae Israel
ki. Ma na Anoˈi ru Abu nia ka tua ana,
26 ma ka saea nia ke mauri leleka ka dao ana
kaidaˈi nia ke lisia na Christ neˈe God nia fata
alangaˈi ˈani fuana lafulana ngwae nia ki.
27 Na Anoˈi ru Abu nia talaˈia sa Simion ka leka
ˈuana Luma Abu God, ma nia ka dao toˈona sa
Josef faˈinia ˈi Mary, kaidaˈi kera ngalia maˈi na
ngela tiˈitiˈi neˈeri sa Jesus, ˈiri kera ka sasia na
ru ki neˈe taki nia saea fuana sasilana.
28 ˈUnaˈeri goˈo, sa Simion ka toˈia naˈa ngela
neˈeri ˈani limana, ma ka baˈatafea God ka ˈuri,
29 “God ˈae, kaidaˈi neˈe fata alangaˈinga ba ˈoe
nia mamana naˈa.

---

* **2:22** Levitikus 12:6-8 ˈI burina ˈafe Jiu nia faˈafuta na ngela ngwane, kira saea ni sua. ˈUnaˈeri neˈe nia tua ˈi luma sulia uulu akwala ma uulu asoa ki burina ˈolo faˈataˈinia ka sui mala, nia ka fiˈi kwatea kwai suˈusi ˈanga fuana na Aofia.

Nia neˈe, nauˈa na ngwae raˈo ˈoe, nau ku fiˈi
bolo naˈa fuana maeˈa, ma nau ku saeleˈa
liu.
30 Duˈungana kaidaˈi neˈeri, nau ku lisia naˈa
ˈania maaku talaku na ngwae neˈe ˈoko
kwatea maˈi ˈiri ke faˈamauria na ngwae
ki.
31 Nia na ngwae neˈe ˈoko sasi akaˈu ana, fasi ˈiri
ngwae ki taˈifau kira ke lisia.
32 Ngwae ni Faˈamauri neˈe, nia diˈia na
unu, osiˈana nia ke faˈataˈinia na kwaio-
gaiˈanga ˈoe fuana ngwae neˈe noaˈa laˈu
Jiu ki.
Ma nia ka faˈa ˈinotoˈa kami ngwae Jiu ki neˈe
ngwae ˈoe ki.”

33 Ma na maˈa nia ma na teˈa nia, kera ka
ˈarefo liu kaidaˈi kera rongoa ru neˈeri ki sa
Simion nia alaˈa sulia na ngela neˈe.
34 Ma sa Simion ka faˈaleˈa kera. Sui, nia ka
fata ˈuri fuana ˈi Mary, na teˈa nia, “Na ngela
neˈe na ngela God nia filia ˈua naˈa maˈi, na
ngwae ˈoro ki ˈi Israel kira ke toˈo ana mauriˈa
ana niaˈa, ma na ˈorolana logo ngwae ki ˈi Israel
maurilada mae osiˈana kira ˈiri saiana niaˈa.
Niaˈa neˈe na maˈetoto ke faˈataˈinia God fuana
ngwae ki, ma ˈorolana ngwae ki kira ˈaila ˈania,
35 ˈunaˈeri nia ke faˈataˈinia na manata ago
ˈanga kira ki. Ma na kwaimanataiˈanga doe ke
baˈa dao amu, ka diˈia ta naifi neˈe ke toˈo mala
ana nonimu ka fii liu.”
36 Ma na taˈi gwaˈi ˈuru kini nia tua logo ana
kaidaˈi neˈeri, na satana ˈi Ana, ma nia taˈi
profet logo, ma nia ka ngwaro naˈa. Nia na ngela

kini sa Faniuel ana kwalafa sa Asa. Ana kaidaˈi
nia sariˈi, nia ˈafe ma ka tua faˈinia araˈi nia
sulia fiu faˈi ngali ki goˈo,
37 ma ˈi burina araˈi nia mae, nia ˈuru ka tua
naˈa sulia kwalu akwala ma fai faˈi ngali. Nia
tua goˈo ˈana, ma ka ˈidufaˈi leka saena Luma
Abu God fuana abu fangaˈa ma na foˈosilana God
sulia asoa ma rodo.
38 Ana kaidaˈi neˈeri logo, nia dao toˈona sa
Josef faˈinia ˈi Mary, ma ka baˈatafea God, ma
ka alaˈa sulia na ngela neˈeri fuana ngwae ki
taˈifau neˈe kira tua goˈo ˈada masia kaidaˈi God
ke faˈamauria ngwae Jerusalem ki.
39 Kaidaˈi sa Josef faˈinia ˈi Mary kera faˈasuia
na ru ki taˈifau neˈe taki God nia saea, kera ka
oli naˈa ˈuana fanoa kera ˈi Nasaret, fanoa neˈe
saena abaˈi kula ˈi Galili.
40 Na ngela neˈeri nia doe maˈi, ma ka ngasin-
gasiˈa, ma ka toˈo ana liatoˈo. Ma kwaiˈofeˈanga
God ka tua faˈinia.

Sa Jesus nia tua saena na Luma Abu God

41 Ana faˈi ngali ki taˈifau, na maˈa sa Jesus ma
teˈa nia kera leka ˈuana fanoa doe ˈi Jerusalem
fuana faˈi asoa doe ana Fangaˈa Daofaˈi Liuˈa.
42 Ma kaidaˈi sa Jesus nia dao ana akwala ma
ro faˈi ngali, kira ka leka ana fangaˈa neˈeri sulia
na falafala kira.
43 ˈI buri ˈana fangaˈa neˈeri nia sui, na maˈa
nia ma teˈa nia kera ka oli naˈa adaroˈo, ma sa
Jesus ka tua goˈo ˈana ˈi Jerusalem, ma kera kasi
saiana.
44 Kera fia fasi nia leka naˈa faˈinia na fikuˈa
neˈeri, ma kera ka leka naˈa adaroˈo sulia faˈi
asoa laˈulaˈu neˈeri. Sui, kera ka fiˈi talaˈae

ˈuana lululana ˈi safitana na ngwaefuta kera ki,
ma na ngwae kwaima kera ki.
45 Ma kaidaˈi kera lulu, ma kera kasi lisia, kera
ka oli, kera ka lulu laˈu maˈi ˈi Jerusalem.
46 Ma na uula faˈi asoa, kera fiˈi dao toˈona
saena Luma Abu God. Nia tua ˈana faˈinia ngwae
faˈamanata ana Jiu ki, ma nia ka fafarongoda,
ma ka saefiloda sulia ru kira faˈamanata ˈani.
47 Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira rongo nia,
kira ka ˈarefo liu ana sai ˈi ruˈanga nia ma ana
olisiˈanga nia ki.
48 Ma kaidaˈi sa Josef ma ˈi Mary kera lisia,
kera ka ˈarefo liu. Ma teˈa nia ka fata ˈuri fuana,
“Ngela nau ˈae, ˈoko sasi faˈuta amiroˈo niniˈa?
Na maˈa ˈoe ma nauˈa, keroˈo lulu maˈi ˈuamu,
ma keroˈo ka manata ˈabera liu.”
49 Ma sa Jesus ka olisi kera ka ˈuri, “Faˈuta neˈe
koroˈo ka lulu maˈi ˈuaku ana kula ki dalafa?
Fuila koroˈo ka sai goˈo ana neˈe nau ku tua goˈo
aku ˈi neˈe saena luma Maˈa nau.”
50 ˈUnaˈeri ma kera kasi sai goˈo ana na
fadalana na alaˈanga neˈe nia saea fuadaroˈo.
51 Sui, sa Jesus ka oli faˈi kera ˈuana ˈi Nasaret,
ma ka roˈo naˈa ˈana sulidaroˈo. Ma teˈa nia
ka manata naˈa sulia ru neˈeri ki taˈifau sulia
kaidaˈi tau.
52 Ma sa Jesus ka doe maˈi ana noni, ma na
liatoˈo ˈanga nia ka doe logo, ma God faˈinia
ngwae ki kika saeleˈa logo faˈinia.

3

*Sa John saea ngwae ki kike sasi akaˈu fuana
daoˈa toˈona na Christ*
(Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28)

1 Ana kaidaˈi neˈeri, nia dao naˈa ana akwala
ma lima faˈi ngali neˈe sa Taebirias nia ˈinotoˈa
ana fanoa doe ˈi Rom, ma sa Pontias Paelat ka
ˈinotoˈa fafia ˈi Judea, ma sa Herod nia ngwae
ˈinotoˈa fafia ˈi Galili, ma sa Filip na ngwaefuta
nia ka lia sulia ˈi Iturea ma ˈi Trakonaetis, ma sa
Lisanias ka lia sulia abaˈi kula ˈi Abilin.
2 Kaidaˈi neˈeri logo, sa Anas ma sa Kaeafas
keroˈa ro ˈingataˈi fata abu ki ana fanoa ˈi
Jerusalem. Ma ana kaidaˈi neˈeri, na fatalana
God ka dao maˈi siana sa John na ngela sa
Sekaraea, kaidaˈi nia tua naˈa ˈi saena abaˈi kula
kwasi.
3 Ma sa John ka leka ana abaˈi kula kalikalia
kafo ˈi Jodan. Ma nia ka fata ˈuri fuana ngwae
ki, “Muke kakari alifaˈi faˈasia taˈangaˈa kamu
ki, ma muke siuabu, ˈiri God ke rufuanata ana
taˈangaˈa kamu ki.”
4 Nia diˈia nama ba sa Aesea na profet nia
keresia✡ ka ˈuri,
“Taˈi ngwae nia ke baˈa ri ˈi saena abaˈi kula
kwasi ka ˈuri,
‘Na Aofia nia ke dao maˈi!
Kamu ke faˈasaga na tala fuana!
5 Ma muke faˈafungua na oteotea ki, ma muke
faˈaotea na laˈebusua ki ma faˈi ua ki.
Ma muke faˈasaga na tala eˈeoˈa ki, ma muke
faˈadada na tala kilukiluˈa ki.
6 Ma ngwae ki taˈifau kike baˈa lisia neˈe God ke
faˈamaurida.’ ”

7 Ma ngwae ˈoro ki kira leka maˈi siana sa John
fasi ˈiri nia ke siuabuda. Ma sa John ka fata ˈuri

✡ **3:4** Aesea 40:3-5

fuada, “Kamu diˈia goˈo amuˈa kaela na baˈeko
tolo ki! Noaˈa nau ku ˈiri saea laˈu fuamuˈa
neˈe na siuabuˈanga ke faˈatafi kamu faˈasia na
kwaˈikwaˈinga God sui bore ˈana noaˈa kamu
kasi kakari alifaˈi.
8 Muke sasia lala ru ki neˈe nia faˈataˈinia
kamu kakari alifaˈi naˈa faˈasia na abula
taˈangaˈa kamu ki! Ma noaˈa kamu kasi manata
ˈuri ˈi saena liamuˈa, ‘Kami na ngwae kami futa
maˈi ana kwalafa sa Abraham naˈa. ˈAfitaˈi ta
kwaˈikwaˈinga faˈasia God ka dao amiˈa.’ Ma
nau ku sae saga ana fuamuˈa, nia talangwaraˈu
goˈo ana fuana God ka ngalia ta gwaˈi fau
ana fau ki, ma ka saungaˈinia ˈani kwalafa sa
Abraham ki!
9 Ana kaidaˈi neˈe, God nia sasi akaˈu naˈa ana
kwaˈikwaˈinga, diˈia ta ngwae ba nia dau ana ta
kwaˈikwaˈi, ma ka sasi akaˈu fuana tufulana ˈai
ki. Ma na ˈai ki taˈifau neˈe noaˈa kasi fungu ˈani
ta fuaˈi ai leˈa ki, nia ke tufuda, ma ka toˈosida
ˈi saena mafula.”
10 Sui, na ngwae ki kira ka saefiloa sa John kira
ka ˈuri, “Ta tae neˈe kami ke sasia ka faˈataˈinia
neˈe kami kakari alifaˈi kwa?”
11 Ma nia ka olisida ka ˈuri, “Diˈia sa tai neˈe
nia toˈo ana ro ifi ki, nia ka kwatea na ruana ifi
fuana ta ngwae neˈe noaˈa nia kasi toˈo ana ta
ifi. Ma diˈia ta ngwae neˈe nia toˈo ana fanga ki,
nia ka daroˈia.”
12 Ma ti ngwae kwalabasa ana gonilana
mani fuana takisi, kira dao logo maˈi fuana
siuabuˈanga, ma kira saefilo kira ka ˈuri, “Ngwae
faˈamanata kwa, ta tae mo neˈe kami ke sasi ka
faˈataˈinia neˈe kami kakari alifaˈi kwa?”

13 Ma sa John nia olisida ka ˈuri, “Muke fikua
goˈo mani neˈe nia bolo faˈinia mani neˈe taki
nia saea. Noaˈa kamu kasi gani liufia na mani
neˈeri.”

14 Ma ti ngwae ni ofoˈa kira ka saefiloa logo
kira ka ˈuri, “Ma kaimili niniˈa, ta tae neˈe kami
ke sasi ka faˈataˈinia neˈe kami kakari alifaˈi
kwa?”

Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu kasi tu-
araˈinia ta ngwae fuana kwatelana mani fuau-
mulu. Ma noaˈa kamu kasi gaurafua ta ngwae.
Ma muke saeleˈa goˈo amuˈa fafia na mani neˈe
kira foli kaumulu ˈania.”

15 Ngwae ki kira kwaimamani ana daolana
maˈi na Christ, na ngwae neˈe God filia ka lafua
ngwae nia ki, ˈunaˈeri ma kira fia ˈuri, “Sali sa
John naˈa neˈe na Christ.”

16 Bore ma sa John ka fata lala ˈuri fuada,
“Nau ku siufi kamu goˈo ˈaku ˈani kafo, bore
ma ngwae neˈe ke baˈa dao maˈi nia talingaˈi
ka liufi nau. Ma nau noaˈa kusi bolo faˈinia neˈe
nai logea na taˈe butu nia ki ˈi ˈaena. Ma nia
ke baˈa siuabu kamu ˈani Anoˈi ru Abu ma ˈani
mafula.

17 Ma nia sasi akaˈu naˈa fuana mata-
langaˈilana ngwae ki taˈifau, ka diˈia ta ngwae
ba nia efoa na maga ru leˈa ki faˈasia na
taˈetaˈeru ki. Ma nia ka fikua na maga ru leˈa
ki ˈi saena na luma ni goniruˈa, ma ka duˈafia
naˈa taˈetaˈeru ki saena na mafula neˈe noaˈa
nia kasi mae.”

18 Ma sa John ka fata sulia na Faˈarongoˈa
Leˈa fuada ˈani alaˈanga ˈoro ˈuri ki, ma nia ka

iribobo ada fasi ˈiri kira ke rokisia falafala kira ki.
19 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa John ka fata
ngasingasiˈa liu fuana sa Herod, na ngwae neˈe
nia gwaungaˈi fafia abaˈi kula neˈeri, duˈungana
sa Herod nia korea ˈi Herodias, na ˈafe ng-
waefuta nia sa Filip, ma nia ka sasia naˈa ru taˈa
ˈoro ki logo.
20 Ma ta ru laˈu neˈe taˈa ka tasa naˈa neˈe sa
Herod nia sasia neˈe, nia ngalia sa John, ma ka
alua saena lokafo.

Na siuabuˈanga sa Jesus
(Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11)

21 Ma ˈi naˈona kaidaˈi sa John nia tua saena
lokafo, nia siuabua naˈa ngwae ˈoro ki. Sa Jesus
nia leka maˈi, ma sa John ka siuabua logo. Ma
ana kaidaˈi nia foˈo, na lofana salo ka ˈifi,
22 ma na Anoˈi ru Abu nia koso maˈi fafia
diˈia ta bola. Ma taˈi lingaˈi fataˈa nia talo maˈi
faˈasia ˈi langi ka ˈuri, “ˈAeˈo naˈa neˈe ngela
nau neˈe nau ku alafe liu amu. Nau ku saeleˈa
liu faˈiniˈo.”

Na kwalafa ana ˈaˈebaralana maˈi sa Jesus
(Matthew 1:1-17)

23 Ana kaidaˈi sa Jesus nia bolo faˈinia uulu
akwala faˈi ngali burina futa lana, nia ka talaˈae
ka leka liliu naˈa fuana faˈamanataˈanga. Ma na
ngwae ki taˈifau, kira manata fasi sa Jesus nia na
ngela sa Josef goˈo. Bore ma
Sa Josef neˈeri neˈe nia futa maˈi ana sa Hilae.
24 Sa Hilae nia futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae,
sa Lifae ka futa ana sa Melkae,

sa Melkae ka futa ana sa Janae,
sa Janae ka futa ana sa Josef.
25 Sa Josef na ngela sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Emos,
sa Emos ka futa ana sa Neham,
sa Neham ka futa ana sa Eslae,
sa Eslae ka futa ana sa Nagae.
26 Sa Nagae neˈe ngela sa Meata,
sa Meata ka futa ana sa Matataeas,
sa Matataeas ka futa ana sa Semein,
sa Semein ka futa ana sa Josek,
sa Josek ka futa ana sa Joda.
27 Sa Joda na ngela sa Joanan,
sa Joanan ka futa ana sa Risa,
sa Risa ka futa ana sa Serababel,
sa Serababel ka futa ana sa Sialtiel,
sa Sialtiel ka futa ana sa Nirae.
28 Sa Nirae na ngela sa Melkae,
sa Melkae ka futa ana sa Adae,
sa Adae ka futa ana sa Kosam,
sa Kosam ka futa ana sa Elmadam,
sa Elmadam ka futa ana sa Ere.
29 Sa Ere na ngela sa Josua,
sa Josua ka futa ana sa Eliesa,
sa Eliesa ka futa ana sa Jorim,
sa Jorim ka futa ana sa Matat,
sa Matat ka futa ana sa Lifae.
30 Sa Lifae na ngela sa Simion,
sa Simion ka futa ana sa Juda,
sa Juda ka futa ana sa Josef,
sa Josef ka futa ana sa Jonam,
sa Jonam ka futa ana sa Elaeakim.
31 Sa Elaeakim na ngela sa Milia,
sa Milia ka futa ana sa Mena,

sa Mena ka futa ana sa Matata,
sa Matata ka futa ana sa Netan,
sa Netan ka futa ana sa David na tatalafaˈa.
32 Sa David na ngela sa Jesi,
sa Jesi ka futa ana sa Obed,
sa Obed ka futa ana sa Boas,
sa Boas ka futa ana sa Salmon,
sa Salmon ka futa ana sa Nason.
33 Sa Nason na ngela sa Aminadab,
sa Aminadab ka futa ana sa Admin,
sa Admin ka futa ana sa Anae,
sa Anae ka futa ana sa Hesron,
sa Hesron ka futa ana sa Peres,
sa Peres ka futa ana sa Juda.
34 Sa Juda na ngela sa Jakob,
sa Jakob ka futa ana sa Aesak,
sa Aesak ka futa ana sa Abraham,
sa Abraham ka futa ana sa Tera,
sa Tera ka futa ana sa Neho.
35 Sa Neho na ngela sa Sirag,
sa Sirag ka futa ana sa Riu,
sa Riu ka futa ana sa Pileg,
sa Pileg ka futa ana sa Eba,
sa Eba ka futa ana sa Sela.
36 Sa Sela na ngela sa Keinan,
sa Keinan ka futa ana sa Afaksad,
sa Afaksad ka futa ana sa Siem,
sa Siem ka futa ana sa Noa,
sa Noa ka futa ana sa Lamek.
37 Sa Lamek na ngela sa Metusala,
sa Metusala ka futa ana sa Enok,
sa Enok ka futa ana sa Jered,
sa Jered ka futa ana sa Mahelalel,
sa Mahelalel ka futa ana sa Kenan.
38 Sa Kenan na ngela sa Enos,

sa Enos ka futa ana sa Set,
sa Set ka futa ana sa Adam na ngela God.

4

Sa Saetan nia ilitoˈona sa Jesus
(Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

1 Na Anoˈi ru Abu nia sura ana sa Jesus, ma sa
Jesus ka oli maˈi faˈasia na kafo ˈi Jodan, ma na
Anoˈi ru Abu ka talaˈia ˈuana saena abaˈi kula
kwasi.
2 Ma sa Saetan ka ilitoˈona ˈi neˈeri sulia fai
akwala faˈi asoa ki. Ma sulia asoa neˈeri ki, sa
Jesus kasi ˈania goˈo ta fanga, ma nia ka fiolo liu
naˈa.
3 Ma sa Saetan ka fata ˈuri fuana, “Osiˈana neˈe
ˈaeˈo na Ngela God, ˈoke fata fuana gwaˈi fau
neˈe ˈiri ke alua ta afu beret.”
4 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Na Kerekereˈa
Abu✡ nia saea, ‘Na ngwae noaˈa kasi mauri goˈo
ˈani fanga taˈifilia.’ ”
5 Sui sa Saetan ka talaˈia ˈuana gwauna totoloa
neˈe fane liu, ma ana kaidaˈi tiˈitiˈi goˈo, nia ka
faˈataˈinia naˈa fuana na ˈinotoˈanga ki taˈifau
ana magalia.
6 Ma nia ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Nai baˈa
kwatea na ˈinotoˈanga neˈe ki taˈifau, ma na ru
leˈa ki taˈifau fuamu. Osiˈana na ru neˈe ki, na
ru nau ki goˈo taˈifau, ma nau ku saiana nai
kwateˈe taˈifau goˈo fuana ta ngwae goˈo ˈana
neˈe nau ku filia.

✡ **4:4** Diutronomi 8:3

7 Ma diˈia ˈoko bobo uruuru, ma ˈoko foˈosi
nau, nau kui kwatea na ˈinotoˈanga neˈe taˈifau
goˈo fuamu.”
8 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, “Na Kerekereˈa
Abu✡ nia saea, ‘Taˈifilia God ˈoe goˈo neˈe ˈoke
foˈosia, ma ˈoke rao fuana.’ ”
9 Sui, sa Saetan ka talaˈi laˈu ˈuana na fanoa
doe ba ˈi Jerusalem, ma nia ka faˈauua ana taˈi
kula neˈe nia raˈe liu ˈi langi fafona na Luma Abu
God. Ma nia ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Diˈia
ˈaeˈo na Ngela God, ˈoke lofo toli ˈi ano faˈasia ˈi
neˈe.
10 Sulia na Kerekereˈa Abu✡ nia saea,
‘God ke baˈa kwatea maˈi na ˈainsel nia ki, ˈiri
kira ka tagi suliˈo.
11 Ma kira ka sakua ˈaeˈo, fasi ˈiri na ˈaemu bore
kasi foto ana ta gwaˈi fau.’ ”
12 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, “Na Kerekereˈa
Abu✡ nia fata logo ˈuri, ‘Noaˈa ˈoe kosi ilitoˈona
God ˈoe.’ ”
13 ˈI buri ˈana sa Saetan nia ilitoˈona sa Jesus
ˈani ru neˈeri ki taˈifau, nia ka leka naˈa faˈasia
sa Jesus, ma ka maˈasia ta kaidaˈi leˈa ka oli.

Sa Jesus ka talaˈae ana raoˈa nia (Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

14 Ma na ngasingasiˈanga ana na Anoˈi ru Abu
nia tua faˈinia sa Jesus, ma nia ka oli naˈa ˈuana
na abaˈi kula ˈi Galili. Ma na alaˈanga sulia ka
talofia saena na bali abaˈi kula neˈeri taˈifau.

✡ **4:8** Diutronomi 6:13 ✡ **4:10** Sam 91:11, 12 ✡ **4:12** Diutronomi 6:16

15 Ma nia ka faˈamanata saena na luma fuana foˈongaˈa kira ki, ma na ngwae ki taˈifau kira ka auraˈea niaˈa.

Na ngwae ˈi Nasaret ki kira ˈaila ˈania sa Jesus (Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

16 Sui sa Jesus ka leka ˈuana ˈi Nasaret, fanoa ba nia doe maˈi saena. Ma ana Sabat, na asoa ana mamaloˈanga, nia ka leka ˈi saena na luma fuana foˈongaˈa sulia na falafala nia. Ma nia ka tataˈe fuana na toˈomaˈilana na Kerekereˈa Abu,
17 ma kira ka kwatea fuana na kerekereˈa na profet Aesea nia keresia. Ma nia ka ˈifingia, ma ka dao toˈona kula neˈe sa Aesea nia keresia✡ ka fata ˈuri,
18 "Na Anoˈi ru God nia sura naˈa aku, osiˈana nia fili nau ˈiri nai fata sulia na Faˈarongoˈa Leˈa fuana ngwae dalaˈa ki.
Ma nia ka kwate nau maˈi ˈiri nai faˈatalo ˈania fuana ngwae ki neˈe kira tua ˈi saena lokafo, kira ke baˈa aloge.
Ma nai baˈa gura na ngwae neˈe maada rodo ki.
Ma nai baˈa logea na ngwae ki neˈe kira mala taˈa ada ki.
19 Ma nai faˈarongo ˈania kaidaˈi nia dao naˈa maˈi fuana na Aofia ka faˈamauria na ngwae nia ki."

20 Kaidaˈi sa Jesus nia toˈomani ka sui, nia ka laˈu naˈa fafia na kerekereˈa neˈeri, ma ka olitaˈinia fuana ngwae neˈe nia lia sulia luma fuana foˈongaˈa, ma ka tua ˈi ano ka faˈamanata. Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira tua ˈi saena

✡ **4:17** Aesea 61:1-2

na luma fuana foˈongaˈa neˈeri, kira ka bubu
totongaˈi naˈa fuana.
21 Ma nia talaˈae ka alaˈa fuada ka ˈuri,
“Kerekereˈa Abu neˈe, nia fuli mamana naˈa ˈi
taˈena, ana kaidaˈi neˈe kamu rongoa nau ku
toˈomani kwau fuamuˈa.”
22 Ma na ngwae ki taˈifau kira ka fataleˈa leˈa
ana, ma kira ka ˈarefo liu duˈungana alaˈalana
leˈa. Ma kira ka fata ˈuri, “ˈUri ma noaˈa laˈu
na ngela ba sa Josef goˈo niniˈa re? Ma nia saea
neˈe nia faˈamamana na Kerekereˈa Abu neˈe.”
23 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Nau ku sa-
iana kamu ke fata ˈuri fuaku, ‘Ngwae kwaigurai
ˈae, ˈoke gura ˈoe basi talamu.’ Ma kamu ke fata
logo ˈuri fuaku, ‘ˈOke sasia basi saena fanoa ˈoe
na ru ba kami rongoa ˈoko sasiˈi ki maˈi ana
fanoa ˈi Kapaneam.’ ”
24 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea
na ru mamana fuamuˈa, nia ˈafitaˈi fuana kira
ka kwaloa na profet ˈi saena fanoa nia talana.
25 Nau ku saea laˈu fuamuˈa, na kini ˈoro Jiu
ki neˈe kira ˈuru, kira tua ˈi Israel ana kaidaˈi sa
Elaeja nia tua ana. Ma kaidaˈi baera na uta noaˈa
kasi toˈo sulia uulu faˈi ngali ma ono madamo
ki, ma na fioloˈa doe ka liu logo ana fanoa kia ki
taˈifau.
26 Ma God noaˈa kasi kwatea laˈu sa Elaeja
siana gwaˈi ˈuru neˈe kira ˈi Israel ki. Bore ma
nia kwatea lala sa Elaeja siana taˈi gwaˈi ˈuru
neˈe noaˈa laˈu kini Jiu neˈe nia tua ˈi Serefat,
fanoa saena abaˈi kula ˈi Saedon.
27 Ma na ngwae ˈoro Jiu ki ˈi Israel na kuu nia
saungida, ana kaidaˈi sa Elaesa nia profet. Ma
nia noaˈa kasi gura goˈo ta ngwae ada. Taˈifilia

goˈo sa Neman na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu neˈe leka maˈi faˈasia fanoa ˈi Siria goˈo neˈe sa Elaesa nia gura.”

28 Ma kaidaˈi kira rongoa ru neˈeri, na ngwae ki taˈifau saena na luma fuana foˈongaˈa, kira ka saetaˈa. Kira saetaˈa duˈungana neˈe sa Jesus saea God ke baˈa ˈafia lala na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, ma kira ka noaˈa.

29 Ma kira ka tataˈe, ma kira ka lalia sa Jesus faˈasia na fanoa neˈeri. Ma kira ka tori kwailiu ana sa Jesus ˈuana gwauna faˈi ua neˈe kira saungaˈinia na fanoa kira ˈi fafona, fasi ˈiri kira ka ˈui ˈania sa Jesus ˈi ano, ˈiri nia ke mae.

30 Bore ma, nia dola goˈo ˈana ˈi safitana na fikuˈa neˈeri, ma ka leka naˈa ˈana faˈasida.

Na ngwae neˈe anoˈi ru taˈa nia saungia (Mark 1:21-28)

31 Sui, sa Jesus ka leka ˈuana ˈi Kapaneam, taˈi fanoa ana abaˈi kula ˈi Galili. Ma ana taˈi Sabat, na asoa ana mamaloˈanga, nia ka faˈamanata ngwae ki ˈi neˈeri.

32 Ma na ngwae neˈe kira fiku maˈi siana ˈi saena luma fuana foˈongaˈa, kira ˈarefo liu ana faˈamanataˈanga nia ki, osiˈana sa Jesus nia alaˈa ˈani ngasingasiˈanga ma na mamanaˈanga maˈi ana God.

33 Ma taˈi ngwae neˈe anoˈi ru taˈa ruˈufia, nia tua logo ˈi neˈeri. Goˈo nia ka ako ka ˈuri,

34 “Sa Jesus ngwae ˈi Nasaret ˈae, nau ku saiamu ˈaeˈo na Ngwae Abu God. Tae nini ˈoko oga ˈoke sasi aimili? Sali ˈoko leka maˈi fuana malangisi laimili taka niniˈa?”

35 Sa Jesus ka balufia na anoˈi ru taˈa neˈeri,
ka ˈuri, “ˈOke noto ˈamu, ma ˈoko ruˈu maˈi
ˈi maa faˈasia ngwae neˈana!” Ma na anoˈi ru
taˈa neˈeri ka ˈui ˈania ngwae neˈeri ˈi ano ˈi
naˈona fikuˈa neˈeri, ma ka fiˈi ruˈu tafa naˈa
maˈi faˈasia. Ma na ngwae neˈeri noaˈa kasi
maala goˈo.
36 Na ngwae neˈe kira fiku ˈi neˈeri ki, kira
ˈarefo liu, ma kira ka saefilo kwailiu ada, ma kira
ka ˈuri, “Na faˈamanataˈanga tae naˈa neˈe ˈuri
re? Ngwae neˈe nia ifulangani na anoˈi ru taˈa ki
ˈani mamanaˈanga faˈinia ngasingasiˈanga, ma
kira ka sakatafa taˈifau maˈi ˈi maa!”
37 Ma na alaˈanga sulia sa Jesus ka talo ana
fanoa ki taˈifau kalikalia abaˈi kula neˈeri.

Sa Jesus nia gura na ngwae ˈoro ki (Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)

38 Sui sa Jesus nia ka leka faˈasia na luma fuana
foˈongaˈa, ma ka leka ˈi luma sa Simon. ˈUnaˈeri
ma na funga kini sa Simon, nia mataˈi ˈania
ˈakoˈakoˈanga doe ana kaidaˈi neˈeri. Ma kira
ka gania sa Jesus fasi ˈiri ke gura.
39 ˈUnaˈeri goˈo sa Jesus leka ka uu ˈi ninimana
ˈifitaˈi kini neˈeri, ma nia ka fiˈi balufia na
ˈakoˈakoˈanga neˈeri faˈasia. Ma na ˈafe neˈeri
ka ˈakwa naˈa, ma nia tataˈe ka duˈuru, ma ka
kwatea naˈa fanga fuada.
40 Ana kaidaˈi neˈe sina nia suu naˈa, ma
ana asoa Jiu ki fuana mamaloˈanga ni sui naˈa,
ngwae ˈoro ki kira ngalia maˈi na ngwae kwaima
kira ki neˈe mataˈinga toˈotoˈo ki saungida siana
sa Jesus. Ma sa Jesus ka alua limana ˈi fafida, ma
ka gurada taˈifau.

41 Ka ˈunaˈeri laˈu, anoˈi ru taˈa ˈoro ki kira
tafi faˈasia ngwae ki, ma kira ka ako ˈuri, “ˈAeˈo
na Ngela God!”
Ma sa Jesus ka lui totongaˈi ana anoˈi ru
taˈa neˈeri ki noaˈa kira kasi alaˈa, osiˈana kira
saiana ka sui naˈa neˈe niaˈa na Christ, na ngwae
God nia filia fuana lafulana ngwae nia ki.

Sa Jesus nia faˈatalo saena abaˈi kula ki ˈi Israel
(Mark 1:35-39)

42 ˈOfodangi kaidaˈi nia laˈa naˈa, sa Jesus nia
leka faˈasia fanoa ˈi Kapaneam, ka leka ˈuana
taˈi kula neˈe aroaro. Ma na ngwae ki kira
ka talaˈae kika lulu ˈuana, ma kaidaˈi kira dao
toˈona, kira ka fata ˈuri fuana, “ˈOe kasi leka
faˈasia na fanoa neˈeri.”
43 Bore ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “God
nia kwate nau maˈi fuana faˈataloˈanga ˈania na
Faˈarongoˈa Leˈa, ˈunaˈeri neˈe nai leka nama
kwau saena ti fanoa matamata logo, ˈiri nai
talongaˈinia neˈe God ke gwaungaˈi fafia ngwae
nia ki.”
44 Ma sa Jesus ka faˈarongo ˈani Faˈarongoˈa
Leˈa saena luma fuana foˈongaˈa ki ana abaˈi
kula ki ˈi Israel.

5

Sa Jesus nia filia na fafarongo etaeta nia ki
(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

1 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia uu ka faˈamanata
ˈi ninimana ˈosi doe ˈi Galili, ma na ngwae ˈoro
ki kira faisuˈusuˈu maˈi siana fuana rongolana
na fatalana God.

2 Ma nia ka lisia na ro gwaˈi baru na ngwae
dee ki kira faˈasiˈi ka teo goˈo ˈani ˈi malitako,
ma kira ka taufia na furai kira ki.
3 Ma sa Jesus nia ka raˈe ˈi saena gwaˈi baru sa
Simon, ma ka saea fuana nia ke usungaˈi tiˈitiˈi
kwau ana faˈasia ˈi sara. Ma sa Jesus ka tua
ˈi saena na gwaˈi baru neˈeri, ma ka inaˈu ana
faˈamanatalana na ngwae ki.
4 Ma kaidaˈi nia faˈamanata na ngwae ki ka
sui naˈa, nia ka fata ˈuri fuana sa Simon, “Mulu
usungaˈinia laˈu kwau na gwaˈi baru neˈe ˈuana
kula ˈato, sui kamu ka ala ˈania na furai kamu
ki fuana deelana maˈi na iˈa ki.”
5 Ma sa Simon ka olisia ma ka ˈuri,
“Faˈamanata ˈae, kaimili rao laga ulafu naˈa
maˈi sulia rodo laˈulaˈu neˈe, bore ma noaˈa
kami kasi deea goˈo ta iˈa. Bore ma sulia
fatalamu, nau kui ala naˈa aku ˈani furai neˈe
ki.”
6 Ma kaidaˈi kira ala ˈani na furai neˈeri ki,
kira ka deea naˈa iˈa ˈoro liu ki, ma na furai ki
karangi ka muu naˈa.
7 Sui kira ka karumia maˈi na ngwae kwaima
kira ki ˈi saena ta gwaˈi baru laˈu, fasi ˈiri kira ke
leka maˈi, kira ke kwaiˈafi ada. ˈUnaˈeri kira ka
dao maˈi, ma kira ka faˈafungua ro gwaˈi baru
neˈeri ki ˈani iˈa leleka karangi kira ka kuru goˈo.
8 Ma kaidaˈi sa Simon Peter nia lisia na ru
neˈeri, nia leka maˈi ka bobo uruuru ˈi naˈona
sa Jesus, ma ka fata ˈuri, “Aofia ˈae, leka kwau
ˈamu faˈasi nau! Nauˈa na ngwae taˈa liu!”
9 Sa Simon faˈinia na ngwae neˈe kira tua ˈi
neˈeri ki, kira ka ˈarefo liu ana iˈa ˈoro neˈe kira
deea.

10 Ma na ro ngwae neˈe kera rao faˈinia sa
Simon, neˈe satada sa James ma sa John, na ro
ngela sa Sebedi ki, kera ka ˈarefo liu logo. Ma
sa Jesus ka fata ˈuri fuana sa Simon, “Noaˈa ˈoe
kosi maˈu laˈu. ˈI naˈo ba ˈoko deea iˈa ki, bore
ma ˈita ˈi taˈena ka oli ˈalaˈa, ˈoke deea lala na
ngwae ki ˈiri kira ke faˈamamana ana God.”
11 Ma kaidaˈi kira dao naˈa ˈi sara, kira ka
faˈasia naˈa gwaˈi baru ki sulia one, ma kira ka
faˈasia ru ki taˈifau, ma kira ka leka naˈa faˈinia
sa Jesus.

Sa Jesus gura taˈi ngwae kuuˈa
(Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)

12 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia tua ˈi saena taˈi
fanoa, ma taˈi ngwae neˈe kuu nia saungia, nia
tua logo ˈi neˈeri. Kaidaˈi nia lisia sa Jesus, nia
leka maˈi siana, ka bobo uruuru ˈi naˈona, ma ka
gania ka fata ˈuri, “Araˈi kwa, diˈia ˈoko maˈudi,
ˈoko saiana ˈoke gura nau goˈo ˈamu kwa.”
13 Sui sa Jesus ka taga kwau na limana, ma ka
sama toˈona nonina, ma ka fata ˈuri, “ˈIu, nau
ku maˈudi. ˈOke mafo naˈa.” Ma ˈaliˈali ˈi buri
ˈana alaˈanga neˈeri ki sa Jesus saea goˈo, na kuu
neˈeri ka siki naˈa faˈasia ngwae neˈeri.
14 Sui sa Jesus ka olitani kwau na ngwae neˈeri
ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa ˈoe kosi faˈarongoa
laˈu ˈani ta ngwae ana ru neˈe ki. Bore ma
ˈoke leka basi ˈamu siana na fata abu, ma ˈoke
faˈataˈinia na nonimu fuana, ˈiri nia ke saiana
neˈe ˈoko ˈakwa naˈa. Sui ˈoko kwatea na
kwaisuˈusiˈanga sa Moses nia saea ˈiri ngwae
ki taˈifau kira ka faˈamamana neˈe na kuu neˈe
teoteo ˈi nonimu nia siki naˈa.”

15 Nia ka ˈunaˈeri bore ˈana, na
faˈarongoˈanga sulia ru neˈe sa Jesus fuliˈi
ki, nia talofia naˈa kula ˈoro ki, ma na ngwae
ˈoro ki kira ka leka maˈi siana fuana rongolana
faˈamanataˈanga nia ki, ma fasi ˈiri sa Jesus ka
gurada logo faˈasia na mataˈinga kira ki.
16 Ma kaidaˈi ˈoro, sa Jesus nia leka nama
faˈasia ngwae ki ˈuana kula aroaro ki fuana
foˈongaˈa.

Sa Jesus gura na ngwae neˈe nonina taˈu (Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)

17 Taˈi asoa, kaidaˈi sa Jesus nia faˈamanata
saena taˈi luma, ti Farasi faˈinia ngwae
faˈamanata ana taki ki, kira tua logo ˈi neˈeri.
Kira leka maˈi faˈasia fanoa ˈoro ki ana abaˈi
kula ˈi Galili faˈinia ˈi Judea, ma ˈi Jerusalem.
Ma na ngasingasiˈanga God ka tua faˈinia sa
Jesus, ˈiri nia ka gura ngwae neˈe kira mataˈi ki.
18 Ma ti ngwae ngalia maˈi taˈi ngwae neˈe
nonina taˈu, kira ngalia maˈi ˈi fafona ˈifitaˈi.
Kira ka sasi ngangata ˈuana ruˈungaˈa ˈi luma
faˈinia, fasi ˈiri kira ka alua ˈi naˈona sa Jesus,
fuana nia ka gura.
19 Bore ma osiˈana na fikuˈa neˈeri doe liu,
ngwae kwaima ana ngwae neˈe kasi bolo naˈa
fuana ruˈungaˈa kwau ˈi luma siana sa Jesus.
ˈUnaˈeri kira ka ngalia ngwae neˈeri, kira ka raˈe
faˈinia ˈi fafona luma, ma kira ka tafangia taˈi
maˈe kwakwa doe, kira ka faˈakosoa maˈi na
ngwae neˈeri ˈi fafona ˈifitaˈi siana sa Jesus.
20 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia na
faˈamamanaˈanga kira, nia ka fata ˈuri fuana

ngwae neˈe nonina taˈu, “Ngwade ˈae, nau ku rufuanata naˈa ana taˈangaˈa ˈoe ki.”

21 Ma na ngwae faˈamanata ana taki ki faˈinia Farasi ki, kira ka ngununguu buri fuada kwailiu ma kira ka fata ˈuri, “Reala kwa! Nia saea niaˈa ta ngwae faˈuta mala niniˈa? Nia faˈabolotaˈinia naˈa faˈinia God. Ngwae ki noaˈa kasi rufuanata ana taˈangaˈa ki. Talitoˈona goˈo God neˈe saiana rufuanatalana taˈangaˈa ki.”

22 Sa Jesus nia sai logo ana manataˈanga kira ki saena liada, ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kamu kasi manata laˈu ˈunaˈeri.”

Ma sa Jesus sai logo ana neˈe kira faˈamamana talitoˈona goˈo God neˈe ke gura ngwae ki.

23 Goˈo ˈunaˈeri nia ka fata ˈuri, “Diˈia nau ku fata ˈuri fuana ngwae nonina taˈu neˈe ku ˈuri, ‘Taˈangaˈa ˈoe ki, nau ku rufuanata naˈa ani,’ kaumulu kasi lisia goˈo neˈe nia fuli. Bore ma diˈia nau ku fata ˈuri, ‘Tataˈe, ma ˈoko fali,’ ˈi neˈeri kamu ka fiˈi lisia neˈe ngasingasiˈanga nia aku fuana guraˈa.

24 Kaidaˈi nai gura ngwae neˈe, nai faˈataˈinia fuamuˈa neˈe nauˈa, Ngela Ngwae, nau ku toˈo ana ngasingasiˈanga fuana nai rufuanata ana taˈangaˈa ki.”

Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana ngwae nonina taˈu neˈeri, “Nau ku saea fuamu, ˈoke tataˈe naˈa, ngalia ˈifitaˈi ˈoe, ma ˈoko leka naˈa ˈi fanoa ˈoe.”

25 Ma na ngwae neˈeri, ˈaliˈali nia ka tataˈe naˈa ˈi naˈoda, goˈo nia ka ngalia ˈifitaˈi neˈe nia teo ˈi fafona, ma ka oli ˈi fanoa faˈinia baˈatafeˈanga doe fuana God.

26 Ma kira taˈifau kira ka ˈarefo liu naˈa, ma
kira ka baˈatafea God. Ru neˈe kira lisia kira
ˈarefo liu, kika ˈuri, “ˈIu, ru ni ˈarefoˈa doe liu
niniˈa kulu lisia ˈi taˈena.”

Sa Jesus nia ri ˈuana sa Lifae
(Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

27 Buri ˈana ru neˈeri, sa Jesus nia leka kwau ˈi
maa, ma ka lisia sa Lifae, na ngwae ni gonilana
mani ana takisi, nia tua ana kula neˈe nia rao
ana. Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOke leka maˈi
faˈinau.”
28 Sa Lifae ka tataˈe, ma ka faˈasi buri ana ru
nia ki taˈifau, ma ka leka faˈinia sa Jesus.

29 Sui sa Lifae ka sasia taˈi fangaˈa doe fuana
sa Jesus ˈi luma nia. Ma ana kaidaˈi neˈeri logo,
na ngwae ˈoro neˈe kira gonia mani ˈani takisi ki
faˈinia ti ngwae laˈu, kira fanga faˈinia sa Jesus.
30 Ti Farasi ma ngwae faˈamanata ana taki
ki kira ka saetaˈa, ma kira ka fata ˈuri fuana
fafarongo sa Jesus ki, “Nia bolo faˈinia nia kasi
fanga ma ka kwaˈu laˈu faˈinia ngwae goni mani
ana takisi ma ngwae taˈa ˈufuni ki.”

31 Sa Jesus nia olisida ka fata ˈuri, “Ngwae
neˈe noaˈa kira kasi mataˈi ki, kira kasi oga goˈo
ta ngwae kwaigurai, bore ma ngwae neˈe kira
mataˈi ki tari, kira ka boˈoboˈo ˈuana ngwae
kwaigurai.
32 Nau ˈiri leka laˈu maˈi fuana laefilana
ngwae ˈoloˈolo ki ˈiri kira ke kakari alifaˈi, bore
ma na ngwae neˈe abulalada taˈa ki lala tari,
nau ku leka maˈi fuana laefilada ˈuana rokisi
manataˈanga.”

Aofia dao naˈa, kwaimanataiˈanga ke noaˈa, muke sae saeleˈa
(Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

33 Ti ngwae kira fata ˈuri fuana sa Jesus, “Ana kaidaˈi ˈoro ki, na fafarongo sa John ki kira abu fanga fuana foˈongaˈa, ma na fafarongo Farasi ki kira ka ˈunaˈeri logo. Bore ma na fafarongo ˈoe ki, kira fanga ma kira ka kwaˈu goˈo ˈada.”

34 Sa Jesus olisida ka fata ˈuri, “Nia kasi bolo faˈinia toˈa neˈe kira tua ana fafangaˈa ana ara araˈinga neˈe kira ka abu fanga. Duˈungana neˈe, kaidaˈi araˈi faolu nia goˈo ˈana ˈua faˈinida ngwae ki, kira saeleˈa.

35 Bore ma kaidaˈi ke dao maˈi aigaˈi neˈe kira ke baˈea na araˈi faolu faˈasida. ˈUnaˈeri mala, kira fiˈi abu fanga laˈu, osiˈana neˈe kira kwaimanatai. Ta neˈe noaˈa ˈiri bolo fuana na fafarongo nau ki kira ka abu fanga goˈo ˈada kaidaˈi nau ku tua faˈinida.”

36 Sui sa Jesus ka fata ˈani tariflaˈa fuada logo ˈuri, “Nia kasi bolo fuana muke ngali ta ngisingisi toro faolu fuana subungilana ta toro neˈe nia ˈua. Si diˈia ta ngwae sasia na ru neˈeri, na ngisingisi toro faolu neˈeri ka gasia na toro ˈua neˈeri, duˈungana toro faolu nia lukuluku ˈi buri ˈana ngwasilana, ma na toro faolu kasi lia leˈa goˈo faˈinia na toro ˈua.

37 Ma muke sai logo ana, noaˈa nia kasi bolo fuana ta ngwae ka alua naˈa waen faolu ˈi saena ngwaˈi ˈua ana ˈuˈuila nanigot, duˈungana ngwaˈi ru ˈua neˈeri noaˈa kasi baˈu. Si diˈia nia sasia ru ˈunaˈeri, kaidaˈi na waen neˈeri ke totoro goˈo maˈi, nia ka foga naˈa ngwaˈi ru ˈua

neˈeri, ma na waen neˈeri ka kisitaˈi, ma na
ngwaˈi ru neˈeri ka taˈa naˈa.
38 Nia neˈe ngwae ke alua nama waen faolu ˈi
saena na ngwaˈi ru faolu neˈe nia saiana ke baˈu.
39 “Ta ngwae neˈe ˈidufaˈi kwaˈufia goˈo
ana waen ˈua, noaˈa nia kasi oga na waen
faolu. Osiˈana nia fata ˈuri, ‘Na waen ˈua neˈe
kwaˈufilana mamasiˈa ka leˈa kwa.’ ”

6

Sa Jesus nia ˈaˈana fuana Sabat
(Matthew 12:1-14; Mark 2:23—3:6)

1 Taˈi Sabat, asoa ana mamaloˈanga, sa Jesus
faˈinia fafarongo nia ki kira leleka, ma kira ka
liu toˈo folo ana taˈi oˈolaˈi witi, na ru kira
saungani fuana beret. Ma kaidaˈi kira liu ana, na
fafarongo nia ki kira ka loia ti fingi ru, ma kira
ka ˈasaˈasanga saena limada, ma kira ka ˈania.
2 Ma kaidaˈi ngwae ana Farasi ki kira lisia, kira
ka fata ˈuri, “Ru neˈe kaumulu sasia nia ˈoia na
taki sa Moses, osiˈana kamu loia witi neˈe ana
Sabat, asoa ana mamaloˈa.”
3 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nau ku saiana
kaumulu toˈomaˈi sulia saena Buka Abu na ru
ba sa David na tatalafaˈa nia sasia ˈi naˈo. Ana
kaidaˈi neˈeri, sa David faˈinia ngwae nia ki kira
fiolo liu,
4 nia ka leka ˈi saena na luma God, ma na
ˈingataˈi fata abu ka kwatea fuana sa David na
beret neˈe kira ˈau abua fuana God. Ma sa David
ka ˈania naˈa beret neˈeri, ma ka kwatea logo
fuana ngwae nia ki, ma kira ka ˈania. Bore
ma na taki kulu alaˈani fuana talitoˈona goˈo na
fata abu God ki neˈe kira saiana ˈanilana. Ma

noaˈa kulu kasi lisia saena Buka Abu neˈe God
nia saetaˈa fuana sa David.”✡
5 Sui sa Jesus ka fata naˈa ˈuri, “Nau, na Ngela
Ngwae, nau ku toˈo ana na ngasingasiˈanga
fuana saelana ru ki fuana ngwae ki kira saiana
kike sasia goˈo ˈada ana asoa ana mamaloˈanga.”
6 Ma ana ta asoa ana Sabat logo, sa Jesus
ka leka saena luma fuana foˈongaˈa ma ka
faˈamanata. Ma taˈi ngwae nia tua logo ˈi neˈeri
neˈe lima ˈoloˈolo ana nia mae.
7 Ma ti ngwae faˈamanata ana taki ki, ma na
Farasi ki, kira ka tua logo ˈi neˈeri, ma kira ka
lialia ˈuana diˈia sa Jesus ke gura ngwae neˈeri
ana Sabat, asoa ana mamaloˈa. Diˈia ˈunaˈeri,
kira ka fata maana sa Jesus ana ˈoilana taki God
ana guraˈa, ru neˈeri kira manata sulia ma nia
diˈia raoˈa.
8 Ma sa Jesus nia saiana goˈo ˈana manatada,
ma nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈe limana
mae, “Tataˈe maˈi, ˈoko uu maˈi ˈi naˈona ngwae
ki taˈifau.” Ma ngwae neˈeri ka tataˈe, ma ka
leka maˈi siana sa Jesus.
9 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana Farasi ki, ma
na ngwae faˈamanata ana taki ki, “Nau ku saefilo
kamu basi. Tae neˈe taki kulu nia alaˈania fasi
ˈiri kulu ka sasia ana asoa ana mamaloˈanga?
Nia alaˈania sasilana ru leˈa ki, nama sasilana ru
taˈa ki? Nia alaˈania na faˈamaurilana ta ngwae,
nama saungilana ta ngwae?”
10 Sa Jesus nia fata ˈunaˈeri ka sui, nia ka lia
kwailiu fuada, goˈo nia ka fata ˈuri fuana ngwae
neˈe limana nia mae, “Taga maˈi limamu.” Ma

✡ **6:4** 1 Samuel 21:1-6; Levitikus 24:9

nia ka taga, ma na limana ka leˈa naˈa.
11 Ana kaidaˈi kira lisia, kira ka saetaˈa liu, ma
kira ka alaˈa fiku ma kira ka manata ˈoi ru ˈuana
tae neˈe kike sasia ana sa Jesus.

Sa Jesus filia na lifurongo nia ki
(Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

12 Ana ta kaidaˈi logo, sa Jesus ka raˈe ˈuana
gwauna faˈi ua ˈiri nia ka foˈo. Ma saena rodo
laˈulaˈu neˈeri, nia ka foˈosia God.
13 Kaidaˈi nia ˈofodangi naˈa, nia ka saea maˈi
fafarongo nia ki siana, ma ka filia akwala ma ro
ngwae, ma ka saeda ˈani lifurongo ki.
14 Na satada: sa Simon neˈe sa Jesus faˈasata
ˈani sa Peter, ma sa Andrew na ngwaefuta nia,
ma sa James, ma sa John, ma sa Filip, ma sa
Batolomiu,
15 ma sa Matthew, ma sa Tomas, ma sa James
na ngela sa Alfeas, ma sa Simon ta ngwae ana
ngwae Jiu ki ba kira oga lalilana ngwae ˈi Rom
ki faˈasia ˈi Israel,
16 ma sa Judas na ngela sa James, ma sa Judas
Iskariot na ngwae neˈe nia ke baˈa ˈolosaea sa
Jesus fuana malimae nia ki.

Sa Jesus nia faˈamanata ma ka gura na ngwae ki
(Matthew 4:23-25)

17 Sa Jesus nia koso maˈi faˈasia ˈi gwauna
ua neˈeri faˈinia na akwala ma ro lifurongo
nia ki, ma ka uu ana kula ote faˈinia na fikuˈa
doe neˈeri neˈe ti ngwae laˈu ana fafarongo nia
ki. Ma ti ngwae ˈoro laˈu neˈe kira leka maˈi
faˈasia abaˈi kula ˈi Judea, ma faˈinia fanoa doe

ˈi Jerusalem, ma na fanoa ki ˈi Taea ma ˈi Saedon
neˈe kira tua ˈi sulia asi, kira tua logo ˈi neˈeri.
18 Kira leka maˈi fuana rongolana sa Jesus, ma
ˈiri sa Jesus ke gurada faˈasia na mataˈinga kira
ki. Ma na ngwae neˈe kira toˈo ana anoˈi ru taˈa
ki, kira leka logo maˈi, ma sa Jesus ka gurada.
19 Na ngwae ki taˈifau kira iliili ˈuana samaˈa
toˈona sa Jesus, osiˈana na ngasingasiˈanga nia
leka kwau faˈasia fuana guralana na ngwae ki
taˈifau.

Saesaeleˈanga ma kwaimanataiˈanga (Matthew 5:1-12)

20 Sa Jesus ka lia kwau fuana fafarongo nia ki
ma ka fata ˈuri,
"Saesaeleˈanga fuamuˈa ngwae neˈe kamu
dalaˈa ki, osiˈana neˈe God ka gwaungaˈi
fafi kamu.
21 Saesaeleˈanga fuamuˈa ngwae neˈe kamu fiolo
ana kaidaˈi neˈe ki, osiˈana kamu ke baˈa
abusu.
Saesaeleˈanga fuamuˈa ngwae neˈe kamu angi
ana kaidaˈi neˈe ki, osiˈana kamu ke baˈa
gaˈa.
22 Saesaeleˈanga fuamuˈa kaidaˈi na ngwae ki
kira ke silolongaˈi kamu, ma kike ifu-
langaˈi kamu, ma kira ka fata faˈali
kamu, ma fuˈusi taˈa amuˈa, osiˈana kamu
roˈosuli nau na Ngela Ngwae.
23 Kamu ke saesaeleˈa, ma muke ngwaˈe
sakasaka ˈani saeleˈanga doe kaidaˈi neˈe
ngwae ki kike sasi ˈunaˈeri amuˈa, osiˈana
na kwaiaraˈa doe nia maˈakwali kamu ˈi
langi. Nau ku saea ru neˈeri osiˈana kira

ke baˈa sasia logo ru taˈa fuamuˈa neˈe koˈo bora kira ki sasia ana profet ki maˈi ˈi naˈo.
24 Bore ma, nia ke taˈa ka lilisu fuamuˈa na ngwae neˈe kamu toˈo ana toˈoruˈa ki ana kaidaˈi neˈe, osiˈana ngwangwaneˈanga ki kamu toˈo ani ka sui naˈa.
25 Nia ke taˈa ka lilisu fuamuˈa na ngwae neˈe kamu fanga abusu ki ana kaidaˈi neˈe, osiˈana kamu ke baˈa fiolo.
Nia ke taˈa ka lilisu fuamuˈa na ngwae neˈe kamu gaˈa ki ana kaidaˈi neˈe, osiˈana kamu ke baˈa oˈomae, ma muke angi.
26 Nia taˈa ka lilisu fuamuˈa kaidaˈi neˈe ngwae ki kira fataleˈa amuˈa, osiˈana na koˈo bora kira ki, kira sasia logo ru neˈeri ki fuana na profet ˈosoˈoso ki.”

Alafeˈanga fuana malimae (Matthew 5:38-48; 7:12)

27 Sa Jesus nia faˈamanata logo ka ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa na ngwae neˈe kamu rongo sulia fatalaku, muke kwaima ana na malimae kamu ki, ma muke sasi leˈa fuana ngwae neˈe kira silolongaˈi kamu ki.
28 Ma muke foˈosia God, ˈiri nia ke faˈaleˈa ngwae neˈe kira agia kamuˈa, ma muke foˈo fuana na ngwae neˈe kira sasia ru taˈa ki amuˈa.
29 Ma diˈia ta ngwae ka fidalia na satemu, ˈoke alaˈania nia ka fidalia laˈu ta bali sate. Ma diˈia ta ngwae ka ngalia na toˈongi fafo doe ˈoe, ˈoke alaˈania nia ke ngalia logo na toˈongi sae ˈoe fuana.

30 Ma ˈoke kwatea fuana ta ngwae bore ˈana
neˈe nia ke gania ta ru amuˈa. Ma diˈia ta ngwae
nia ngalia ta ru ana ru ˈoe ki, noaˈa ˈoe kosi gania
laˈu fuana olitaˈilana fuamu.
31 Ta tae neˈe kamu oga na ngwae matamata ki
kira ke sasia fuamuˈa, kamu ke sasia logo fuada.
32 “Ma diˈia kamu kwaima goˈo amuˈa ana
ngwae neˈe kira kwaima amuˈa ki, noaˈa kamu
kasi ngalia goˈo ta kwaiaraˈanga. Osiˈana na
ngwae taˈa ki bore, kira kwaima logo ana ngwae
neˈe kira kwaima ada ki.
33 Ma diˈia kamu sasi leˈa goˈo ˈamuˈa fuana
ngwae neˈe kira sasi leˈa fuamuˈa ki, noaˈa kamu
kasi ngalia goˈo ta kwaiaraˈanga. Osiˈana neˈe
ngwae abula taˈa ki bore, kira sasi logo ˈunaˈeri.
34 Ma diˈia kamu kwate ru goˈo ˈamuˈa fuana
ngwae neˈe kira saiana kike duˈua fuamuˈa,
noaˈa kamu kasi ngalia goˈo ta kwaiaraˈanga.
Osiˈana neˈe ngwae abula taˈa ki bore, kira sasi
logo ˈunaˈeri fuana ngwae abula taˈa ki, fasi ˈiri
kira ka duˈua nama fuada.
35 Bore ma kamu ke kwaima nama ana mal-
imae kamu ki, ma muke sasi leˈa fuada, ma
kamu ke kwate ru ma noaˈa kamu kasi masia
laˈu na duˈulana. Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri,
kamu ke baˈa ngalia na kwaiaraˈanga doe, ma
na abulalamuˈa neˈe ke diˈia God na maˈa kamu
neˈe nia ˈinotoˈa ka tasa. Osiˈana God nia sasi
leˈa fuana ngwae taˈa ki ma ngwae neˈe noaˈa
kira kasi saeleˈa faˈinia tae neˈe God sasia fuada.
36 Muke kwaimanatai ana ngwae ki, ka diˈia
logo na Maˈa kamu neˈe nia kwaimanatai amuˈa.

Faˈamanataˈanga sulia matalangaˈilana ta

ngwae
(Matthew 7:1-5)

37 “Noaˈa kamu kasi matalangaˈinia ta ngwae
matamata, ˈasu ˈubani God kata matalangaˈi
kamu logo. Ma noaˈa kamu kasi saea na
kwaˈikwaˈinga fuana ti ngwae matamata, ma
God noaˈa kasi kwatea logo na kwaˈikwaˈinga
fuamuˈa. Muke rufuanata nama ana ngwae ki,
ma God ke rufuanata kamu logo.
38 Muke kwate nama ru ki fuana ngwae ki,
ma God ke kwate ru logo fuamuˈa. Ma God ke
baˈa kwatea na kwateˈa neˈe nia diˈia ta ngwae
ba nia faˈafungua ta ngwaˈi ru neˈe nia nekea,
leleka nia ka fungufungu ma ka ˈalasaka naˈa.
Ma God ke baˈa kwate fuamuˈa, diˈia logo neˈe
kamu kwatea fuana na ngwae matamata ki.”

Na tualana fafarongo ki

39 Sa Jesus nia fata logo sulia tarifulaˈa fuada
ka ˈuri, “Ta ngwae neˈe maana nia rodo, nia
ˈafitaˈi ka talaˈia laˈu ta ngwae neˈe maana rodo.
Diˈia nia sasi ˈunaˈeri, keroˈa taˈifau goˈo neˈe
kera ke ˈasia saena kilu.
40 Aia, na ngwae neˈe nia saesaeˈi ru goˈo ˈana,
nia ˈafitaˈi ka liufia na ngwae neˈe faˈamanata
nia. Ma diˈia na ngwae saesaeˈi ru nia ngali
taˈifau ru neˈe ngwae faˈamanata nia kwate
fuana ki, nia diˈia naˈa na ngwae faˈamanata nia.
41 “ˈOko toˈo ana taˈangaˈa doe ki, bore ma
ˈoko balufia naˈa ˈamu ta ngwae neˈe nia toˈo
ana taˈangaˈa tiˈitiˈi. ˈOko diˈia taˈi ngwae neˈe
nia lisia na gegeo ˈi saena na maana toˈolana,

bore ma nia kasi lisia goˈo ta buli ano doe neˈe
nia saena maana talana.
42 Ma ˈoko fata ˈuri fuana na ngwae matamata,
‘ˈOe kosi sasia ta ru neˈe nia taˈa.’ Bore ma ˈoe
kosi manata ˈabera goˈo ana taˈangaˈa doe neˈe
ˈoko sasiˈi ki. ˈAeˈo ngwae kwalabasa. ˈOke
faˈasia basi na taˈangaˈa ˈoe ki. Sui, ˈoko fiˈi
bolo fuana kwaiˈafiˈanga kwau ana ta ngwae
matamata fuana na taˈangaˈa nia ki.”

Na ˈai faˈinia na fufuaˈi ru
(Matthew 7:16-20; 12:33-35)

43 Sa Jesus ka fata logo ˈania taˈi tarifulaˈa
fuada ka ˈuri, “Na ˈai neˈe nia bulao ka leˈa, nia
ˈafitaˈi ka fungu ˈani fuaˈi ru taˈa ki. Ka diˈia
logo, na ˈai neˈe nia bulao ka taˈa, nia ˈafitaˈi ka
fungu ˈani na fuaˈi ru leˈa ki.
44 Kulu saiana ˈai ki taˈifau, osiˈana fufuaˈi ru
kira ki neˈe kira fungu ˈani. Ma nia ˈafitaˈi ta
ngwae ka fisua na fufuana ˈai leˈa faˈasia na
kwalongarangaraˈa.
45 Ma na ngwae leˈa nia sasia logo na ru leˈa ki
sulia na manataˈi ngwae raola nia. Ma na ngwae
taˈa nia sasia logo na ru taˈa ki sulia na manataˈi
ngwae bulibuli nia. Na ru neˈe nia tua ˈi saena
na manatalana ngwae, nia neˈe ka ruˈu maˈi ˈi
maa ˈani fatalana.”

Fafarongo mamana
(Matthew 7:24-27)

46 Ma sa Jesus ka alaˈa laˈu ˈuri, “Faˈuta neˈe,
ana kaidaˈi kamu alaˈa faˈinau, kamu ka saea
nau ˈani Aofia, bore ma noaˈa kamu kasi sasi
goˈo sulia na ru neˈe nau ku saeˈe fuamuˈa ki?

47 Sa tai bore ana neˈe nia leka maˈi siaku,
ma ka rongo sulia na fatalaku, ma ka sasi sulia,
nai faˈataˈinia fuamuˈa na fitoˈonga nia, ma na
tualana.
48 Nia diˈia na ngwae neˈe nia saungaˈinia
luma nia, ma nia ka ˈilia na diro ˈai ki ka koso
lalo. Aia, ma ana kaidaˈi na uta ka toˈo, ma na
kafo nia afetafa maˈi, nia ˈafitaˈi ka malangisia,
osiˈana nia saungaˈinia luma nia ˈi fafona na
diro ˈai ki neˈe nia ˈilia ka koso lalo.
49 Ma na ngwae neˈe nia rongoa na fatalaku,
ma noaˈa kasi sasi sulia, nia diˈia ngwae neˈe nia
saungaˈinia luma nia fafona one, noaˈa nia kasi
ˈilia diro ˈai kasi koso lalo goˈo. Kaidaˈi kafo nia
afetafa maˈi, ma ka foto ana luma neˈeri, luma
neˈeri ka ˈasia, ma ka takalo taˈifau naˈa.”

7

Sa Jesus gura taˈi ngwae rao
(Matthew 8:5-13)

1 Kaidaˈi sa Jesus nia faˈasuia naˈa fatalana
fuana ngwae ki, nia ka leka naˈa ˈuana fanoa
ˈi Kapaneam.
2 Ma taˈi ngwae ˈi neˈeri, nia mataˈi ka doe
ma ka karangi mae naˈa. Na ngwae neˈeri, niaˈa
na ngwae rao ana taˈi gwaungaˈi ngwae ramo
ana fuˈanga ki faˈasia na fanoa doe ˈi Rom. Ma
gwaungaˈi ngwae ramo neˈeri, nia lia doe liu ana
na ngwae rao nia.
3 Ma kaidaˈi neˈe gwaungaˈi ngwae ramo
neˈeri nia rongoa neˈe sa Jesus nia dao maˈi, nia
ka kwatea ti ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, fasi

ˈiri kira ka saea sa Jesus ke leka maˈi, ˈiri ke gura
na ngwae rao nia.
4 Kaidaˈi kira dao siana sa Jesus, kira ka
amasia, kira ka ˈuri, “Na gwaungaˈi ngwae ramo
neˈe nia bolo faˈinia ˈoke kwaiˈafi ana na ngwae
rao nia,
5 osiˈana gwaungaˈi ngwae ramo neˈeri nia
kwaima liu fuamiˈa Jiu ki, ma nia ka saungaˈinia
taˈi luma fuana foˈongaˈa fuamiˈa ˈi neˈe.”

6 ˈUnaˈeri sa Jesus ka leka naˈa faˈinida. Ma
kaidaˈi nia dao karangia naˈa kwau na luma,
na ngwae gwaungaˈi neˈeri ˈi Rom ka kwatea
laˈu kwau na ngwae kwaima nia ki, ˈiri kira ke
fata ˈuri fuana, “Araˈi ˈaˈana neˈe kwa, ˈoe kosi
ˈabera laˈu. Nau noaˈa kusi totolia neˈe ˈoke leka
maˈi ˈi saena luma nau.
7 Ma nau bore kusi bolo logo fuana lekaˈa
kwau fuamu talaku. ˈOke fata goˈo maˈi ˈamu,
ma na ngwae ni rao nau ka ˈakwa naˈa.
8 Nau ku saiana ˈoko bolo goˈo ˈamu fuana
sasilana ru neˈeri, duˈungana nauˈa talaku na
ngwae nau ku rao ˈi olofana na ngwae doe ki,
ma nau ku toˈo ana ngwae ni fuˈa ki neˈe kira
rao ˈi olofana na gwaungaˈinga nau. Ma diˈia
nau ku saea ta ngwae ku ˈuri, ‘ˈOke leka,’ ma
nia ka leka. Ma diˈia nau ku saea ta ngwae ku
ˈuri, ‘ˈOke leka maˈi,’ nia ka leka maˈi. Ma diˈia
nau ku saea ta ngwae rao ulafu ma nau ku ˈuri,
‘ˈOke sasia nama ru neˈe,’ nia ka sasia naˈa.”

9 Ana kaidaˈi sa Jesus nia rongoa ru neˈeri,
nia ka ˈarefo liu. Ma nia ka abula, ma ka fata
ˈuri fuana na ngwae neˈe kira leka ˈi burina ki,
“Nau ku saea fuamuˈa, nau noaˈa kusi lisia ˈua

ta ngwae neˈe nia faˈamamana ka ˈuri, sui bore
ˈana saena ˈi Israel.”
10 Ma na ngwae ngali alaˈanga neˈeri ki, kira
ka oli ˈuana ˈi luma na gwaungaˈi ngwae ramo
baera, ma kira ka lisia na ngwae mataˈi baera
nia ˈakwa naˈa.

Sa Jesus faˈamauria na ngwae neˈe nia mae naˈa

11 Ma noaˈa nia kasi tau goˈo ˈi buri ˈana ru
neˈeri ki, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, ma
ngwae ˈoro ki logo, kira leka ˈuana taˈi fanoa
neˈe kira saea ˈani ˈi Nen.
12 Ma kaidaˈi nia dao karangia maana na
sakasakaˈa ana na fanoa neˈeri, taˈi fikuˈa kira
ngalia maˈi taˈi ngwae mae, ma kira ka leka naˈa
maˈi ˈi maa. Na ngwae mae neˈeri, niaˈa na
ˈalako mutaˈi taˈi gwaˈi ˈuru. Ma na fikuˈa doe
kira ka leka maˈi faˈinia fuana kwaiatolana.
13 Ma kaidaˈi sa Jesus, na Aofia, nia lisia na
gwaˈi ˈuru neˈeri, nia ka kwaimanatai liu ana,
ma ka fata ˈuri fuana, “ˈOe kosi angi laˈu.”
14 Sui nia ka leka kwau, ma ka sama toˈona
na tatafe neˈe ngwae mae neˈeri nia teo saena,
ma na ngwae neˈe kira ngalia ngwae mae neˈeri
ki, kira ka uu toˈo. Goˈo sa Jesus ka fata ˈuri,
“Ngwae ˈalako neˈe kwa, nau ku saea fuamu,
ˈoke tataˈe!”
15 Ma na ngwae ˈalako baera ka tataˈe naˈa,
ma ka talaˈae ka alaˈa. Ma sa Jesus ka kwatea
naˈa kwau fuana teˈa nia.
16 Ma na ngwae neˈe kira lisia ru neˈeri ki,
kira ka ˈarefo liu, ma kira ka baˈatafea God,
kika ˈuri, “Taˈi profet ˈinotoˈa nia sakatafa naˈa

maˈi ˈi safitakulu. God nia dao naˈa maˈi fuana ˈafilakulu na ngwae nia ki.”
17 Ma na alaˈanga sulia sa Jesus, ka talo naˈa ˈi saena ˈafutana abaˈi kula ˈi Israel, ma na bali ana fanoa ki kalikalia logo.

Sa John ngwae ni Siuabu nia kwatea ro fafarongo nia ki siana sa Jesus
(Matthew 11:2-19)

18 Ana kaidaˈi neˈe fafarongo sa John ki kira faˈarongo nia ˈania na raolana sa Jesus, sa John ka saea maˈi ro fafarongo nia ki siana,
19 ma ka baˈe keroˈa ka leka kwau siana sa Jesus, na Aofia, ˈuana saefilolana kika ˈuri, “ˈUri ma ˈaeˈo naˈa neˈe na Christ, ngwae neˈe ke baˈa dao maˈi niniˈa, nama mike masia laˈu ta ngwae matamata?”
20 Ma ana kaidaˈi kera dao siana sa Jesus, kera ka saefiloa ˈuri ana, “Sa John ngwae ni Siuabu nia baˈe keroˈo maˈi fuana saefilolamu, ˈUri ma ˈaeˈo naˈa neˈe na Christ, ngwae neˈe ke baˈa dao maˈi, nama mike masia laˈu ta ngwae matamata?”
21 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa Jesus nia gura ngwae mataˈi ˈoro ki, ma nia ka ifulangaˈinia na anoˈi ru taˈa ki faˈasia na ngwae ki, ma ka gura na ngwae neˈe maada rodo ki.
22 Nia neˈe sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Moro oli kwau, moro ka faˈarongoa sa John ˈania ru ki neˈe koroˈo lisiˈi ki, ma moro ka rongoˈi ki ˈi taˈena. Ngwae maada rodo ki, kira lia naˈa. Ma ngwae ˈaeda mae ki, kira ka fali naˈa. Ma na ngwae neˈe kuu nia saungida ki, kira ka mafo naˈa. Ma ngwae neˈe alingada bani

ki, kira ka rongo naˈa. Ma ngwae neˈe kira mae
ki, kira ka mauri laˈu. Aia, ma na Faˈarongoˈa
Leˈa, nau ku faˈatalo naˈa ˈani fuana ngwae
dalaˈa ki.
23 God ke ˈoilakitaˈinia na ngwae ki taˈifau
neˈe noaˈa kira kasi ilangaˈi nau, osiˈana na ru
nau ku sasiˈi ki.”
24 ˈI buri ˈana na ro fafarongo sa John ki kera
oli naˈa, sa Jesus nia talaˈae ka alaˈa sulia sa John
fuana ngwae neˈe kira fiku ˈi neˈeri ki ka ˈuri,
“Ana kaidaˈi kamu leka siana sa John saena abaˈi
kula kwasi, ta tae niniˈa kamu leka fuana lisilana
ˈi neˈeri? Ta ngwae neˈe noaˈa kasi faˈamamana
ka diˈia goˈo ˈana ta gwango rade neˈe nia saola
ana iru? Noaˈa! Sa John nia noaˈa laˈu ngwae
ˈunaˈeri.
25 ˈUri ma, tae neˈe kamu leka fuana lisilana?
Ta ngwae neˈe nia toro ˈania ifi neˈe folilana
doe? Noaˈa! Osiˈana ngwae neˈe kira toro
ˈunaˈeri ki, kira toˈoru, ma kira ka tua ˈi saena
luma leˈa liu ki.
26 Kamu ke faˈarongo nau maˈi. Tae neˈe kamu
leka kwau fuana lisilana? Na profet? ˈIu! Nia na
profet mamana! Ma nia liufia mala na profet ˈi
naˈo ki taˈifau.
27 Sa John naˈa ba kira kerekere sulia saena
Kerekereˈa Abu ana kaidaˈi God nia fata ˈuri,
‘Lia basi, nai baˈa kwatea kwau na ngwae ni
ngali alaˈanga nau ˈi naˈo amu, fasi ˈiri nia ke
sasi akaˈu ana ngwae ki fuamu.’ ”
28 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea
fuamuˈa, sa John nia talingaˈi ka liufia na ngwae
ki taˈifau neˈe kira futa maˈi ˈi saena magalia
neˈe. Sui ka ˈunaˈeri bore ˈana, na ngwae neˈe

kira faˈatiˈitiˈi ada ki saena na ˈInotoˈanga God,
kira doe ka tasa ka liu ana sa John.”*
29 Ngwae ki taˈifau neˈe kira rongoa fatalana,
ma na ngwae goni mani ana takisi ki bore,
kaidaˈi kira rongo sulia fatalana sa Jesus, kira
ka saiana taˈi tala God nia saga ma ka mamana,
osiˈana kira kakari alifaˈi, ma sa John ka siuabu
kira taˈifau.
30 Ma na Farasi ki faˈinia ngwae faˈamanata
ana taki ki, osiˈana neˈe kira ˈaila ˈania kakari
alifaˈi ˈanga ma na siuabuˈanga ana sa John,
kira noaˈa kasi oga goˈo na roˈongaˈa sulia
na kwaiogaiˈanga God neˈe nia sasi akaˈu ana
fuada.
31 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada, “Nau kui
faˈabolotaˈinia fuamuˈa na tua lamuˈa ngwae
ana ˈi taˈena, kamuˈa diˈia na kaela ngela
32 neˈe kira fiku ˈi maana usiˈa ˈani ro fikuˈa
ki. Ma kira ka ri kwailiu fuada, ‘Kaimili ufi ˈau,
ma kamu kasi ngwaˈe goˈo sulia. Ma kaimili
ka ngulia na faˈi ngu sulia maeˈa fuaumulu, ma
kamu kasi kwaimanatai goˈo.’
33 Kaidaˈi sa John Siuabu nia dao maˈi, nia abu
fanga, ma noaˈa kasi kwaˈufia ta waen, ma kamu
ka saea fasi nia toˈo ana anoˈi ru taˈa.
34 Sui, kaidaˈi nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku
dao maˈi, nau ku fanga fiku, ma nau ku kwaˈu
faˈinia ngwae ki, ma kamu ka fata logo ˈuri,
‘Kamu lisia! Nia fanga doe, ma ka kwaˈu doe
ana waen, ma nia ka kwaima faˈinia ngwae neˈe

* **7:28** Sa Jesus saea ru neˈe osiˈana noaˈa ta raoˈa ˈiri talingaˈi ka liufia talongaˈilana neˈe na Christ ke baˈa dao likotaˈi maˈi. Na raoˈa neˈe ba sa John sasia.

kira goni mani ana takisi ki ma ngwae abulalada
ta'a ki logo.'
35 Bore ma, ngwae ne'e kira ro'osulia na
liato'o God ki, kira fa'ata'inia ne'e God nia
mamana."

Sa Jesus nia saena luma sa Simon na Farasi

36 Ta'i ngwae ana Farasi ki ne'e satana sa
Simon, nia laefia sa Jesus fasi 'iri ke fanga
fa'inia. Ma sa Jesus ka leka 'i luma nia, ma ka
tua egoego, ma ka fanga fa'inia.
37 Ma ta'i kini ne'e abulalana ta'a nia tua logo
'i saena na fanoa ne'eri. Ana kaida'i ne'e kini
ne'eri nia saiana sa Jesus nia fanga 'i saena luma
na Farasi ne'eri, nia ka ngalia ma'i ta'i bi'i nura
le'a ne'e nia fungu 'ania ngwaingwai ne'e nia
moko le'a liu.
38 Ma nia ka ru'u saena luma, ka uu ma'i 'i
buri 'ana sa Jesus tala'ana 'aena, ma nia ka angi,
ma ka fa'aisila na 'aena sa Jesus 'ani na kafo
ana maana. Sui, nia ka ongoa 'aena sa Jesus 'ani
ifuna, ma ka nono'ia. Sui nia ka kisita'inia na
ngwaingwai moko le'a ne'eri 'i fafona 'aena sa
Jesus.
39 Ma kaida'i ne'e Farasi ba nia laefia sa Jesus,
nia lisia na ru ne'eri, nia ka manata 'ana 'uri,
"Di'ia na ngwae ne'e nia'a na profet, nia ke
saiana abulalana kini ne'e nia ta'a liu."
40 Ma sa Jesus ka saiana na manata'anga na
Farasi ne'eri, ma nia ka fata 'uri fuana, "Simon
kwa! Ta'i ru ne'e nau ku oga nai saea fuamu."

Ma sa Simon ka 'uri, "Fa'amanata 'ae, 'oke
saea ma'i fuaku kwa."

41 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Ro ngwae ki
kera ngali langa ana mani faˈasia taˈi ngwae neˈe
nia alaˈania ngwae ki kira ka ngali langa ana
mani nia ki. Taˈi ngwae nia ngali langa ana lima
talangaˈi mani ki, ma taˈi ngwae ka ngali langa
ana lima akwala mani ki.
42 Ma kera taˈifau goˈo noaˈa kera kasi bolo
faˈinia duˈulana mani neˈeri ki, ma na ngwae
neˈe nia alaˈania ngali langaˈa fuadaroˈo ka
rufuanata na ngali langaˈa kera ki taˈifau. ˈUri
ma sa taˈi adaroˈo neˈe nia saeleˈa ka tasa fuana,
ana ro ngwae neˈe nia kwatea mani neˈeri ki
fuadaroˈo?”

43 Ma sa Simon nia olisia ka ˈuri, “Nau ku fia
fasi na ngwae neˈe nia ngalia mani ˈoro.”

Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “ˈOko olisi saga ana.”
44 Sui sa Jesus ka abula fuana na kini neˈeri,
ma ka fata ˈuri fuana sa Simon, “ˈOke lisia basi
na kini neˈe. Kaidaˈi nau ku ruˈu maˈi saena
luma ˈoe, ˈoko ˈiri kwatea goˈo kafo fuaku fuana
taufilana ˈaeku.† Bore ma, nia taufia ˈaeku ˈani
na kafo ana maana, ma ka ongoa ˈani na ifuna
gwauna.

---

† **7:44** Ana asoa ˈinotoˈa ki, na ngwae Jiu ki ˈidufaˈi sasi sulia na falafala ana ngwae Grik ki, ma na ngwae Rom ki, fuana teo ego egoˈa ˈani bali mauli, kira ka riri ˈani suˈusuˈuna lima mauli, ma kira ka fanga ˈani lima ˈoloˈolo. ˈUnaˈeri neˈe ka talangwaraˈu fuana na kini neˈe ka saˈua ˈaena. Kaidaˈi kira ruˈu maˈi ˈi luma, kira kwatea kafo fuana ngwae dao ki ˈiri kira taufia ˈaeda, osiˈana ngwae kira ka ruˈufia taˈe butu garagara neˈe kwate ma ˈaeda ka rafurafuˈa liu. Kwalolana ngwae dao ki bore, kira nonoˈia babalilida, ma asoa ˈinotoˈa ki na biˈi nura ana olif moko leˈa ki ka kisitani fafona gwauda.

45 Ma ˈoko ˈiri kwalo nau goˈo ˈani na
nonoˈilaku. Bore ma kini neˈe, nia ˈita ana
kaidaˈi ba nau ku ruˈu maˈi luma, nia ka inaˈu
naˈa ana nonoˈilana ˈaeku.
46 Ma ˈoko ˈiri ngwaia goˈo na gwauku ˈani
ta ngwaingwai. Ma kini neˈe, nia kisitaˈinia na
ngwaingwai moko leˈa neˈe ana ˈaeku.
47 Nia neˈe, nau ku saea fuamu, na alafeˈanga
doe nia, nia faˈataˈinia neˈe na roraˈa ˈoro nia
ki kira aloge taˈifau naˈa. Bore ma, sa tai neˈe
roraˈa nia neˈe kira rufuanata ka tiˈitiˈi, na
alafeˈanga nia tiˈitiˈi logo."
48 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana na kini neˈeri,
"Nau ku rufuanata naˈa ana na taˈangaˈa ˈoe ki."
49 Ma ti ngwae neˈe kira tua ˈi neˈeri, kira ka
saetaˈa fuana sa Jesus, ma kira ka fata ˈuri ˈi
safitada kwailiu, "Na ngwae faˈuta niniˈa neˈe
ka rufuanata mala na taˈangaˈa ki ˈuri re?"
50 Sui sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuana na
kini neˈeri, "ˈOke leka naˈa, ma noaˈa ˈoe
kosi manata ˈabera naˈa. God nia faˈamauriˈo,
osiˈana ˈoko faˈamamana."

8

Ti kini kira leka faˈinia sa Jesus

1 Ma ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, sa Jesus ka leka
daraninia naˈa na fanoa tiˈitiˈi ki, ma na fanoa
doe ki, ma nia ka faˈarongo ˈani na Faˈarongoˈa
Leˈa sulia neˈe God ke baˈa gwaungaˈi fafia
ngwae nia ki. Ma na akwala ma ro fafarongo
nia ki, kira leka logo faˈinia,
2 ma ti kini logo neˈe sa Jesus ifulangaˈinia na
anoˈi ru taˈa ki ma na mataˈinga ki logo faˈasida.

Ma kiraˈa neˈe: ˈi Mary, kini ˈi Magdala ba sa
Jesus nia ifulangaˈinia na fiu anoˈi ru taˈa ki
faˈasia,
3 ma ˈi Joana, na ˈafe sa Kusa na ngwae ˈaˈana
ana ngwae neˈe kira rao ˈi saena na luma sa
Herod na tatalafaˈa ki, ma ˈi Susana, ma ti kini
ˈoro laˈu. Na kini neˈeri ki neˈe kira foli ru
ˈani mani kira ki fuana ˈafilana sa Jesus faˈinia
fafarongo nia ki.

Tarifulaˈa sulia ngwae takalongaˈi maga ˈai (Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

4 Na ngwae ˈoro ki kira fiku maˈi siana sa Jesus.
Kira leka maˈi faˈasia fanoa matamata kwailiu ki
taˈifau. Sa Jesus fata ˈani tarifulaˈa fuada ka ˈuri,
5 “Taˈi ngwae nia leka ka takaloa maga ˈai
ki saena oˈola witi nia. Ma ana kaidaˈi nia
takaloa maga ˈai ki, ti maga ru niˈi ˈasiˈi sulia
na talalinga. Ma na ngwae ki kira liu, ma kira ka
urida, ma na noˈo ki kira ka ˈaniˈi logo.
6 Aia, ti maga ru ka ˈasiˈi fafona ano faula. Ma
ana kaidaˈi kira bulao maˈi, nia ˈaliˈali goˈo kira
ka kuku naˈa, sulia na ano neˈeri noaˈa nia kasi
ngwangakwaˈa.
7 Ma ti maga ru ka ˈasi logo ˈi safitana na kwalo
ˈabui ki. Ma na kwalo ˈabui ki kira ka bulao maˈi
faˈinia na maga ru leˈa ki, ma ka nuku fafia na
witi neˈeri ki.
8 Ma ti maga ru ka ˈasiˈi logo ˈi fafona ano leˈa,
ma kira ka bulao, ma kira ka fungu ˈani fuaˈi ru
ˈoro liu ki.”

Ma sa Jesus ka faˈasuia fatalana ka ˈuri, “Diˈia
ta ngwae oga ka sai leˈa ana ru neˈe ki, nia ka
sailinga leˈa mala.”

Sa Jesus ka alaˈa ˈani tarifulaˈanga ki fuana ngwae ˈoro, bore ma nia faˈamadakola ru ki taˈifau fuana fafarongo nia ki
(Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)

9 Sui na fafarongo sa Jesus ki kira ka saefiloa
ˈuana na fadalana tarifulaˈa neˈeri,
10 ma nia ka olisida ka ˈuri, “Kaidaˈi sui ki,
God noaˈa kasi faˈamadakola ˈua faˈuta neˈe nia
ke baˈa gwaungaˈi fafia ngwae nia ki. Bore ma
taˈena, na madakolaˈa niniˈa dao naˈa fuamuˈa.
Fuana ta ngwae laˈu, nau ku fata ˈani tarifulaˈa
ki, ma noaˈa naisi faˈamadakola, fasi ˈiri,
‘Kira ke fafarongo, ma kike fafarongo, bore ma
noaˈa kira kasi saiana faˈarongoˈa God.
Ma kira ke lia, ma kira ke lia, bore ma noaˈa kira
kasi lisia tae neˈe God sasia fuada.’ ”

Fadalana na tarifulaˈa ba sulia na ngwae takaloa maga ˈai
(Matthew 13:18-23; Mark 4:13-20)

11 ˈUnaˈeri, sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na
fadalana na tarifulaˈa neˈeri: Na maga ru, nia
diˈia na fatalana God.
12 Na maga ru neˈe kira ˈasida sulia na ta-
lalinga ki, kira diˈia ngwae neˈe kira rongoa
fatalana God, ma sa Saetan ka leka maˈi ka lafua
alaˈanga neˈeri faˈasi kira. Nia neˈe nia kwate
noaˈa kira kasi faˈamamana fuana maurilada.
13 Ma na maga ˈai neˈe kira ˈasiˈi ˈi fafona
ano neˈe nia faula, nia diˈia na ngwae neˈe kira
rongoa fatalana God, ma kira ka ngalia faˈinia
na saeleˈanga. Bore ma, fatalana God noaˈa
kasi lalisusu goˈo saena maurilada. Kira ka
faˈamamana goˈo sulia kaidaˈi tiˈitiˈi. Bore ma

kaidaˈi ilitoˈonga nia dao goˈo maˈi, noaˈa kira kasi faˈamamana naˈa.
14 Maga ˈai neˈe kira ˈasida ˈi safitana na kwalo ˈabui ki, nia diˈia ngwae neˈe kira rongo, bore ma kira ka manata ˈabera ˈada sulia ru mata-mata ki, diˈia na toˈoruˈa ki, ma na saeleˈanga ˈoˈo saena magalia neˈe nia suˈusida. Nia neˈe nia sasia kira ka doe ˈidiˈa.
15 Na maga ru neˈe kira ˈasida ˈi fafona na ano neˈe nia leˈa, nia diˈia ngwae neˈe kira rongoa fatalana God ma kira ka gonia saena manataˈi ngwae ˈoloˈolo ma ka leˈa. Ma kira ka suˈute ˈani fitoˈonga fuana sasilana raoˈa ˈoro leˈa ki.”

Kamu ke rongoa ma muke kwairoˈoi ana fatalana God
(Mark 4:21-25)

16 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Noaˈa ta ngwae kasi faˈaduˈa na faˈi unu, ma ka alua goˈo ˈana ˈi olofana ta dako nama ta ˈifitaˈi. Bore ma nia ke alua nama ˈi fuila, fasi ˈiri na ngwae neˈe nia ruˈu maˈi ˈi luma nia ke lisia.
17 “Nia ka ˈunaˈeri logo ana na ta ru neˈe nia tua ago ana kaidaˈi neˈe, ta asoa niˈi ke baˈa sakatafa taˈifau maˈi. Ma ti alaˈanga neˈe kira suu fafia, nia ke baˈa raˈe tafa taˈifau maˈi ˈi maa.
18 “Nia neˈe muke sailinga leˈa, osiˈana God ke baˈa kwate tatakolaˈa ana liatoˈo ˈanga fuamuˈa, si diˈia kamu roˈosulia na faˈamanataˈanga nau ki. Sa tai bore ˈana neˈe nia toˈo ana ta madakolaˈanga tiˈitiˈi sulia ˈinotoˈanga God, God ke baˈa luda gwauna fuana. Bore ma sa tai neˈe noaˈa kasi roˈosulia faˈamanataˈanga neˈe ki, ta madakolaˈanga tiˈitiˈi bore ˈana neˈe nia fia

fasi nia toˈo ana sulia ˈinotoˈanga God, God ke olitaˈinia faˈasia.”

Tuaˈa mamana sa Jesus neˈe ngwae neˈe kira roˈosulia God
(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

19 ˈI buri ˈana, teˈa sa Jesus faˈinia na ngwaefuta nia ki, kira dao maˈi, ma kira ka oga lisilana, bore ma nia ˈafitaˈi fuada fuana ˈidu karangilana, sulia na ngwae ˈoro ki kira fiku kalia sa Jesus ana kaidaˈi neˈeri.
20 Ma taˈi ngwae ˈi saena fikuˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Teˈa ˈoe faˈinia na ngwaefuta ˈoe ki, kira uu goˈo maˈi ˈada ˈi maa, ma kira oga lisilamu.”
21 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada taˈifau, “Sa tai faˈida neˈe kira rongo, ma kira ka roˈosulia fatalana God, kira naˈa neˈe teˈa nau ki, ma na ngwaefuta nau ki.”

Sa Jesus nia toˈo ana ngasingasiˈanga fuana fonelana iru faˈinia nafo
(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

22 Taˈi kaidaˈi, sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira taˈe ˈi saena taˈi gwaˈi baru, ma nia ka fata ˈuri fuada, “Kulu toˈofolo basi ˈuana bali ˈosi loˈoba.” Ma kira ka talaˈae, kira ka toˈofolo naˈa.
23 Ma ana kaidaˈi kira leka naˈa kwau, sa Jesus ka maliu ˈana. Ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na iru doe nia taˈe maˈi, ma na nafo ki ka magara naˈa maˈi saena na baru neˈeri, ma na baru neˈeri karangi ka kuru naˈa.
24 Fafarongo nia ki kira ka faˈaada sa Jesus kira ka ˈuri, “Araˈi kwa! Kulu karangi kuru naˈa!”

Sui sa Jesus ka tataˈe ka balufia na iru ma na
nafo neˈe magara naˈa, ma kira ka roˈosulia, ma
na ˈosi ka fola naˈa.
25 Sui sa Jesus ka balufia fafarongo nia ki ka
ˈuri, “Faˈuta neˈe kamu kasi faˈamamana nau?”
Ma kira ka ˈarefo, ma kira ka maˈu, ma kira
ka saefilo kira kwailiu kika ˈuri, “Ngwae faˈuta
naˈa niniˈa re? Nia fata totongaˈi goˈo, ma na iru
faˈinia nafo doe ki bore, kera ka roˈo naˈa sulia.”

Sa Jesus gura taˈi ngwae neˈe toˈo ana anoˈi ru taˈa
(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

26 Sui sa Jesus faˈinia fafarongo nia ki, kira ka
toˈofolo saena ˈosi neˈe leleka ka dao ana abaˈi
kula ˈi Gerasa, ana bali ˈosi neˈe teo kwai toˈoi
faˈasia abaˈi kula ˈi Galili.
27 Ana kaidaˈi sa Jesus nia koso kwau ˈi sara
faˈasia gwaˈi baru, nia ka dao toˈona taˈi ngwae
faˈasia kula neˈeri. Na ngwae neˈeri, na anoˈi ru
taˈa ki kira tua faˈinia, ma nia ka dadara goˈo
ˈana sulia kaidaˈi tau naˈa maˈi, ma noaˈa nia
kasi tua logo ˈi saena ta luma. Bore ma nia tua
goˈo ˈana ˈi saena na faoda fuana kwaiatolana
ngwae mae ki.
28-29 Ana kaidaˈi ˈoro sui naˈa maˈi ki, kira firi
fafia ro ˈae nia ki ma limana logo, ma kira ka
alua ngwae fuana foloˈa ˈusia. Bore ma, nia ka
muusia goˈo ˈana na sene neˈeri ki, ma na anoˈi
ru taˈa neˈeri ki kira ka lalia naˈa kwau ˈuana
saena abaˈi kula kwasi.
Ma kaidaˈi nia lisia goˈo sa Jesus, nia ka ako
doe, ma ka bobo uruuru naˈa ˈi maana ˈaena
sa Jesus. Sa Jesus nia fata ˈuri fuana, “Anoˈi ru

ta'a ne'e, 'oke ru'u ma'i 'i maa fa'asia na ngwae ne'e."

Ma ngwae ne'eri ka ri 'uri, "Jesus kwa, 'Ae'o Ngela God ne'e ngasingasi'a liu! Tae ne'e 'oko oga 'oke sasi aku? Nau ku gani'o 'oe kosi kwatea ta kwa'ikwa'inga fuaku."

30 Sa Jesus ka saefiloa, "Satamu sa tai kwa?"

Ma nia ka olisia ka 'uri, "Sataku sa Fuani oro." Nia fata 'una'eri sulia na ano'i ru ta'a 'oro liu ki ne'e kira ru'ufia.

31 Na ano'i ru ta'a ne'eri ki kira ka 'engoa sa Jesus fasi 'iri nia kasi ba'eda fuana saena kula gwagwa lingalinga fuana kwa'ikwa'inga.

32 Ma na gwata 'oro ki, kira fanga 'ada 'i babara'oa ana fa'i ua ne'e karangi logo ana kula ne'eri. Ma na ano'i ru ta'a ne'eri ki, kira ka gania sa Jesus fasi 'iri kira ke ru'ufia 'ada na gwata ne'eri ki. Ma sa Jesus ka ala'anida.

33 Kira sakatafa na'a ma'i fa'asia na ngwae baera, ma kira ka ru'ufia na'a na ngwa'i gwata baera ki ta'ifau. Na ngwa'i gwata baera ki ta'ifau, kira ka lalili saena kwata 'ato ne'eri 'uana saena 'osi, ma kira ka kwa'u, ma kira ka mae ta'ifau na'a.

34 Ana kaida'i ngwae ne'e kira lia sulia ngwa'i gwata ne'eri kira lisia ru ne'eri, kira ka tafi, ma kira ka fa'arongo 'ani saena fanoa ne'eri ma na fanoa ti'iti'i kalikalia ki logo.

35 Na ngwae ki ne'e kira rongoa, kira ka leka ma'i fuana lisilana ru ne'e nia fuli. Ma ana kaida'i kira dao ma'i siana sa Jesus, kira ka lisia na ngwae ne'eri ne'e ano'i ru ta'a nia leka na'a fa'asia, ma nia ka tua na'a 'ana 'i maana 'aena

sa Jesus, ma nia ka toro naˈa, ma nia ka manata
saga naˈa. Ma kira taˈifau kira ka maˈu.
36 Ma ngwae neˈe kira lisia kaidaˈi neˈe sa
Jesus nia ifulangaˈinia naˈa anoˈi ru taˈa neˈeri
ki faˈasia na ngwae neˈeri, kira ka alaˈa naˈa
sulia fuana ngwae neˈe fiku maˈi ki.
37 Sui ngwae ki taˈifau neˈe kira tua ana abaˈi
kula neˈeri, kira saea fuana sa Jesus ˈiri ke leka
faˈasida, osiˈana kira maˈu liu. Sui sa Jesus ka
raˈe naˈa ˈi saena gwaˈi baru ka salisali fuana
lekaˈa.
38 Na ngwae ba na anoˈi ru taˈa nia leka
faˈasia, nia ˈengo ana sa Jesus ka ˈuri, “ˈOke
alaˈani nau ˈiri nai leka faˈiniˈo.”

Bore ma sa Jesus ka baˈea kwau, ka fata ˈuri
fuana,
39 “ˈOke oli ˈamu ˈi fanoa ˈoe, ma ˈoko
faˈarongo ˈani ru neˈe God nia fulia fuamu ki.”
Sui, na ngwae neˈeri ka oli naˈa ˈuana fanoa nia,
ma ka alaˈa naˈa sulia ru neˈe sa Jesus nia fulia
fuana ki.

Sa Jesus gura ro kini ki
(Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)

40 Sui, ana kaidaˈi sa Jesus nia oli laˈu
maˈi faˈasia bali ˈosi loˈoba, ngwae ki kira
maˈakwalia, ma kira ka saeleˈa liu fuana lisilana.
41 Ma taˈi ngwae neˈe satana sa Jaeras ka dao
maˈi. Na ngwae neˈeri nia ta ngwae faˈinaˈonaˈo
ˈi saena luma fuana foˈongaˈa. Nia leka maˈi ka
bobo uruuru ˈi ˈaena sa Jesus, ma ka ˈengoa naˈa
sa Jesus ˈiri nia ke leka faˈinia ˈuana luma nia.

42 Osiˈana taˈi kala defo mutaˈi nia neˈe nia mataˈi, ma ka karangi mae naˈa. Taˈi akwala ma ro faˈi ngali goˈo neˈe nia doe maˈi sulia.

Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia leka faˈinia, na ngwae ˈoro kira fiku kalia logo.

43 Ma taˈi kini neˈe gwaˈi ˈabu nia tafangia tua logo ˈi neˈeri. Na mataˈinga taˈa neˈeri nia saungia naˈa sulia akwala ma ro faˈi ngali ki. Ma nia ka faˈalia naˈa toˈoruˈa nia taˈifau fuana ngwae kwaigura ki, bore ma noaˈa ta ngwae kasi gura goˈo.

44 Ma na kini neˈeri ka kwako maˈi ˈi burina sa Jesus, ma ka sama toˈona ˈaena ifi sa Jesus, ma na gwaˈi ˈabu neˈeri ka langa naˈa faˈasia ana kaidaˈi neˈeri nama.

45 Sa Jesus ka saefilo ka ˈuri, “Sa tai niniˈa sama toˈoku?”

Ana kaidaˈi neˈeri, na fikuˈa neˈeri taˈifau kira ka tofe goˈo ˈada.

Ma sa Peter ka fata ˈuri, “Araˈi kwa, ngwaˈi toˈa ˈoro niniˈa kira bekesiˈo naˈa.”

46 Bore ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Taˈi ngwae nia sama toˈoku, osiˈana nau ku saiana kaidaˈi neˈe na ngasingasiˈanga nau nia gura ta ngwae.”

47 ˈIu, na kini neˈeri nia saiana sa Jesus nia sai filoa naˈa, ma nia ka fali maˈi, ma ka lebelebe, ma ka maˈu, ma nia ka bobo uruuru ˈi naˈona ˈaena sa Jesus. Ma kaidaˈi ngwaˈi toˈa ˈoro neˈeri kira liafunufunu fuana, nia ka faˈarongo kira taˈifau duˈungana tae neˈe nia sama toˈona sa Jesus, ma ka kwatea neˈe nia ka ˈakwa ˈaliˈali naˈa.

48 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Kini neˈe ˈae, God nia gura ˈoe naˈa, osiˈana neˈe ˈoko

faˈamamana nau. Leka naˈa kwau amu, ma
noaˈa ˈoe kosi manata ˈabera naˈa.”

49 Kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa goˈo ana ˈua, taˈi
ngwae nia dao naˈa maˈi faˈasia luma sa Jaeras,
ka faˈarongoa sa Jaeras ka ˈuri, “Na kala defo ba
ˈoe, nia mae naˈa. Noaˈa ˈoe kosi faˈa ˈabera laˈu
na ngwae faˈamanata.”

50 Ma sa Jesus ka rongoa, ma ka fata ˈuri
fuana sa Jaeras, “Noaˈa ˈoe kosi maˈu. Diˈia ˈoko
faˈamamana nau, na kala defo ˈoe ke leˈa logo.”

51 Ana kaidaˈi kira dao kwau ˈi luma, sa Jesus
ka talaˈia sa Peter, faˈinia sa John, ma sa James
faˈinia maˈa ma teˈa ngela neˈeri goˈo, kira ka
ruˈu ˈi luma. Sa Jesus ka luia ta ngwae laˈu noaˈa
kasi leka faˈinida ˈi luma.
52 Ma na fikuˈa neˈeri ki taˈifau, kira oˈomae,
ma kira ka angisia na ngela neˈeri. Sui sa Jesus
ka fata ˈuri, “Kamu kasi angi laˈu. Na ngela
neˈe noaˈa nia kasi mae, bore ma nia maliu goˈo
ˈana.”

53 Ma kira ka gaˈasia lala sa Jesus, osiˈana kira
saiana neˈe ngela neˈe nia mae mamana naˈa.
54 Sui sa Jesus ka dau ˈi limana na ngela neˈeri,
ma ka ri ka ˈuri, “Ngela neˈe ˈae, tataˈe naˈa!”
55 Ma na mangona ka oli laˈu maˈi, ma nia ka
tataˈe. Ma sa Jesus ka saea fuada ˈiri kira ke
kwatea ta fanga fuana.
56 Na teˈa nia faˈinia na maˈa ngela neˈeri, kira
ka ˈarefo liu ana ru neˈeri. Sui sa Jesus ka luida
noaˈa kira kasi alaˈa laˈu sulia ru neˈeri ki fuana
ta ngwae.

9

Sa Jesus asungaˈinia na lifurongo nia ki fuana raoˈa
(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

1 Sa Jesus nia saea maˈi na akwala ma ro
fafarongo nia ki siana. Ma nia ka kwatea na
ngasingasiˈanga ma na gwaungaˈi ˈanga fuana
guralana mataˈinga ki, ma na ifulangaˈilana
anoˈi ru taˈa ki.
2 Nia ka asungaˈinida kwau fuana
faˈafulangaˈilana na ˈInotoˈanga God, ma
guralana ngwae mataˈi ki.
3 Ma nia ka fata fuada ka ˈuri, “Noaˈa kamu
kasi dau fafia ta ru fuana lekaˈa kamu. Kamu
kasi ngalia ta faˈi kuba, ma ta ngwaˈi, ma
ta fanga, ma ta mani, ma ta ro toro fuana
rokisiˈanga.
4 Ma ti ngwae ana ta luma neˈe kira kwalo
kamu, muke tua babatoˈo ˈi saena luma neˈeri,
leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe kamu ke leka ana.
5 Diˈia ta ngwae ana ta fanoa neˈe noaˈa kira
kasi kwalo kamu, muke leka ˈamuˈa faˈasida,
ma kamu ke tafula fulafulana ano faˈasia na
ˈaemuˈa diˈia na faˈabasuˈanga naˈa fuada neˈe
God ke baˈa matalangaˈi kira, duˈungana kira
ˈaila ˈania rongolana fatalana God.”
6 Ma na fafarongo ki kira ka leka, ma kira ka
liu naˈa ana fanoa ki taˈifau fuana alaˈanga sulia
Faˈarongoˈa Leˈa sulia God, ma faˈinia guralana
ngwae ki ana kula ki taˈifau.

Kaidaˈi sa Herod nia rongoa alaˈanga ki sulia sa Jesus
(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

7 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, sa Herod Antipas
na tatalafaˈa ˈi Galili, nia rongoa na alaˈanga
ki sulia ru neˈe sa Jesus nia sasiˈi ki. Ma
na manatana ka bulia musia kula naˈa sulia ti
ngwae kira saea sa John Siuabu neˈe nia mauri
laˈu,
8 ma ti ngwae laˈu kira ka saea niaˈa ˈani sa
Elaeja na profet, ma ti ngwae laˈu kira ka saea
niaˈa ta profet ˈua maˈi ˈi naˈo neˈe nia tataˈe
laˈu faˈasia na maeˈa.
9 Goˈo ma sa Herod ka fata ˈuri, “Sa John ba
nau ku kwatea na ngwae ni ofoˈa ki ka siki
muusia naˈa gwauna! Ma na ngwae faˈuta niniˈa
kira alaˈa sulia ˈuri?” ˈUnaˈeri, ka talaˈae ana
kaidaˈi neˈeri, sa Herod oga liua lisilana sa Jesus.

Sa Jesus nia sarea na lima toˈoni ngwane ki (Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

10 Ma ana kaidaˈi neˈe akwala ma ro li-
furongo sa Jesus ki kira oli naˈa maˈi faˈasia
faˈafulangaˈilana na ˈInotoˈanga God ma na
guralana ngwae mataˈi ki, kira ka alaˈa sulia ru
neˈe kira sasiˈi ki. Sui, sa Jesus faˈinia fafarongo
nia ki, kira ka leka taˈifilida ˈuana fanoa ˈi
Betsaeda.
11 Bore ma ana kaidaˈi neˈe, ngwae ki kira
rongoa naˈa sa Jesus nia liu, kira ka leka logo
sulia. Ma sa Jesus ka kwaloda, ma ka fata sulia
na ˈInotoˈanga God fuada, ma ka faˈamauria
naˈa ngwae neˈe kira mataˈi ki.
12 Ma ˈi saˈulafi naˈa, kaidaˈi sina karangi suu,
na akwala ma ro fafarongo nia ki kira ka leka
maˈi siana, ma kira ka fata ˈuri, “ˈOke olitaˈinia
na fikuˈa neˈe, ˈiri kira ke leka ˈada ana fanoa

ki, ma kira ke dao toˈona ta fanga faˈinia ta
kula fuana teoˈa, osiˈana neˈe kula neˈe noaˈa
ta ngwae kasi tua goˈo ana.”
13 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamu ke
kwatea lala fanga fuada fuana ˈanilana.”
Ma kira ka olisia kika ˈuri, “Kaimili toˈo goˈo
ana lima afu beret ki, ma na ro gwaˈi iˈa ki.
ˈUri ma ˈoko oga kaimili ke leka folia maˈi fanga
fuana fikuˈa doe neˈe?”
14 Na fikuˈa neˈe nia bolo faˈinia na lima toˈoni
ngwae ki neˈe kira tua ˈi neˈe.*
Sa Jesus ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki,
“Muke saea fuada kira ke tua ˈi ano ˈani ti gwaˈi
tuaˈa ana lima akwala ngwaeˈa.”
15 Buri ˈana neˈe fafarongo ki kira sasi ˈunaˈeri
ka sui, na ngwae ki taˈifau kira ka tua ˈi ano naˈa.
16 Sui sa Jesus ka ngalia na lima afu beret
neˈeri ki, ma na ro gwaˈi iˈa neˈeri ki, ma nia
ka lia ˈalaˈa ˈuana ˈi langi, ma ka baˈatafea God.
Sui nia ka ngiia na afu beret ki, ma na iˈa ki, ma
ka kwatea fuana na fafarongo nia ki, ˈiri kira ka
daroˈia ana ngwae ki.
17 Ma kira taˈifau kira ka fanga, ma kira ka
abusu liu. Ma na fafarongo nia ki, kira ka gonia
na orengana fanga neˈe nia ore ˈi saena akwala
ma ro kokofi ki leleka ka fungu.

Sa Peter faˈinia sa Jesus (Matthew 16:13-19; Mark 8:27-29)

18 Taˈi kaidaˈi sa Jesus nia foˈo ana taˈifilia, ma
na fafarongo nia ki kira ka leka maˈi siana, ma

---

* **9:14** Kira kasi toˈoa goˈo ˈafe ki faˈinia ngela ki neˈe kira fanga logo saena fikuˈa neˈe.

nia ka saefiloda ka ˈuri, “Ngwae ki kira saea nau ˈania sa tai?”
19 Ma kira olisia kika ˈuri, “Ti ngwae kira saea fasi ˈaeˈo sa John Siuabu neˈe nia mauri laˈu. Ma ti ngwae laˈu kira saea fasi ˈaeˈo sa Elaeja neˈe nia mauri laˈu. Ma ti ngwae laˈu kira saea fasi ˈaeˈo ta ngwae ana na profet ba ˈi naˈo ki maˈi neˈe nia mauri laˈu.”
20 Ma sa Jesus ka lidi kira ka ˈuri, “Ma kaumulu sae nau mo ˈania sa tai?”
Sa Peter nia olisia ka ˈuri, “ˈAeˈo neˈe na Christ, na ngwae neˈe God nia filia fuana ˈafilana ngwae nia ki.”

Sa Jesus nia fata sulia na maelana (Matthew 16:20-28; Mark 8:30—9:1)

21 Sui sa Jesus ka fata totongaˈi fuada fasi ˈiri noaˈa kira kasi faˈarongoa laˈu ta ngwae ana ru neˈeri.
22 Ma nia ka fata logo ˈuri, “Nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa nonifii ka doe liu ˈani ru ˈoro ki. Ma na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈamanata ˈani na taki ki, kira ke ilangaˈi nau. Ma kira ke saungi nau, sui ana uula asoa, God ke baˈa taˈe nau fuana mauriˈa.”
23 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada taˈifau, “Sa tai bore ˈana neˈe oga ke donga nau, noaˈa nia kasi manata ˈabera sulia ru nia oga ki goˈo ˈana talana. Asoa ki taˈifau nia ke maˈudi fuana dongalaku, sui bore ˈana kaidaˈi nia ke nonifii, ma ke mae ana ˈai rara folo.
24 Sa tai bore ˈana neˈe ˈaila kasi donga nau duˈungana nia oga ke sasi ˈana sulia kwaio-gaiˈanga nia ki talana, nia ke baˈa talafia na

mauriˈa firi. Bore ma diˈia sa tai bore ˈana neˈe
noaˈa nia kasi manata ˈabera sulia ru nia oga ki
goˈo ˈana talana, ma nia maˈudi ke mae fuaku,
nia ka toˈo ana mauriˈa firi.
25 Diˈia neˈe na ngwae toˈo ana ru ki taˈifau
saena magalia, kaidaˈi nia mae, ma nia ke tua tau
faˈasia God, ru neˈeri kasi fulia goˈo ta leˈangaˈa
fuana.
26 Ma diˈia ta ngwae nia ˈeke ˈani nau
faˈinia fatalaku, ˈirai Nauˈa, na Ngela Ngwae,
nai baˈa ˈeke logo ˈania, ana kaidaˈi nai dao
maˈi faˈinia na ngwasinasinaˈanga nau, ma na
ngwasinasinaˈanga Maˈa nau, ma na ngwasi-
nasinaˈanga ˈainsel abu ki laˈu.
27 Nau ku saea naˈa fuamuˈa, ti ngwae aumulu
ˈi neˈe logo, noaˈa kira kasi mae leleka kira ka
lisia God ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki.”

*Sa Jesus nia faˈataˈinia raralana ma na ngasin-
gasiˈanga nia*
(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

28 Bolo faˈinia kwalu asoa ki ˈi buri ˈana neˈe
sa Jesus saea ru neˈeri ki, nia ka talaˈia sa Peter,
ma sa John, ma sa James, ma kira ka raˈe ˈi
gwauna taˈi faˈi ua fuana foˈongaˈa.
29 Ma kaidaˈi sa Jesus nia foˈo ana, na maana
ka rokisi ka ngwasinasina, ma na ifi nia ki ka
kwao ma ka ngwasinasina liu.
30 Ma ˈaliˈali goˈo ro ngwae ki kera tua logo ˈi
neˈeri, ma kera ka alaˈa faˈinia sa Jesus. Keraˈa
neˈe sa Moses ma sa Elaeja.
31 Ma kera ka sakatafa maˈi ˈi saena na
ngwasinasinaˈanga ˈi langi, ma kera ka alaˈa
faˈinia sa Jesus sulia na maelana ma lekalana

faˈasia na magalia ˈuana ˈi langi neˈe nia ke faˈa aliˈafua ˈi Jerusalem.
32 Bore ma sa Peter ma na ro kwaima nia ki,
kira ka maliu naˈa ˈada. Sui ana kaidaˈi kira ada
naˈa, kira ka lisia na ngwasinasinalana sa Jesus
ma na ro ngwae neˈe kera uu faˈinia ki.
33 Ma ana kaidaˈi neˈe ro ngwae neˈeri ki kera
sasi fuana lekaˈa faˈasia sa Jesus, sa Peter ka fata
ˈuri fuana, “Araˈi kwa, nia leˈa liu neˈe kulu ka
tua naˈa akulu ˈi neˈe. Alu kaimili ke saungaˈinia
uulu babala ki, ta ai fuamu, ma ta ai fuana sa
Moses, ma ta ai fuana sa Elaeja.” (Nia kina logo
ˈana ru neˈe nia saea.)
34 Ma kaidaˈi sa Peter nia alaˈa goˈo ana ˈua,
taˈi gwaˈi salo nia dao ma nunufilana ka buta
fafida. Ma na uulu fafarongo ki, kira ka maˈu
ana kaidaˈi neˈe gwaˈi salo neˈeri nia leka maˈi
ka dau fafida.
35 Ma taˈi lingaˈi fataˈa saka maˈi faˈasia ˈi
saena na gwaˈi salo neˈeri ma ka ˈuri, “Niaˈa
neˈe na ngela nau. Nau nau ku filia naˈa. Muke
rongo sulia!”
36 Ma kaidaˈi lingaˈi fataˈa neˈeri nia sui naˈa,
taˈi sa Jesus naˈa ˈana neˈe nia tua faˈinia na
uulu fafarongo nia ki ˈi neˈeri. Ma kira ka noto
fafia na ru neˈeri, ma ana kaidaˈi neˈeri noaˈa
kira kasi faˈarongoa naˈa ta ngwae ana ru neˈe
kira lisia.

Sa Jesus nia ifulangani anoˈi ru taˈa faˈasia na ngwae fii doe

(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

37 Sui faˈi asoa ˈi buri ˈana ru neˈeri ki, sa Jesus
faˈinia uulu fafarongo nia ki, kira ka koso maˈi

faˈasia gwauna faˈi ua neˈe sa Jesus nia rokisi ana, ma na ngwae ˈoro ki kira ka saka toˈona sa Jesus.

38 Ma taˈi ngwae faˈasia na fikuˈa neˈe nia ri ka fata ˈuri, “Faˈamanata kwa, nau ku gani ˈoe, ˈoke ifulani kwau anoˈi ru taˈa neˈe faˈasia na ngela nau, sulia nia neˈe taˈi ngela mutaˈi nau naˈa.

39 Na anoˈi ru taˈa nia olofia ˈaliˈali goˈo, ma nia ka ako doe, ma ka ˈui ˈania ˈi ano ma ka lebesia, ma na kwakwana ka ngisungisuˈa. Kaidaˈi nia saungia, nia ka ˈafitaˈi liu fuana suiˈa faˈasia, ma ka faˈakaisia liu naˈa.

40 Nau ku gania fafarongo ˈoe ki fuana ifulangaˈilana faˈasia, ma ka ˈafitaˈi liu fuada fuana sasilana.”

41 Sa Jesus ka fata ˈuri, “Kamuˈa manatamuˈa ngasi liu, ma ngwae taˈa ki! Kamu noaˈa kasi faˈamamana nau ˈua! Nau ku noni maruku naˈa ˈani abu fitoˈonga nini kamu. Nau ku tua faˈi kamu ka dao naˈa ˈuri, fuila kaumulu ka faˈamamana nau naˈa.” Sui nia ka fata ˈuri fuana ngwae neˈeri, “ˈOke ngalia maˈi na ngela ˈoe ˈi neˈe.”

42 Ana kaidaˈi neˈe ngela neˈeri nia dao maˈi ana kula neˈe sa Jesus nia uu ana, na anoˈi ru taˈa neˈeri nia ka fiˈi ˈui ˈania ngela neˈeri ˈi ano, ma ka lebesia. Ma sa Jesus ka balufia na anoˈi ru taˈa neˈeri, ma nia ka fiˈi saka faˈasia ngela neˈeri, ma na tualana ngela neˈeri fiˈi leˈa, ma sa Jesus ka kwatea ngela neˈeri fuana maˈa nia.

43 Ma na ngwae neˈe kira fiku ki, kira ka ˈarefo liu ana ngasingasiˈanga God.

Na ruana kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa sulia na maelana
(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Ana kaidaˈi neˈe ngwae ki kira ˈarefo goˈo ˈada ˈua ana ru neˈe sa Jesus nia fulia ki, nia ka fata ˈuri fuana fafarongo nia ki,
44 "Noaˈa kamu kasi manata bura ˈani na ru neˈe nau ku saea fuamuˈa ki. Nauˈa, na Ngela Ngwae, kira ke kwate nau saena limana malimae nau ki."
45 Bore ma fafarongo nia ki kira kasi saiana ta tae neˈe nia fada ˈani alaˈanga neˈe nia saea. God nia sofongaˈinia na fadalana alaˈanga neˈe faˈasida. Ma kira maˈu logo fuana saefilo lana fadalana alaˈanga neˈeri.

Sa tai neˈe nia doe ka tasa
(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

46 Ma na olisuˈusuˈunga ka leka ˈi safitana na fafarongo sa Jesus ki, sulia sa tai ada neˈe ke doe ka gwaungaˈi fafida taˈifau.
47 Ma sulia neˈe sa Jesus nia saiana manatal-ada, nia ka ngalia taˈi ngela, ma ka faˈauua ˈi safitada,
48 ma ka fata ˈuri fuada, "Diˈia sa tai neˈe ˈoko kwaloa ta ngela ˈuri duˈungana neˈe ˈoko faˈamamana nau, ˈoko kwalo nau laˈu goˈo. Ma diˈia sa tai neˈe ˈoko kwalo nau, ˈoko kwaloa logo God neˈe nia asungaˈi nau maˈi. Duˈungana sa tai neˈe ˈoko faˈatiˈitiˈi ˈoe talamu ˈi safitamuˈa, ˈaeˈo neˈe ngwae doe ka gwaungaˈi fafi kamu taˈifau."

Sa tai neˈe kasi uu bokota kamu, nia tua faˈi kamu
(Mark 9:38-40)

49 Sui sa John ka fata ˈuri, “Araˈi kwa, kaimili
lisia taˈi ngwae nia ifulani na anoˈi ru taˈa ki ˈani
ngasingasiˈanga ˈoe, ma kaimili ka fonea faˈasia
sasilana, osiˈana noaˈa nia kasi ˈado faˈi kulu.”
50 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Noaˈa kamu
kasi fonea laˈu, osiˈana sa tai neˈe noaˈa kasi uu
bokota kulu, nia na ngwae faˈi kulu.”

Na ngwaˈe ˈi Samaria ki kira ˈaila liu ˈania sa Jesus

51 Kaidaˈi nia dao karangi naˈa fuana sa Jesus
ke fane naˈa ˈi langi, nia ka manata doe ana
lekaˈa ˈuana ˈi Jerusalem.
52 Ma nia ka kwatea ngwae ki kira ka etaeta
ˈi naˈo ana. Kira leka, ma kira ka dao ana taˈi
fanoa ana na abaˈi kula ˈi Samaria ˈiri kira ke
sasi akaˈu ana ru ki taˈifau maˈakwalia.
53 Bore ana na ngwae ki ˈi neˈeri noaˈa kira
kasi oga goˈo kwalolana, sulia nia na ngwae Jiu
lala neˈe nia leka ˈuana ˈi Jerusalem.
54 Ma kaidaˈi na ro ngwae ana fafarongo nia ki
sa James ma sa John, kera lisia ru neˈeri, kera ka
fata ˈuri fuana, “Aofia kwa, nia faˈuta? ˈUri ma
ˈoko oga keroˈo ke gani ˈuana ta mafula faˈasia
maˈi ˈi langi ˈiri ke doˈofida taˈifau kwa?”
55 Sui sa Jesus ka abula ma ka balufidaroˈo.
56 Ma kira ka leka naˈa ˈada ˈuana ta fanoa
matamata.

Dongalana sa Jesus neˈe ˈuri mala
(Matthew 8:19-22)

57 Ma ana kaidaˈi kira leka naˈa sulia na taˈi
tala, taˈi ngwae ka fata ˈuri fuana sa Jesus, “Nau
ku oga nai leka faˈi ˈoe ˈi faˈi bore ˈana neˈe ˈoke
leka ˈuana.”
58 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Noaˈa nia kasi
talangwaraˈu. Na kui kwasi ki kira toˈo ana na
kula kira ki fuana teoˈa, ma na noˈo ki logo kira
ka toˈo ana na nuˈi kira ki. Bore ma nauˈa, na
Ngela Ngwae, nau noaˈa kusi toˈo ana ta luma
fuana maliuˈa ana.”
59 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana ta ngwae laˈu,
“ˈOke leka maˈi faˈi nau.”
Bore ma na ngwae neˈeri ka fata lala ˈuri,
“Araˈi kwa, ˈoke alaˈani nau ˈiri nau kui leka,
ku tua basi faˈinia maˈa nau, leleka nia ka
mae mala, nau ku kwaiatoa ka sui, nau ku fiˈi
dongaˈo.”
60 Ma sa Jesus ka olisia ma ka ˈuri fuana,
“Alaˈania na ngwae neˈe noaˈa kira kasi toˈo ana
mauriˈa ana God ki, kira ka kwaiatoa naˈa ˈada
na ngwae mae kira ki. ˈAeˈo niniˈa, ˈoke leka,
ma ˈoko fata sulia na ˈInotoˈanga God.”
61 Ma ta ngwae laˈu ka fata ˈuri, “Araˈi kwa,
nau kui leka mo ˈi burimu. Bore ma, ˈoke alaˈani
nau ˈiri nai leka ma ku olioli basi ana ngwae nau
ki ˈi fanoa.”
62 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Ta ngwae neˈe
nia oga ke leka faˈi nau, ma nia ka manata doe
sulia na ru neˈe nia faˈasiˈi ki, noaˈa nia kasi
bolo faˈinia God ka ˈinotoˈa fafia maurilana.”

10

*Sa Jesus nia kwatea fiu akwala ma ro fa-
farongo nia ki*

1 ˈI buri ˈana na ru neˈeri ki, na Aofia sa Jesus
ka filia fiu akwala ma ro ngwae ki, ma ka kwatea
kira ka leka ro ngwaeˈa fasi ˈiri kira ke leka
ˈi naˈona ˈuana fanoa ki taˈifau goˈo neˈe nia
manata fuana lekaˈa ˈuani.
2 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Na ngwae neˈe
kira sasi akaˈu naˈa fuana faˈamamanaˈanga
ana God ki, kira diˈia na ru ˈoro ki ˈi saena oˈola
fuana fikulani. Bore ma, ngwae fuana fikulana
na ru neˈeri ki, kira kasi ˈoro. Nia neˈe, muke
foˈosia God ˈiri nia ke kwatea maˈi ngwae ni rao
ki faˈi kamu.
3 Muke leka naˈa. Nau ku asungaˈi kamu diˈia
na kala sipsip ki ˈi safitana na kui kwasi ki, sulia
ngwae ˈoro ki kira oga kike faˈali kamu.
4 Noaˈa kamu kasi ngalia ta mani, ma noaˈa
ta ngwaˈi ni ru fuana alu maniˈa ˈi saena, ma
noaˈa ta taˈe butu. Ma noaˈa kamu kasi ˈabera
ˈani alaˈanga faˈinia ta ngwae sulia tala.
5 Ma kaidaˈi kamu ruˈu ana ta luma, muke fata
ˈuri, ‘God ke faˈaleˈa kamu, ma na aroaroˈanga
nia ka tua faˈi kamu ˈi saena na luma neˈe.’
6 Ma diˈia na ngwae neˈe nia tua ˈi neˈeri nia
kwalo kamu ˈania aroaroˈa, na faˈaleˈanga kamu
ke tua logo faˈinia na ngwae neˈeri. Ma diˈia
ka noaˈa, na faˈaleˈanga neˈeri ka oli logo maˈi
fuamuˈa.
7 Muke tua ˈi saena na luma neˈeri, ma muke
ˈania, ma muke kwaˈufia ta ru neˈe kira kwatea
fuamuˈa. Osiˈana na ngwae neˈe nia rao, nia ke
ngalia nama ˈana na folifoliˈa nia. Kamu ke tua
toˈo, ma noaˈa kamu kasi lae luma kwailiu.
8 “Ma kaidaˈi kamu dao ana ta fanoa, ma kira
ka kwalo kamu, muke ˈania fanga tae neˈe kira

kwatea fuamuˈa.
9 Ma muke gura na ngwae mataˈi ki ˈi saena
na fanoa neˈeri, ma muke fata ˈuri fuana na
ngwae ˈi neˈeri ki, ‘Kaidaˈi God ke gwaungaˈi
fafia ngwae nia ki, nia dao karangi kamu naˈa.’
10 Ma diˈia kamu dao ana ta fanoa, ma noaˈa
kira kasi kwalo kamu, muke leka sulia na tala ˈi
saena fanoa neˈeri, ma kamu fata ka ˈuri,
11 ‘Na fulafulana ano ana fanoa neˈe kamu
niniˈa ratai olofana ˈaemili, kami tafula naˈa
kwau ˈusi kamu. Niniˈa na faˈabasuˈanga
naˈa fuamuˈa neˈe God ke baˈa matalangaˈi
kamu duˈungana kamu ˈaila ˈania rongolana
fatalana God. Kamu ke manata toˈona ru neˈe:
ˈInotoˈanga God nia dao karangi kamu naˈa.’
12 Nau ku saea fuamuˈa, na asoa ana
kwaˈikwaˈinga neˈe ke dao maˈi, God ke kwatea
na matalangaˈinga fuana na ngwae ana fanoa
taˈa ba ˈi Sodom. Bore ma nia ke baˈa kwatea
na matalangaˈinga doe ka tasa fuana ngwae
ana fanoa neˈe ka liufia ngwae ana fanoa ba ˈi
Sodom!”

Fanoa doe ki noaˈa kira kasi faˈamamana sa Jesus
(Matthew 11:20-24)

13 Sa Jesus nia fata ˈuri, “Nia taˈa lilisu naˈa
fuamuˈa neˈe kamu tua ˈi Koresin. Ma kamuˈa
neˈe kamu tua ˈi Betsaeda ka ˈunaˈeri logo.
Osiˈana kamu ˈiri faˈamamana na faˈanadaˈa
ˈoro ba nau ku sasia fuamuˈa ki. Diˈia kira sasi
faˈanadaˈa neˈeri ki ˈi Taea ma ˈi Saedon* ˈi
naˈo, na ngwae ˈi neˈeri ki kira ka tua ˈi ano, ma

* **10:13** ˈi Taea ma ˈi Saedon Na ro fanoa doe neˈe ki, kira talo faˈinia taˈangaˈa kira ki.

kira ka ruˈufia toro biliˈa ki, ma kira ka rafua
nonida ana fuˈa, fasi ˈiri ka faˈataˈinia neˈe kira
kakari alifaˈi taˈifau naˈa faˈasia abula taˈangaˈa
kira ki.
14 Aia, ana faˈi asoa God ke baˈa
matalangaˈinia ngwae ana magalia neˈe, na
kwaˈikwaˈinga kamu ke baˈa tasa ka liufia na
ngwae ˈi Taea faˈinia Saedon ki.
15 ˈIu, kamuˈa na tuaˈa ˈi Kapaneam, kamu
fia God ke baˈa lafu kamu ˈuana ˈi langi. Bore
ma, nia ke baˈa ˈui ˈani kamu ˈi saena kilu ana
nonifiiˈa.”
16 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana fafarongo nia
ki, “Diˈia sa tai neˈe nia rongo suli kamu, nia
rongo logo suli nau. Ma diˈia sa tai neˈe nia ˈaila
ˈani kamu, nia ˈaila logo ˈani nau. Ma diˈia sa tai
neˈe nia ˈaila ˈani nau, nia ˈaila logo ˈania God
neˈe nia asungaˈi nau maˈi.”
17 Ma na fiu akwala ma ro ngwae baera kira ka
leka naˈa. Ma ana kaidaˈi kira oli maˈi, kira ka
saeleˈa liu, ma kira ka fata ˈuri, “Aofia kwa, na
anoˈi ru taˈa ki bore kira roˈosuli kaimili kaidaˈi
kami ifulangaˈinida ˈani ngasingasiˈanga ˈoe!”
18 Sa Jesus ka olisida ka ˈuri, “Nau ku lisia na
ngasingasiˈanga sa Saetan karasu faˈasia ma ka
ˈasi ka inasisi maˈi ka diˈia na meamea faˈasia ˈi
langi.
19 Mulu rongo basi! Nau ku kwatea naˈa na
ngasingasiˈanga fuamuˈa fasi ˈiri muke liu bore
ana baˈeko tolo ki ma na farifari ki, ma noaˈa
kira kasi ˈala fifi amuˈa. Nau ku kwatea naˈa
fuamuˈa na ngasingasiˈanga neˈe doe ka liufia
sa Saetan na malimae kia. Noaˈa ta ru ana sa
Saetan kasi faˈafii kamu naˈa.

20 Kamu ka saeleˈa ˈamuˈa duˈungana na anoˈi
ru taˈa ki kira roˈosuli kamu. Bore ma muke
saeleˈa liu mala ˈamuˈa duˈungana God nia
keresia naˈa na satamuˈa ˈi langi.”

Sa Jesus nia saeleˈa ma ka baˈatafea God
(Matthew 11:25-27; 13:16-17)

21 Ma ana kaidaˈi neˈeri, Anoˈi ru Abu ka
faˈasaeleˈa sa Jesus, ma nia ka fata ˈuri, “Maˈasi,
ˈaeˈo neˈe ˈoko gwaungaˈi fafia ru ki taˈifau
ˈi langi ma ˈi ano logo. Nau ku baˈatafe ˈoe,
duˈungana neˈe ˈoko faˈataˈinia na ru neˈe ki
fuana ngwae neˈe kira diˈia ngela tiˈitiˈi ki, ma
ˈoko sofongaˈinia ru neˈe ki faˈasia ngwae neˈe
kira auraˈeda duˈungana kira liatoˈo, ma kira lia
saiana ru ˈoro ki. ˈIu Maˈasi, na ru neˈeri ki
nia ˈunaˈeri naˈa sulia na kwaiogaiˈanga ˈoe ˈua
naˈa maˈi ˈi naˈo.”

22 Sui sa Jesus ka fata ˈuri, “Maˈa nau nia
kwatea ru ki taˈifau naˈa fuaku. Ma taˈifilia na
Maˈa goˈo neˈe nia saiaku na ngela nia. Ma
taˈifilia logo na Ngela talana neˈe nia saiana
Maˈa nia, ma taˈifili goˈo ngwae neˈe na Ngela
nia filida fuana faˈataˈilana fuada ki, neˈe kira
saiana na Maˈa.”

23 Sui sa Jesus ka abula fuana fafarongo nia ki
taˈifilida, ka fata ˈuri fuada, “ˈOilakiˈa fuamuˈa,
osiˈana kamu lisia na ru ni ˈarefoˈa neˈe ki ˈi
taˈena.

24 Nau ku saea fuamuˈa, na profet ˈoro ki
ma na tatalafaˈa ˈoro ˈi naˈo ki, kira oga logo
lisilana na ru neˈe kamu lisia ˈi taˈena ki, bore
ma nia ˈafitaˈi liu fuada. Ma kira ka oga liua logo
rongolana na ru neˈe kamu rongoa ˈi taˈena ki,
bore ma nia ˈafitaˈi logo fuada.”

Na tarifulaˈa sulia na ngwae leˈa ˈi Samaria

25 Taˈi ngwae faˈamanata ana na taki ki, nia
leka maˈi siana sa Jesus. Nia oga ke ilitoˈona,
ma ka fata ˈuri, “Ngwae faˈamanata kwa, ta tae
neˈe nai baˈa sasia ˈiri nai toˈo ana na mauriˈa
firi?”
26 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri fuana, “Tae
neˈe na Kerekereˈa Abu ki saea? ˈUri ma ˈoko
malingaˈi faˈuta ˈani?”
27 Ma na ngwae neˈeri nia olisia ka alaˈa
ˈuri, “ˈOke alafe ana God ˈoe, ˈania manatamu
taˈifau, ma ˈani mangomu taˈifau, ma ˈani
ngasingasilamu taˈifau, ma ˈani liamu taˈifau.
Ma ˈoke alafe fuana toˈolamu ka diˈia logo neˈe
ˈoko alafe fuamu talamu.”
28 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na olisiˈanga
ˈoe nia saga. ˈOke sasi ˈunaˈeri, ma ˈoke mauri.”
29 Bore ma na ngwae faˈamanata neˈeri, nia
oga ke faˈataˈinia neˈe na tualana saga goˈo ˈana,
ma nia ka saefiloa laˈu sa Jesus ka ˈuri, “Sa tai
mo neˈe na toˈolaku neˈe nai alafe fuada?”
30 Ma sa Jesus saiana ngwae Jiu ki ˈaila ˈania
ngwae ˈi Samaria ma nia ka olisia ka ˈuri, “Taˈi
ngwae Jiu nia tuatua maˈi ˈi Jerusalem ma ka
leka ˈuana ˈi Jeriko. Ma kaidaˈi nia leka goˈo
ˈana sulia na tala, na ngwae fofolo bili ki kira ka
saungia, ma kira ka ngalia na ru nia ki taˈifau
faˈinia na toro nia ki. Ma kira ka kwaiˈia leleka
nia ka maefelo naˈa, ma kira ka faidanga ˈania,
ma kira ka leka naˈa ˈada faˈasia.
31 Ma ana kaidaˈi neˈeri, taˈi fata abu ana na
Luma Abu God nia leka logo sulia na tala neˈeri,
ma kaidaˈi nia lisia na ngwae baera, nia ka rafi
logo ˈana sulia ta bali tala, ma ka leka ˈana.

32 Sui, taˈi ngwae rao kwaiˈafi saena na Luma
Abu God nia ka leka logo maˈi sulia na tala
neˈeri. Ma kaidaˈi nia dao ˈi neˈeri, nia ka lisia
na ngwae baera. Bore ma nia rafi logo ˈana
faˈasia ana ta bali tala, ma ka leka logo ˈana
faˈasia naˈa.
33 Sui taˈi ngwae faˈasia na abaˈi kula kwaita
ˈi Samaria nia leka logo maˈi sulia na tala
neˈeri. Kaidaˈi nia lisia na ngwae baera, nia ka
kwaimanatai liu fuana.
34 Ma nia ka leka maˈi siana, ma ka taufia na
maala nia ki ˈani na ngwaingwai ma na waen,
ma ka ˈafua. Sui nia ka lafua ˈi fafona na dongki
nia, ma ka ngalia naˈa ˈuana taˈi luma fuana
folilana fuana tuaˈa ˈi saena, ma nia ka lia sulia
ˈi neˈeri.
35 Ma ana ruana faˈi asoa, nia ka lafua ro
ngisingisi mani ki neˈe bolo faˈinia folifoliˈa
fuana ro asoa ki, ma ka kwatea fuana na ngwae
neˈe nia lia sulia na luma neˈeri, ma ka fata ˈuri
fuana, ‘ˈOke lia sulia na ngwae neˈe, ma ana
kaidaˈi neˈe nai oli laˈu maˈi, nai duˈua taˈifau
na mani neˈe ˈoko ˈafia ˈania ki.’ ”
36 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOko manata
faˈuta? Sa tai ana uulu ngwae neˈeri ki kira saea
ˈani toˈolana fuana na ngwae ba na ngwae fofolo
bili ki kira kwaiˈia?”
37 Ma na ngwae faˈamanata ana taki ki ka fata
ˈuri, “Na ngwae neˈe nia kwaimanatai fuana.”

Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “ˈOke leka, ma
ˈoko sasi logo ˈunaˈeri.”

ˈI Mata faˈinia ˈi Mary

38 Kaidaˈi sa Jesus ma na fafarongo nia ki kira
leka, kira ka dao ana taˈi fanoa, ma taˈi kini neˈe
satana ˈi Mata ka kwaloa sa Jesus ˈuana ˈi luma
nia.
39 Ma na kini futa nia ˈi Mary ka tua karangia
na ˈaena na Aofia sa Jesus, ma ka fafarongo ˈana
fuana na faˈamanataˈanga sa Jesus ki.
40 Ma na manatalana ˈi Mata ka ˈabera sulia
nia goˈo neˈe nia sasia na raoˈa ki taˈifau ˈi luma.
Ma nia ka leka maˈi siana sa Jesus, ka fata ˈuri
fuana, “Aofia kwa, ˈUri ma, ˈoko ˈiri manata
ˈabera goˈo sulia na sasiku neˈe nia faˈasi nau
goˈo ˈana, ma nau ku sasia goˈo ˈaku na raoˈa
neˈe ki taˈifau taˈifili nau kwa? ˈOke saea fuana
ˈiri nia ke leka maˈi ke kwaiˈafi logo aku!”
41 Ma na Aofia olisia ka ˈuri, “Mata kwa, ˈoko
matafiru ma na manatalamu ka ˈabera naˈa sulia
ru ˈoro ki.
42 Bore ma taˈi ru goˈo neˈe nia talingaˈi. ˈI
Mary nia filia na ru talingaˈi, ma nia ˈafitaˈi ta
ngwae ka lafua naˈa faˈasia.”

11

Sa Jesus faˈamanata sulia na foˈongaˈa
(Matthew 6:9-13; 7:7-11)

1 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia foˈo ˈana, ana taˈi
kula. Ma kaidaˈi nia foˈo ka sui goˈo, taˈi ngwae
ana fafarongo nia ki ka fata ˈuri fuana, “Aofia
kwa, ˈoke faˈamanata kami ˈani foˈongaˈa, diˈia
ba sa John nia faˈamanata logo na fafarongo nia
ki ˈani foˈongaˈa.”
2 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kaidaˈi kamu
foˈo, kamu ke fata ˈuri,

‘Maˈasi,
Kami oga ngwae ki taˈifau kike faˈadoea na
satamu, osiˈana nia abu liu.
Dao maˈi ˈani gwaungaˈi ˈanga ˈoe fafia mauri-
lana ngwae ki taˈifau.
3 Ma ˈoke kwatea maˈi fuamiˈa na fanga neˈe nia
bolo fuamiˈa sulia asoa ki.
4 Ma ˈoke rufuanata na taˈangaˈa kami ki, diˈia
logo neˈe kami rufuanata ana taˈangaˈa
ngwae ki taˈifau neˈe kira sasia ru taˈa ki
fuamiˈa.
Ma ˈoe kosi danga ˈani kami fuana ilitoˈonga ka
liufi kami.’ ”

5 Ma sa Jesus ka fata ˈani taˈi tarifulaˈa ˈuri fuana na fafarongo nia ki, “Diˈia ta ngwae ana kaumulu leka siana na ngwae kwaima nia ˈi luma nia saena tofongana rodo, ma ka fata ˈuri fuana, ‘Ngwade kwa, ˈoe kwatea basi maˈi ta uulu afu beret fuaku,
6 osiˈana taˈi ngwae kwaima nau logo, nia tua tua maˈi ana fanoa tau, ma nia ka dao maˈi siaku. Bore ma noaˈa nau kusi toˈo ana ta fanga neˈe nai kwatea fuana.’
7 Ma na ngwae kwaima neˈeri nia saena luma ka fata ˈuri, ‘Noaˈa ˈoe kosi faˈa ˈabera nau laˈu! Na sinamaa nia fono naˈa, ma na ngela nau ki kaimili ka maliu taˈifau naˈa. Nia ˈafitaˈi nau ku tataˈe laˈu fuana kwatelana ta ru fuamu.’
8 Aia, nau ku saea fuaumulu, bore ˈana diˈia noaˈa nia kasi oga sasilana ta ru, diˈia na ngwae neˈeri nia gani, ma ka inaˈu ana ganiˈa, na ngwae neˈe ˈi saena luma, nia ke tataˈe ma ka kwatea goˈo na ru ki taˈifau neˈe nia ogaˈi. Ma

nia noaˈa kasi sasia laˈu duˈungana na ngwae neˈeri neˈe na ngwae kwaima nia, bore ma osiˈana sulia neˈe nia inaˈu naˈa ana ganiˈa.
9 Nia neˈe nau ku saea fuaumulu. Kamu ke gani ana God ˈiri muke ngalia ru neˈe kamu gani ˈuana. Kamu ke lulua ru kamu boˈoboˈo ˈuani ki ana God, ma nia ka ˈafi kamu ˈiri muke lisia. Kamu ke faˈafo ana sinamaa, ma God ke ˈifi fuamuˈa.
10 Osiˈana na ngwae ki taˈifau neˈe kira gani ana God, kira ka ngalia naˈa ru neˈe kira gania. Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira lulua ru kira boˈoboˈo ˈuani ki ana God, kira ka lisia. Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira faˈafo ana sinamaa, ma God ke ˈifi fuada.
11 “ˈUri ma, sa tai aumulu na maˈa ki, neˈe diˈia na ngela ˈoe nia gania iˈa, ˈoke kwatea lala na faˈi loi fuana?
12 Ma diˈia na ngela ˈoe nia gani ˈuana ta fakaleˈe karai, ˈoke kwatea lala ta farifari fuana? Noaˈa liu!
13 Sui bore ˈana kamuˈa taˈifau ngwae taˈa ki, kaumulu saiana kwatelana na ru leˈa ki fuana ngela kaumulu ki. Bore ma na Maˈa kamu neˈe nia ˈi langi, nia leˈa ka tasa liufi kamu. ˈUnaˈeri neˈe nia ka kwatea na Anoˈi ru Abu fuana ngwae ki neˈe kira gani nia ˈuana!”

Sa Jesus ma sa Saetan
(Matthew 12:2-30; Mark 3:20-27)

14 Ana taˈi kaidaˈi, sa Jesus nia ifulani taˈi anoˈi ru taˈa faˈasia taˈi ngwae neˈe kwakwana nia ˈato ˈani fataˈa. Ma kaidaˈi anoˈi ru taˈa neˈe nia tafi faˈasia, nia ka fata laˈu. Ma na ngwaˈi toˈa ˈoro neˈe kira fiku ˈi neˈeri, kira ka ˈarefo.

15 Ma ti ngwae ada kira ka fata ˈuri, “Sa Jesus
ifulani naˈa anoˈi ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga
sa Saetan, na ˈingataˈi anoˈi ru taˈa.”*
16 Ma ti ngwae ada, kira oga kike ilitoˈona sa
Jesus. Ma kira ka gania fasi ˈiri nia ke fulia ta
faˈanadaˈa, fasi ˈiri ke faˈataˈinia neˈe nia toˈo
ana na ngasingasiˈanga faˈasia God.
17 Ma osiˈana neˈe sa Jesus nia sai goˈo ana na
manatalada, nia ka fata ˈuri fuada, “Diˈia ngwaˈi
toˈa saena ta fanoa doe kira fuˈali kira talada,
ˈirai na fanoa doe neˈeri ke takalo naˈa. Ma diˈia
neˈe ngwae, ma na ˈafe, ma na ngela nia ki, kira
fuˈa faˈi kira talada, nia ˈafitaˈi fuana kira ka tua
fiku.
18 Ma na ˈinotoˈanga sa Saetan neˈe ˈunaˈeri
logo. Diˈia sa Saetan ke fuˈa faˈinia toˈa neˈe kira
leka sulia, ˈirai kira ke takalo kwailiu goˈo. Nau
ku saea ru neˈeri ki, duˈungana kamu saea nau
ku ifulani anoˈi ru taˈa ki ˈania ngasingasiˈanga
sa Saetan.
19 Aia, ma kaumulu saea nau ku ifulani anoˈi
ru taˈa ki ˈani ngasingasiˈanga sa Saetan. ˈIrai
ma ngasingasiˈanga sa tai mo niniˈa ti fafarongo
aumulu ifulani anoˈi ru taˈa ki ˈani? Sa Sae-
tan? Noaˈa liu! Duˈungana ru neˈeri ki, nia
faˈataˈinia neˈe kaumulu rora.
20 Nau ku ifulani anoˈi ru taˈa ki ˈani ngasin-
gasiˈanga God. Ma nia ka faˈataˈinia naˈa
fuamuˈa neˈe na gwaungaˈinga God fafia ngwae
ki dao karangi naˈa maˈi siamuˈa.”
21 Sa Jesus ka fata laˈu sulia taˈi tarifulaˈa ka
ˈuri, “Diˈia ta ngwae ramo nia sasi akaˈu ana

* **11:15** Ta sata logo ana sa Saetan neˈe sa Bielsebul.

ra'unga nia ki fuana fu'anga, ma ka folo le'a
'usia luma nia, nia 'afita'i ta ngwae ka bilia na
ru nia ki 'i saena luma nia.
22 Ma di'ia ta ngwae ne'e nia ngasingasi'a ka
tasa mala ana nia'a, nia leka ma'i, ma ka fu'a
fa'inia, ma ka liufia nia, na ngwae ne'eri ka ngali
ta'ifau na'a 'ana na ru ni fu'anga nia ki ne'e nia
fito'o 'ani, ma ka daro'ia ta'ifau na'a ru nia ki
ta'ifau fuana ngwae kwaima nia ki.
23 "Ma sa tai ne'e noa'a nia kasi leka ma'i
buriku, nia na malimae nau. Ma sa tai ne'e
noa'a kasi kwai'afi aku fuana fikulana ma'i
ngwae ki siana God, nia takalonga'i kira na'a
fa'asia God."

Olilana ma'i ano'i ru ta'a (Matthew 12:43-45)

24 Sa Jesus ka fata la'u 'uri, "Kaida'i kira
ifula'inia ano'i ru ta'a nia leka fa'asia ta ngwae,
nia ka liliu saena kula kwasila'a, ma ka lulu
'uana ta kula fasi 'iri nia ke tua la'u ana. Ma
di'ia nia lulu ma ka noa'a na'a, nia ke manata
'uri, 'Nai oli 'uana na ngwae ba nau ku tuatua
ma'i ana 'i na'o, ma nau ku leka ma'i fa'asia.'
25 Ana kaida'i nia oli ma'i ka dao, nia ka lisia
ngwae baera nia fa'asikasika ma ka fa'asaga
na'a maurilana ta'ifau.
26 Kaida'i nia lisia ne'e nia 'una'eri, nia ka oli,
ma ka tala'ia la'u ma'i ta fiu ano'i ru ne'e ta'a
ka tasa liufia nia'a, kira ka leka ma'i, ma kira
ka tua na'a 'i saena ngwae baera. Ana kaida'i
ne'eri, na tualana ngwae ne'eri ka fi'i ta'a ka
liufia na'a 'i na'o."

Na saele'anga mamana

27 Kaidaˈi sa Jesus nia saea ru neˈeri ki fuada
taˈifau, taˈi ˈafe ˈi saena fikuˈa neˈeri ka ako ˈuri,
“Na kini neˈe nia faˈafutaˈo ma ka faˈasusufiˈo
mo neˈe nia saeleˈa ka tasa.”
28 Bore ma sa Jesus nia olisia ka fata ˈuri,
“Mamana liu. Bore ma ngwae neˈe kira rongoa
fatalana God, ma kira ka roˈo sulia, kira lala neˈe
kira saesaeleˈa ka tasa.”

Ngwae ki kira oga sa Jesus ke fulia ti faˈanadaˈa
(Matthew 12:38-42)

29 Ma kaidaˈi neˈe ngwaˈi toˈa ˈoro kira fiku
kalikalia maˈi sa Jesus, nia ka fata ˈuri fuada,
“Kamu na unitaˈi ngwae neˈe, kamu na unitaˈi
ngwae taˈa. Duˈungana kamu oga lisilana ta
faˈanadaˈa neˈe ke faˈataˈinia ngasingasiˈanga
God, bore ma nia ka ˈafitaˈi fuamuˈa fuana
lisilana. Kamu ke baˈa lisia goˈo ˈamuˈa na
faˈanadaˈa diˈia na ru ba nia fuli fuana sa Jona
na profet.†
30 Na ru neˈe fuli fuana sa Jona, nia diˈia ta
maˈetoto neˈe faˈataˈinia fuana ngwaˈi toˈa ˈi
Ninifa ki neˈe nia leka maˈi faˈasia God. Na
ru neˈe fuli fuaku nia diˈia ta maˈetoto neˈe
faˈataˈinia logo neˈe God kwate nau maˈi, na
Ngela Ngwae, fuana ngwae ki ana kaidaˈi neˈe.
31 Ma ana asoa neˈe God ke matalangaˈinia
ngwae ki, na ˈafe ba nia gwaungaˈi ana fanoa
ˈi Siba, nia ke baˈa tataˈe, ma ka faˈataˈinia na
taˈangaˈa kamu ki ngwaˈi toˈa ana unitaˈi ngwae
neˈe ki, osiˈana neˈe abulaˈanga kamu ki nia
rora liu naˈa. Nia leka tau maˈi faˈasia ˈisilana

† **11:29** Lisia Matthew 12:40

fanoa neˈe ˈi ano fuana rongolana liatoˈonga sa
Solomon. Bore ma, nauˈa, taˈi ngwae neˈe nau
ku talingaˈi ka tasa liufia sa Solomon, nau ku tua
ˈi neˈe ˈi taˈena, ma kamu kasi rongo goˈo suli
nau.
32 Ka diˈia logo ana asoa God ke baˈa mata-
langaˈinia ngwae ki, na ngwae ˈi Ninifa ki kira
ke baˈa faˈataˈinia na taˈangaˈa kamu ki, sulia
kira kakari alifaˈi taˈifau naˈa faˈasia roraˈa kira
ki, kaidaˈi kira rongoa na faˈataloˈanga sa Jona
fuada. Bore ma nau taˈi ngwae talingaˈi ka tasa
liufia sa Jona, nau ku tua naˈa ˈi neˈe ˈi taˈena,
bore ma noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi goˈo.”

Faˈamanataˈanga sa Jesus diˈia na unu (Matthew 5:15; 6:22-23)

33 Sa Jesus ka fata ˈuri, “Noaˈa ta ngwae kasi
faˈaduˈa na faˈi unu, ma nia ka sofongaˈinia
nama ka alua ˈana olofana ta dako. Kaidaˈi nia
faˈaduˈa faˈi unu ka sui mala, nia ka alua naˈa
ana kula fuana dauraˈi unuˈa, fasi ˈiri sa tai neˈe
nia ruˈu maˈi saena luma, nia saiana ka lisia
madakolana.
34 Diˈia noaˈa ˈoe kosi lisia na madakolaˈa neˈe,
maamu neˈe taˈa, ma ˈoko tua goˈo ˈamu saena
maˈerodo. Si diˈia maamu leˈa ma ˈoko tua
saena na madakolaˈa neˈe, osiˈana na maamu
neˈe dau talaˈia maˈi madakolaˈa saena nonimu.
35 Muke madafi kamu si diˈia kamu ilangani
na madakolaˈa nau, ma saena maurilamuˈa nia
rodoˈa.
36 Diˈia kamu fungu ˈani madakolaˈa, noaˈa
naˈa ta kula laˈu ana nonimuˈa neˈe ka suˈusia
na madakolaˈa, ˈunaˈeri neˈe nia ka diˈia neˈe
kamu tua ana kula neˈe unu nia duˈa ana.”

Sa Jesus balufia na Farasi ki ma na faˈamanata ki
(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

37 Ana kaidaˈi sa Jesus nia alaˈa ka sui naˈa, taˈi ngwae ana Farasi ki ka laefia fuana fangaˈa ˈi luma nia. Sa Jesus ka leka faˈinia, ma ka fanga faˈinia.
38 Ma na Farasi neˈe ka ˈarefo liu, osiˈana nia lisia sa Jesus noaˈa nia kasi taufia goˈo na limana ˈi naˈona na fangaˈa.
39 Ma na Aofia sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Kamu Farasi ki, kamu manata ˈabera liu fuana taufilana na ru ki ana bali ˈi maa ana titiu ni kwaˈu ki, ma na ru ni fanga kamu ki. Bore ma ˈi saena na maurilamuˈa kira fungu ˈani ru taˈa ki taˈifau.
40 Kaumulu boleboleˈa liu! God nia saungaˈinia na bali ˈi maa ana ru ki taˈifau, nia logo neˈe saungaˈinia saena ru ki.
41 Aia, muke kwatea tae ki neˈe nia saena titiu ni kwaˈu kamu ki faˈinia tae ki neˈe nia ˈi saena ru ni fanga kamu ki fuana ngwae dalaˈa ki, fasi ˈiri na ru kamu ki taˈifau ke sikasika ˈi maana God.
42 “Taˈangaˈa fuamuˈa Farasi ki, duˈungana kamu kwatea goˈo ˈamuˈa fuana God ta bali ana tangafulana ngisingisi fanga kamu ki neˈe kamu fasia ˈi saena oˈola kamu ki. Bore ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera goˈo fuana faˈasagalana tuaˈa kamu ki faˈinia toˈolamuˈa faˈida, ma na alafeˈanga kamu ki fuana God. Nia leˈa neˈe muke sasia kala ru ana kwatelana tangafulana ngisingisi fanga kamu ki fuana God, ma muke manata toˈona logo na ru doe ana

alafeˈanga ana God, ma ngwae ana fanoa kamu
ki taˈifau.
43 “Taˈangaˈa fuamuˈa Farasi ki, duˈungana
kaidaˈi kamu leka saena luma fuana foˈongaˈa,
kamu oga tuaˈa ana fuli tuaˈa fuana ngwae
talingaˈi ki. Ma kaidaˈi kamu leka ˈi maana usiˈa
ki, kamu oga ngwae ki kira ke faˈaˈinotoˈa kamu.
44 Taˈangaˈa fuamuˈa Farasi ki, duˈungana
kamu diˈia na kilu gwaˈu ki neˈe noaˈa kira kasi
ˈuia ta sulufaua ˈi fafona, ma kaidaˈi ngwae ki
kira liu ˈi fafona, noaˈa kira kasi lia saiana na ru
moko ngwaˈa neˈe nia ˈi saena.”

45 Sui taˈi ngwae faˈamanata ana taki ki ka
fata ˈuri, “Faˈamanata kwa, kaidaˈi ˈoko fata
ˈunaˈeri, ˈoko fata faˈali kaimili logo.”

46 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Taˈangaˈa
fuamuˈa faˈamanata ana taki ki, duˈungana
kamu saungaˈinia taki ˈafitaˈi ˈoro ki fuana
ngwae ki, ma ka ˈafitaˈi liu fuada fuana
roˈosulilani, ma noaˈa kamu kasi kwaiˈafi ada.
47 Taˈangaˈa logo fuamuˈa, duˈungana kamu
faˈakwanga fafona kilu gwau profet ki ka lia leˈa
liu, na profet ba koˈo bora kamu ki kira saungida.
48 Duˈungana ru neˈeri ki, neˈe nia faˈataˈinia
neˈe kamu alafafia sasiˈa taˈa neˈe koˈo bora
kamu ki kira sasi ada. Duˈungana kira saungida,
ma kamu ka saungaˈinia kilu gwaˈu kira ki.
49 Ma duˈungana ru neˈeri, God ana
liatoˈongaˈa nia, nia ka fata ˈuri, ‘Nai baˈa
kwatea kwau na profet, ma na ngwae ni
lifurongo ki fuada, bore ma kira ka saungia
ti ai ada, ma kira ka faˈakaisia logo ti ai ada.’

50 Duˈungana nia ˈunaˈeri, na ngwae ki ana
unitaˈi ngwae neˈe, God ke baˈa matalangaˈi kira
fafia na saungilana profet ki taˈifau, ˈita naˈa
maˈi ana etangilana fanoa neˈe ˈi ano,
51 talaˈae maˈi ana maelana sa Abel leleka ka
dao ana maelana sa Sekaraea‡ na ngwae ba kira
saungia saena Luma Abu God ˈi safitana fuli fuˈa
ma na kula abu. Ru mamana neˈe nau ku saea
fuamuˈa, na ngwae ki ana unitaˈi ngwae neˈe,
God ke matalangaˈi kira fafia maelana ngwae
neˈeri ki.
52 “Taˈangaˈa fuamuˈa faˈamanata ana taki ki,
duˈungana kamu sofongaˈinia na mamanaˈanga
God, fasi ˈiri na ngwae ki noaˈa kasi sai laˈu
ana. Noaˈa kamu kasi faˈamamana logo ana, ma
kamu ka fonea na ngwae ki faˈasia saiˈa ana.”
53 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia leka naˈa
faˈasia fanoa neˈeri, na ngwae faˈamanata ana
taki ki, ma na Farasi ki, kira ka talaˈae fuana
ngengelana, ma kira ka saefiloa naˈa ru ˈoro ki.
54 Ma kira ka ili ˈuana sokelana sa Jesus fuana
daoˈa toˈona ta tae neˈe nia saea ka rora.

12

Faˈamanataˈanga sulia kwalabasaˈanga (Matthew 10:26-27)

1 Ana kaidaˈi neˈeri logo, raˈi ngwane uria, nia
bolo faˈinia mole ana toˈoni ngwae, kira fiku
maˈi fuana rongolana sa Jesus. Raˈi ngwane
uria neˈeri doe liu neˈe kika urida kwailiu naˈa.

‡ **11:51** Sa Abel na ngwae ˈoloˈolo etaeta neˈe kira saungia saena Fau alangaˈinga ˈUa. Ma sa Sekaraea na ngwae ˈoloˈolo ˈisiˈisi neˈe kira saungia logo saena na Fau alangaˈinga ˈUa.

ˈI naˈona sa Jesus nia alaˈa fuana raˈi ngwane uria neˈeri, nia eta fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, “Muke madafi kamu faˈasia roˈongaˈa sulia manataˈi ngwae taˈa Farasi ki, osiˈana kira ngwae kwalabasa ki.

2 Ta tae neˈe ngwae kwalabasa nia sofongaˈinia, God ke baˈa faˈasakalangani. Ma na ru ago ki, kike sai logo ana.

3 Ma ta tae neˈe kamu saea ˈi saena maˈe rodo, kira ke rongoa saena dangi dadara. Ma ta tae neˈe kamu kwaroro ˈani saena alingana ta ngwae ana ta kula banitaˈi taˈifili ˈamuroˈo, kira ke faˈarongoa ˈani ngwae ki taˈifau ˈiri kika rongo abitako ana.”

God taˈifilia goˈo neˈe kamu ke maˈungia (Matthew 10:28-33; 12:32; 10:19-20)

4 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea fuamuˈa ngwae kwaima nau kina, noaˈa kamu kasi maˈungia sa tai neˈe ke saungia na nonimuˈa, ma ˈi buri ˈana noaˈa kira kasi sasia goˈo ta ru taˈa laˈu ana mangomuˈa.

5 Bore ma nau ku faˈataˈinia fuamuˈa ngwae neˈe muke maˈungia, muke maˈungia God. Osiˈana niaˈa naˈa neˈe nia saiana ke saungia nonimuˈa, ma nia ka toˈo logo ana ngasingasiˈanga fuana toˈosilana mangomuˈa saena kula ni faˈakaisi ˈanga. ˈIu, nau ku saea laˈu fuamuˈa, God taˈifilia goˈo neˈe muke maˈungia.

6 “Na lima faˈi suba ki, kira folida goˈo ˈani kala ro mangisiˈi mani tiˈitiˈi ki. Faˈi suba ki kira ka miga bore ˈada, God noaˈa kasi takadalafa goˈo ˈana taˈi ai ada.

7 Na ifu ana gwaumuˈa ki bore, God sai goˈo
ani taˈifau. Nia neˈe noaˈa kamu kasi maˈu,
osiˈana God nia manata doe ana ngwae ki ka
liufia na faˈi suba miga ˈoro neˈe ki.”

8 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku
saea fuamuˈa, diˈia ta ngwae nia fulangaˈinia
ˈi naˈona ngwae ki neˈe nia na fafarongo nau,
ˈirai nauˈa, na Ngela Ngwae bore, nai baˈa
fulangaˈinia logo ˈi naˈona ˈainsel God ki.
9 Ma diˈia ta ngwae ke tofe fafi nau ˈi maana
ngwae ki, nai baˈa tofe logo fafia ngwae neˈeri ˈi
naˈona ˈainsel God ki.
10 “Ma diˈia ta ngwae ka fata faˈali nau, God
saiana ka rufuanata goˈo ˈana ana. Bore ma diˈia
ta ngwae ka fata faˈalia na raoˈa Anoˈi ru Abu,
noaˈa liu God kasi rufuanata ana ngwae neˈeri.

11 “Ma kira ke baˈa ngali kamu ˈuana mata-
langaˈilamuˈa ˈi saena luma fuana foˈongaˈa
nama ˈi naˈona ngwae ˈinotoˈa ki. Ana kaidaˈi
neˈeri, noaˈa kamu kasi maˈu, ma noaˈa kamu
kasi manata ˈabera ˈuana ta alaˈanga faˈuta neˈe
muke baˈa saea, ma muke olisi kira ˈani.
12 Sulia kaidaˈi neˈeri, na Anoˈi ru Abu nia ke
baˈa faˈamanata kamu ˈani ru neˈe muke baˈa
saeˈe ki.”

Na tarifulaˈa sulia na ngwae toˈoru gwaubaliˈa

13 Taˈi ngwae ˈi saena na fikuˈa neˈeri, nia fata
ˈuri fuana sa Jesus, “Faˈamanata kwa, ˈoke saea
fuana ai naˈo ku ke daroˈia na toˈoruˈa keroˈo ki
neˈe maˈa keroˈo nia faˈasia fuamiroˈo.”

14 Ma sa Jesus olisia ka ˈuri, “Kwala ngwade kwa, sa tai neˈe nia kwatea na ngasingasiˈanga fuaku fuana matalangaˈilana ma fuana daroˈilana na ru ˈuri ki ˈi safitamuroˈo?”
15 Ma nia ka fata ˈuri fuada taˈifau, “Muke manata leˈa, ˈasu ˈubani kamu kata fiˈi guguta ru. Osiˈana na mauriˈa mamana ngwae noaˈa laˈu ana mani nama toˈoruˈa nia ki.”
16 ˈUnaˈeri sa Jesus ka fata ˈania tarifulaˈa fuada ka ˈuri, “Taˈi ngwae toˈoru nia toˈo ana taˈi ano leˈa neˈe nia fasi ru ˈi saena, ma ka loia na ru leˈa ˈoro ki neˈe nia fasiˈi ˈi saena.
17 Ma nia ka tua ka manata ˈana sulia niaˈa talana ma ka ˈuri, ‘Tae neˈe nai baˈa sasia naˈa? Osiˈana noaˈa nau kusi toˈo naˈa ana ta kula fuana na taingaˈilana na ru nau ki.
18 ˈIu, nau kui baˈa sasi ˈuri, nau kui osia na babala nini nau ku fiku ru ˈi saena ka sui, nau ku saungaˈinia laˈu ti babala faolu neˈe doe mala. Ma nau ku fiˈi gonia maˈi na fuaˈi ru nau ki ma ti ru laˈu ˈi neˈe.
19 Sui nau ku fii fata laˈu ˈuri fuaku talaku, ˈOilakiˈa liu fuamu! ˈOko toˈo naˈa ana ru leˈa ˈoro ki neˈe ˈoko ogaˈi fuana faˈi ngali ˈoro ki. ˈOke tua ko kakaruˈae naˈa ˈamu! ˈOko fanga leˈa ˈamu, ma ˈoko kwaˈu naˈa amu, ma ˈoko sasi naˈa ru neˈe fuana ke faˈasaeleˈa maurilamu.’
20 Bore ma God nia fata ˈuri fuana, ‘ˈOko gwaubaliˈa liu! Saena faˈi rodo neˈe taˈena nama neˈe ˈoke mae, ma ˈoke ˈiri saiana sa tai neˈe ke baˈa toˈo ana na ru neˈe ˈoko goniˈi fuamu talamu ki.’ ”
21 Ma sa Jesus ka faˈasuia naˈa faˈamanataˈanga neˈeri ka ˈuri, “Nia ke baˈa fuli ˈunaˈeri logo fuana na ngwae neˈe kira goni

ru taˈifau fuada talada ki, bore ma ˈi naˈona God kira dalaˈa liu.”

Fitoˈo ana God (Matthew 6:25-34)

22 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, “Nau ku saea fuamuˈa, noaˈa kamu kasi manata ˈabera sulia tae neˈe kamu ke ˈania, ma tae neˈe kamu ke toro ˈani fafia nonimuˈa.
23 Osiˈana na mauriˈa neˈe, nia leˈa ka tasa liufia na fanga, ma na noni neˈe nia leˈa ka tasa liufia na toro.
24 Lisia na faˈi noˈo ki, noaˈa kira kasi ˈabera goˈo sulia raoˈa ana ta oˈola. Ma noaˈa kira kasi loia goˈo ta fanga, ma kira kasi saungaˈinia goˈo ta babala fuana alu fangaˈa. Bore ma God sareda goˈo ˈana. Ma God nia lia doe liu amuˈa ka liufia mala faˈi noˈo ki. Nia neˈe, God ke sare kamu goˈo ˈana.
25 “Sui bore ˈana kamu ka manata ˈabera ˈania mauriˈa kamu ki, nia ˈafitaˈi liu kamu ka sasia maurilamuˈa ka tau tiˈitiˈi laˈu.
26 Ma diˈia noaˈa kamu kasi bolo goˈo faˈinia sasilana kala ru fuana faˈataulana maurilamuˈa, faˈuta neˈe muke manata ˈabera lala ana ru matamata ki?
27 “Muke lisia basi na takana ˈai neˈe kira taka afola ki. Noaˈa kira kasi rao goˈo, ma noaˈa kira kasi saungaˈinia goˈo ta toro fuada. Ma nau ku saea fuamuˈa, kira lia kwanga ka tasa liufia toro neˈe sa Solomon na tatalafaˈa nia ruˈufiˈi ki.
28 Ma na takana ˈai ki kira tua goˈo ˈada sulia kala kaidaˈi dokodoko, ma kira ka ˈui logo ˈanida saena mafula. Sui ka ˈunaˈeri bore ana, God nia faˈaruˈufida ˈani ru leˈa ki. ˈUri ma kamu

fitala fasi God noaˈa kasi faˈatoro kamu logo? Na
fitoˈonga kamu ki nia tiˈitiˈi.
29 “Ma noaˈa kamu kasi manata ˈabera liu sulia
tae neˈe muke ˈania, ma tae neˈe muke kwaˈufia.
30 Osiˈana na ngwae tua kwaikinai ana God ki
neˈe kira saiana kike manata ˈaberaˈa sulia ru
neˈeri ki. Ma kamuˈa, Maˈa kamu nia saiana ka
sui naˈa neˈe kaumulu boˈoboˈo ˈuana ru neˈeri
ki.
31 Muke manata nama sulia na mauriˈa neˈe
God nia gwaungaˈi fafia, ˈiri nia ke kwatea
fuamuˈa na ru neˈe kamu ogaˈi ki.”

Faˈamanataˈanga sulia toˈoruˈa ˈi langi (Matthew 6:19-21)

32 Sui sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Kamuˈa
ngwae nau ki, sui bore ˈana kamu ka diˈia na
ngwaˈi sipsip tiˈitiˈi, noaˈa kamu kasi maˈu,
duˈungana God na Maˈa kamu, nia saeleˈa liu
fuana kwatelana ˈinotoˈanga nia fuamuˈa.
33 Muke ˈoifoli ˈani ru kamu ki, ma muke
kwatea mani fuana ngwae dalaˈa ki. Diˈia kamu
ke sasi ˈunaˈeri, muke baˈa toˈo ana suˈukela
fuana goni maniˈa ki ˈi langi neˈe nia ˈafitaˈi ka
fura. Kamu ke gonia na toˈoruˈa kamu ki ˈi langi,
ana kula neˈe nia ˈafitaˈi kira ka faˈasuia, ma na
kula neˈe ngwae bili ki noaˈa kasi dao ana, ma
noaˈa ta sufusufu kasi faˈalida.
34 Osiˈana kaidaˈi na toˈoruˈa kamu nia teo ˈi
langi, na maurilamuˈa nia agwaˈi taˈifau naˈa
ˈuana ˈi langi. Ma kaidaˈi na toˈoruˈa kamu nia
teo saena magalia, na maurilamuˈa ka agwaˈi
taˈifau naˈa ˈuana ru saena na magalia ki.

Ngwae rao ki muke lialia

35 “Kamu ke tua ni lialia masia ta tae neˈe ke baˈa dao maˈi. Ma muke ruˈufia na toro kamu ki, ma muke faˈaduˈa na unu kamu ki,
36 diˈia nama ngwae rao ki neˈe kira masia na ngwae ˈinotoˈa kira neˈe ke oli maˈi faˈasia ta fafangaˈa ana araˈinga. Kaidaˈi nia dao maˈi ma ka faˈafo, kira ˈaliˈali goˈo kika ˈifingia naˈa sinamaa fuana.
37 ˈOilakiˈa fuana na ngwae rao neˈeri ki neˈe ngwae ˈinotoˈa kira nia dao toˈoda, ma kira ada goˈo ˈada ˈua, ma kira masia ana kaidaˈi nia oli maˈi ana. Nau ku saea na ru mamana fuamuˈa, nia ka sasi akaˈu, ma ka faˈatuada taˈifau, ma ka sareda.
38 ˈOilakiˈa fuada diˈia nia dao toˈoda kira kwaimasi, diˈia nia ke dao maˈi saena tofongana rodo, nama agi rodo ˈi ˈofodangi!
39 “Ma muke manata toˈona ru neˈe, diˈia na ngwae ana luma nia saiana na kaidaˈi neˈe ngwae bili ke dao maˈi ana, nia ˈafitaˈi na ngwae bili ka ruˈu saena luma nia.
40 Kamuˈa logo, muke tua ni kwaimasi aku, na Ngela Ngwae. Nau kui baˈa dao maˈi ana na kaidaˈi neˈe kamu fia noaˈa naisi dao maˈi ana.”

Tarifulaˈa sulia ro ngwae rao ki (Matthew 24:45-51)

41 Sa Peter ka fata ˈuri, “Aofia kwa. ˈUri ma ˈoko saea na tarifulaˈa neˈe fuaimili goˈo niniˈa, nama fuana na ngwae ki taˈifau?”
42 Na Aofia nia olisia ka ˈuri, “Kamu ke diˈia na ngwae rao neˈe nia liatoˈo ma nia ka rao saga. Ma na araˈi ˈaˈana ke alua nia ka lia sulia na ngwae rao ki, ma ka kwatea na fanga fuada ana kaidaˈi fuana kwate fangaˈa.

43 Ma ˈoilakiˈa fuana na ngwae rao neˈeri neˈe
ngwae ˈaˈana nia dao toˈona, ma nia sasia ru
neˈeri ki ana kaidaˈi neˈe nia dao maˈi ˈi luma
nia!
44 Nau ku saea na ru mamana fuamuˈa, na
ngwae ˈaˈana ka alua nia ka lia sulia ru nia ki
taˈifau.
45 Bore ma, ka taˈa liu diˈia na ngwae rao
neˈeri ka manata ˈuri, ‘Na ngwae ˈaˈana nau,
daolana maˈi nia tau ˈua,’ ma nia ka talaˈae
fuana kwaˈilana na ngwae rao ki, ma na kini rao
ki, ma nia ka tua ni fanga naˈa ˈana ma ka kwaˈu
lilinga naˈa ˈana leleka gwauna ka lilinga naˈa.
46 Sui ma na ngwae ˈaˈana ka dao maˈi ana ta
asoa neˈe nia noaˈa kasi kwaimaˈakwali ana, ma
ana kaidaˈi neˈe nia kina goˈo ˈana. Na ngwae
ˈaˈana ke kwatea na kwaˈikwaˈinga ˈafae fuana
niaˈa, ma ka alua ana na kula fuana ngwae neˈe
noaˈa kasi faˈamamana ki.
47 “Ma na ngwae rao neˈe nia saiana tae neˈe
na ngwae ˈaˈana nia oga nia ka sasia, bore ma
nia noaˈa kasi sasi akaˈu ma kasi sasia goˈo na ru
neˈe na ngwae ˈaˈana nia oga, kike baˈa kwatea
kwaˈikwaˈinga doe fuana.
48 Bore ma na ngwae ni rao neˈe noaˈa nia
kasi saiana na ru neˈe ngwae ˈaˈana nia oga,
ma nia ka sasia ru neˈe bolo faˈinia kika nanga-
sia faˈinia, kira ke baˈa kwatea kwaˈikwaˈinga
tiˈitiˈi goˈo fuana.

“Diˈia God nia kwate tatakolaˈa ana ru ki fuana
ta ngwae, God nia oga ngwae neˈeri ka olitaˈi
tatakolaˈa logo ana ru ki fuana. Ma diˈia God
nia kwatea ru ˈoro liu ki mala fuana ta ngwae,

nia ka oga logo ru ˈoro liu ki mala faˈasia ngwae neˈeri.”

Barangisiˈa osiˈana faˈamamanalana sa Jesus (Matthew 10:34-36)

49 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku leka maˈi
fuana doˈofilana na magalia, ma nau ku oga na
mafula neˈeri ke talaˈae ke duˈa naˈa!
50 Nai baˈa ruˈu saena fiiˈa doe liu neˈe nia
diˈia kaidaˈi neˈe ngwae nia lolomo saena kafo
ana siuabuˈa. Ma nau ku manata mu naˈa fuana
leleka na siuabuˈanga ana fiiˈa doe neˈeri ka
aliˈafu nama!
51 ˈUri ma kamu fia fasi nau ku dao maˈi faˈinia
aroaroˈa saena magalia? Noaˈa liu! Bore ma nau
ku dao logo maˈi faˈinia barangisiˈa.
52 Nia eta ana kaidaˈi neˈe ka oli ˈalaˈa, na
luma neˈe lima ngwae ki kira tua ˈi saena, kira
ke takalo osiˈana nauˈa. Uulu ngwae ki ana ta
bali, ma ro ngwae ki ana ta bali.
53 Na maˈa ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na
ˈalako kira ki, ma na ngwae ˈalako ki kira ke
olisuˈusuˈu faˈinia na maˈa kira ki. Ma na teˈa ki
kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na sariˈi kira ki, ma na
sariˈi ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia na teˈa kira
ki. Ma na funga kini ki kira ke olisuˈusuˈu faˈinia
na kini folia kira ki, ma na kini folia ki kira ka
olisuˈusuˈu faˈinia na funga kini kira ki.”

Ngwae ki kina mamanalana raoˈa sa Jesus ki (Matthew 16:2-3)

54 Sa Jesus ka fata laˈu fuana raˈi ngwane uria
ka ˈuri, “Diˈia kamu lisia gwaˈi salo ki kira raˈe
maˈi faˈasia sulana sina, muke saiana na uta ke
baˈa toˈo. Ma nia ke toˈo mamana naˈa.

55 Ma diˈia na iru nia raˈe alaˈa maˈi, muke
saiana logo nia ke baˈa ˈakoˈako. Ma nia ke baˈa
ˈakoˈako mamana naˈa.
56 Kamu ngwae kwalabasa ki! Osiˈana kamu
saiana lisilana mamanga faˈinia na magalia,
bore ma noaˈa kamu kasi lia saiana ru neˈe God
fulia ana kaidaˈi neˈe ki.”

ˈOke faˈasagaˈo faˈinia God
(Matthew 5:25-26)

57 Sa Jesus nia alaˈa laˈu ka fata ˈuri, “Faˈuta
neˈe noaˈa kamu kasi filia ˈaumulu ru ˈoloˈolo
ki fuana sasilana?
58 Diˈia ta ngwae ke ngaliˈo fuana kwai
matalangaˈinga, ˈi naˈona neˈe koroˈo ka alaˈa
saena kwai matalangaˈinga, ˈoke iliili ˈuana
faˈasagalana ru ki ˈi safitamuroˈo. Si diˈia
noaˈa ˈoe kosi sasi ˈunaˈeri, ma nia ka ngaliˈo
siana ngwae kwaigiosi, ma ˈi buri ˈana nia ka
matalangaˈi ˈoe, nia ka fiˈi kwate ˈoe laˈu fuana
ngwae firi ngwae ki, ma na ngwae firi ngwae ki
fiˈi alu ˈoe laˈu saena lokafo.
59 Ma nau ku saea fuamuˈa, diˈia nia ˈunaˈeri,
nia ˈafitaˈi liu fuana ˈoko ruˈu faˈasia na lokafo,
leleka ˈoke kwatea na mani ˈisi ˈoe neˈe nia bolo
faˈinia kwaˈikwaˈinga ˈoe.”

13

Kakari alifaˈi faˈasia taˈangaˈa nama ˈoke mae

1 Ma ana kaidaˈi neˈeri logo, ti ngwae neˈe
kira tua ˈi neˈeri, kira faˈarongoa sa Jesus ˈania
na ngwae faˈasia ˈi Galili ki neˈe sa Paelat nia
saungida ka mae, kaidaˈi kira foˈosi ana God.

2 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Faˈuta? Duˈungana neˈe kira saungia ngwaˈi toˈa neˈeri, kira ka mae naˈa ˈunaˈeri, kamu fia fasi kira na ngwaˈi toˈa neˈe taˈangaˈa kira ki nia doe ka liufia na ngwae Galili ki taˈifau neˈeriˈa?
3 Noaˈa liu! Ma nau ku saea fuamuˈa, diˈia noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kamu ki, kamuˈa taˈifau goˈo neˈe muke baˈa mae logo diˈida.
4 Kamu manata faˈuta sulia na akwala ma kwalu ngwae ba kiri saena fanoa ˈi Saelom neˈe luma doe nia ˈasia fafida, ma kira ka mae taˈifau? ˈUri ma, kamu fia fasi ru neˈeri nia faˈataˈinia neˈe kira naˈa neˈe ngwae taˈa ki, ka liufia na ngwae neˈe kira tua ˈi saena fanoa ˈi Jerusalem ki?
5 Noaˈa! Nau ku saea fuamuˈa, diˈia noaˈa kamu kasi kakari alifaˈi faˈasia na taˈangaˈa kamu ki, kamuˈa taˈifau muke baˈa mae logo diˈida.”

Na tariflaˈa sulia na ˈai figi neˈe lua ˈao

6 Sui sa Jesus ka alaˈa fuada ˈania tariflaˈa neˈe ka ˈuri, “Taˈi ngwae nia fasia taˈi ˈai neˈe kira saea ˈani na figi ˈi saena na oˈola nia. Ana taˈi kaidaˈi, nia leka ma ka lulu ˈuana ti fuaˈi ru ˈi gwauna ˈai neˈeri, ma noaˈa nia kasi lisia goˈo ta fuaˈi ru ana.
7 Ma nia ka fata ˈuri fuana na ngwae neˈe rao ˈi saena na oˈola nia, ‘Lisia basi, uulu faˈi ngali ki nau ku lialia maˈi ˈuana na fuaˈi ru ki, ma noaˈa nau kusi lisia goˈo ta fuaˈi ru ana. ˈUri ˈoke tufua naˈa ˈamu! Faˈuta neˈe nia ka tua goˈo ˈana fuana suˈusilana na ano fuana raoˈa?’

8 Bore ma na ngwae ni rao neˈeri nia olisia ka
fata ˈuri, ‘Araˈi kwa, ˈoke alaˈania na ˈai neˈe ka
teo basi ˈana sulia laˈu ta taˈi faˈi ngali. Nai baˈa
ˈilia ta kakaloa kalikalia, ma nau kui alua tafu ki
ˈi ˈaena, fasi ˈiri ke faˈaleˈa na ano neˈe.
9 Ma diˈia na ˈai neˈe ka fungu ˈani fuaˈi ru
ki ana faˈi ngali loeri maˈi, nia leˈa. Ma diˈia ka
noaˈa, ˈoke tufua naˈa ˈamu.’ ”

Sa Jesus nia gura taˈi ˈafe ana Sabat asoa ana mamaloˈanga

10 Ana taˈi Sabat asoa ana mamaloˈa, sa
Jesus nia faˈamanata ˈi saena taˈi luma fuana
foˈongaˈa.
11 Ma taˈi kini nia tua ˈi neˈeri neˈe na anoˈi ru
taˈa neˈe nia dosia na sulina ka baˈu, ma nia ka
mataˈi sulia akwala ma kwalu faˈi ngali ki, ma
noaˈa nia kasi totolia neˈe nia uu saga.
12 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia, nia saea maˈi
siana ka fata ˈuri fuana, “ˈOke ˈakwa naˈa
faˈasia na mataˈinga niniˈa saungiˈo.”
13 Ma nia ka alua limana ˈi fafona sulina, ma
ana kaidaˈi neˈeri goˈo, na kini neˈeri ka tataˈe
saga, ma ka baˈatafea God.
14 Ma kaidaˈi faˈinaˈonaˈo ana luma fuana
foˈongaˈa neˈeri nia lisia sa Jesus sasi ru neˈeri
ana kini neˈe ana Sabat na asoa ana ma-
maloˈanga, nia oli ma ka saetaˈa liu, ma nia
ka fata ˈuri fuana ngwae neˈeri ki, “Ono asoa
ki neˈe fuana sasilana raoˈa kamu ki. Ma ana
asoa neˈeri ki logo neˈe, muke leka maˈi fuana
guraˈa. Noaˈa kamu kasi leka maˈi fuana guraˈa
ana Sabat asoa ana mamaloˈanga.”

15 Ma na Aofia sa Jesus nia olisia ka fata ˈuri,
“Kamu ngwae kwalabasa ki! Osiˈana kamu
ˈidufaˈi sasia goˈo raoˈa ki kaidaˈi kamu logea
na buluka ma dongki kamu ki, ma muke talaˈida
ˈuana kafo fuana faˈakwaˈufilada ana Sabat asoa
ana mamaloˈa.
16 Ma na kini neˈe, nia neˈe ana kwalafa koˈo
bora kia sa Abraham logo, ma sa Saetan ka firi
maˈi fafia ˈani mataˈinga sulia akwala ma kwalu
faˈi ngali ki. Ma nia leˈa fuana nai gura na
mataˈinga neˈe faˈasia ana asoa ana Sabat.”
17 Kaidaˈi sa Jesus nia fata ˈunaˈeri, na mali-
mae nia ki kira ka ˈeke liu, ma na ngwae ki kira
fiˈi saeleˈa lala, osiˈana ru ni ˈarefoˈa ki neˈe sa
Jesus nia sasiˈi.

ˈInotoˈanga God etangilana tiˈitiˈi, bore ma nia ka doe ana aliˈafulana

(Matthew 13:31-33; Mark 4:30-32)

18 Sa Jesus alaˈa laˈu ka fata ˈuri, “Nai alaˈa
laˈu kwau sulia ta ˈaˈemae neˈe ke faˈataˈinia na
ru neˈe bolo faˈinia ˈinotoˈanga God fafia ngwae
nia ki.
19 Nia ka ˈuri: Taˈi ngwae nia ngalia na
magana ˈai tiˈitiˈi neˈe kira saea ˈani mastad, ma
nia ka fasia saena oˈola nia. Sui nia ka bulao
maˈi, ma ka alua na ˈai doe, ma na noˈo ki kira ka
leka maˈi, ma kira ka tua, ma kira ka saungaˈinia
na nuˈi kira ki ana rarana ˈai neˈeri.”
20 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nai alaˈa laˈu
kwau sulia ta ˈaˈemae neˈe ke faˈataˈinia na ru
neˈe ka bolo faˈinia ˈinotoˈanga God fafia ngwae
nia ki.
21 Nia diˈia na isi tiˈitiˈi fuana faˈa ubulana na
beret neˈe ta kini nia ngalia, ma ka dola faˈinia

flaoa ˈoro, leleka ka nongalia na kaˈakaˈa neˈeri ka ubu ma ka fane.”

Ngwae ˈoro noaˈa kira kasi mauri
(Matthew 7:13-14, 21-23)

22 Kaidaˈi sa Jesus leka ˈuana ˈi Jerusalem, nia ka liu daraninia naˈa maˈe fanoa doe ki, ma na maˈe fanoa tiˈitiˈi ki, ma ka faˈamanata ngwae ˈoro ki.
23 Ma taˈi ngwae nia saefiloa ma ka ˈuri, “Araˈi ˈae. ˈUri ma ta bara ngwae goˈo neˈe God ke faˈamaurida?”
Sa Jesus nia olisia ma ka ˈuri,
24 “Nau ku saea fuamuˈa, muke fai suˈusuˈu, fasi ˈiri muke ruˈu ana sinamaa neˈe nia susukuru neˈe leka ˈuana ˈi langi. Duˈungana na ngwae ˈoro kike sasi ˈuana na ruˈungaˈa, ma nia ˈafitaˈi liu fuada duˈungana na sinamaa ke baˈa fono ˈusida.
25 Kaidaˈi ngwae ˈaˈana ana luma ˈi langi nia ka tataˈe, ma ka fono ˈusia na sina maa, kamu ke uu maˈi ˈi maa, ma muke faˈafo ana maa, ma muke fata ˈuri, ‘Araˈi ˈae, ˈoe ˈifi kwau fuamiˈa.’ Bore ma nia ka olisia ma ka ˈuri, ‘Noaˈa nau kusi sai amuˈa, ma noaˈa nau kusi saiana kula neˈe kamu leka maˈi faˈasia.’
26 Sui kamu ke olisi ˈuri ana, ‘Kami fangafanga faˈi ˈoe, ma mika kwaˈu kwaˈu logo faˈi ˈoe, ma ˈoko faˈamanata naˈa ˈi saena na fanoa kami ki.’
27 Bore ma nia ka fata ˈuri, ‘Kamu na ngwae taˈa ki, muke leka tau kwau faˈasi nau. Nau kusi sai amuˈa, ma noaˈa nau kusi saiana kula neˈe kamu leka maˈi faˈasia.’
28 “Ma kaidaˈi kamu lisia sa Abraham, ma sa Aesak, ma sa Jakob, ma profet ki taˈifau ˈi saena

ˈInotoˈanga God, God ke toˈosi kamu ˈi maa, muke baˈa kwaimanatai, muke angi, ma muke saetaˈa faˈinia ˈala girigiriˈa ˈani lifamuˈa!
29 Ma na ngwae ki kike baˈa dao maˈi faˈasia fanelana sina, ma ˈi sulana sina, ma faˈasia gwauna fanoa, ma ˈi ˈaena fanoa, ma kira ka fiku ana fangaˈa loˈoko ˈi saena ˈInotoˈanga God.
30 Sulia na ngwae neˈe kira ˈisiˈisi ana kaidaˈi neˈe ki, kira ke baˈa etaeta ˈi naˈo. Ma na ngwae neˈe kira etaeta ˈi naˈo ana kaidaˈi neˈe ki, kira ke baˈa ˈisiˈisi.”

Alafeˈanga sa Jesus fuana ˈi Jerusalem (Matthew 23:37-39)

31 Ana kaidaˈi neˈeri, ti Farasi kira leka maˈi siana sa Jesus, ma kira ka fata ˈuri fuana, “ˈOke leka faˈasia ˈi neˈe ˈuana ta fanoa matamata, osiˈana sa Herod na tatalafaˈa nia oga liu saungilamu.”
32 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Sa Herod nia diˈia na kui kwasi, duˈungana nia ˈosoˈoso liu. Muke leka saea fuana, taˈena faˈinia rorodo, nai sasia nama ˈaku na raoˈa nai ana ifulangaˈilana anoˈi ru taˈa ki, ma guralana ngwae mataˈi ki. Ma ana uula asoa, nau ku fiˈi faˈasuia na raoˈa nau.
33 Sui ka ˈunaˈeri bore ˈana, nau ku daofaˈi liu nama ˈaku ˈuana ˈi Jerusalem ˈi taˈena, ma ˈi rorodo, ma saena asoa loeri ki laˈu. Osiˈana noaˈa kasi bolo fuana kira ke saungia na profet ana ta fanoa matamata, bore ma saena ˈi Jerusalem goˈo.”
34 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Ngwae ana ˈi Jerusalem ˈae! Kamu ba ˈuilaˈi fau ana na profet ba God nia asungaˈinida maˈi fuamuˈa

ki, ma muka saungida. Ana kaidaˈi ˈoro nau ku
oga muke leka maˈi siaku, fasi ˈiri nai lia suli
kamu diˈia ta karai nia ofia na bibina ˈi olofana
ˈabaˈabana. Bore ma noaˈa kamu kasi oga goˈo.
35 Ma ana kaidaˈi neˈe naˈa, God ke baˈa
leka faˈasi kamu, ma ka danga faˈiburi naˈa
ˈani fanoa kamu. Ma nau ku saea fuamuˈa,
noaˈa kamu kasi lisi nau laˈu, leleka ka dao ana
na kaidaˈi neˈe kamu ke fata ˈuri, ‘God ˈoke
ˈoilakitaˈinia na ngwae neˈe nia leka maˈi ˈani
na ngasingasiˈanga ˈoe!’ ”✡

14

Sa Jesus nia gura taˈi ngwae ana asoa ana Sabat

1 Ana taˈi Sabat asoa ana mamaloˈanga,
sa Jesus leka ka fanga ana luma taˈi ngwae
faˈinaˈonaˈo ana Farasi ki. Ma ana kaidaˈi
neˈeri, na ngwae ki kira ka lialia ˈuana lisilana
ta tae neˈe nia ke baˈa sasia.
2 Ma taˈi ngwae neˈe ro lima nia ki ma na ro
ˈaa nia ki kira ubu liu, nia leka maˈi siana sa
Jesus.
3 Ma sa Jesus ka saefiloa na Farasi ki ma na
faˈamanata ana taki ki ka ˈuri, “Na taki kia ki
alaˈania kulu ka gura ta ngwae mataˈi ana Sabat,
nama noaˈa?”
4 Bore ma noaˈa kira kasi taˈi olisia nama. Sui
sa Jesus ka sama toˈona ngwae mataˈi neˈeri, ma
nia ka ˈakwa naˈa, ma sa Jesus ka alaˈania ka
leka naˈa ˈana.
5 Sui sa Jesus ka saefiloda ka ˈuri, “ˈUri ma
diˈia ta ngela amu nama ta buluka amu, nia

✡ **13:35** Sam 118:26

ˈasia ˈi saena ta kilu ana na Sabat asoa ana
mamaloˈanga, ˈoko saiana ˈoke leka lafua goˈo
ˈamu?”
6 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia saefilo ˈunaˈeri,
noaˈa ta ngwae kasi taˈi olisia nama.
7 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia na ngwae ki neˈe
kira dao maˈi fuana fangaˈa, ma kira ka filia
ˈada kula ˈinotoˈa ki fuana tuaˈa, nia ka fata ˈani
tarifulaˈa neˈe fuada ka ˈuri,
8 “Kaidaˈi ta ngwae nia laefiˈo fuana ta fangaˈa
ana araˈinga, noaˈa ˈoe kosi tua ana fuli tuaˈa
fuana ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ˈasu ˈubani kira
kata fiˈi laefia logo ta ngwae neˈe nia talingaˈi
ka tasa amu.
9 Ma na ngwae neˈe nia laefi koroˈo maˈi ka
dao, ma ka fata ˈuri fuamu, ‘ˈOke tataˈe basi, ˈiri
ngwae neˈe ke tua ˈi neˈana.’ ˈUnaˈeri ˈoko fiˈi
ˈeke liu lala, osiˈana kira ˈiduˈu ˈoko tua naˈa
ana kula ˈi ano fuana na ngwae dalaˈa ki.
10 Aia, kaidaˈi ta ngwae nia laefiˈo, tua lala
ˈamu ana ta kula ˈi ano, ma kaidaˈi na ngwae
neˈe nia laefiˈo maˈi nia dao, nia ka fata ˈuri
fuamu, ‘Kwala ngwade, ˈoe ˈidu maˈi ˈuana ta
kula leˈa mala.’ ˈUnaˈeri, nia ka faˈadoe ˈoe ˈi
naˈoda na ngwae neˈe kamu fiku ˈi neˈeri ki.
11 Osiˈana na ngwae neˈe nia faˈadoe nia
talana, God ke faˈatiˈitiˈi nia. Ma na ngwae neˈe
nia faˈatiˈitiˈi nia ˈi talana, God ke faˈadoea.”
12 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana na ngwae neˈe
nia saungaˈinia na fangaˈa neˈeri, “Kaidaˈi ˈoko
saungaˈinia ta fangaˈa, noaˈa ˈoe kosi laefia goˈo
ˈamu maˈi na kwaima ˈoe ki, ma na futaˈa ˈoe ki,
nama na ngwae toˈoru ki neˈe kira tua karangiˈo.
Duˈungana kira saiana kira ke baˈa saungaˈinia

ta fangaˈa ˈunaˈeri, ma kira ke laefiˈo logo fuana duˈulana logo na ru neˈe ˈoko sasi fuada.
13 Bore ma kaidaˈi ˈoko saungaˈinia ta fangaˈa,
ˈoke laefia maˈi na ngwae dalaˈa ki, ma na
ngwae neˈe ˈaeda nama limada mae ki, ma na
ngwae neˈe maada rodo ki.
14 Diˈia ˈoko sasi ˈunaˈeri, nia ˈoilakiˈa fuamu.
Sui bore ˈana noaˈa kira kasi duˈu fuamu, God ke
baˈa duˈua fuamu, ana kaidaˈi neˈe ngwae saga
ki kira tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa.”

Ta tarifulaˈa sulia na fafangaˈa ˈi langi (Matthew 22:1-10)

15 Ma ana kaidaˈi neˈeri, taˈi ngwae ana ngwaˈi
toˈa neˈe kira tua fuana fangaˈa, nia rongoa tae
neˈe sa Jesus nia saea, nia ka fata ˈuri, “Na
ˈoilakiˈanga fuana ngwae neˈe kira ke baˈa fanga
ana fafangaˈa ˈi saena ˈInotoˈanga God.”
16 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Ana taˈi kaidaˈi,
taˈi ngwae nia saungaˈinia taˈi fafangaˈa doe, ma
ka laefia maˈi ngwae ˈoro ki fuana fangaˈa.
17 Ma ana kaidaˈi ru ki taˈifau nia
kwaimaˈakwali naˈa, nia ka kwatea ngwae
rao nia ka leka fuana baˈelana maˈi ngwae
neˈe nia saeda fuana kika leka maˈi. Nia fata
ˈuri, ‘Kamu ke leka naˈa maˈi sulia na ru ki nia
kwaimaˈakwali taˈifau naˈa.’
18 Bore ma kira ka talaˈae kira ka fofoni ru,
kira ka saea ru ki nia suˈusida neˈe noaˈa kira
kasi leka maˈi. Taˈi ngwae nia fata ˈuri, ‘Nau ku
folia taˈi afu ano, ma nau ku oga nai leka lisia
basi. ˈOe faˈarongoa, nau ku kwaimanatai liu.’
19 Ma ruana ngwae ka fata ˈuri, ‘Nau ku folia
akwala buluka ana kaidaˈi neˈe, ma nau ku oga

nai leka ilida basi, sali kira rao leˈa nama noaˈa.
ˈOke faˈarongoa nau ku kwaimanatai liu noaˈa
naisi leka goˈo kwau.’
20 Ma uula ngwae ka fata ˈuri, ‘Nau ku fiˈi araˈi
goˈo, ma nia ka ˈafitaˈi liu fuaku fuana lekaˈa
kwau. ˈOe faˈarongoa nau ku kwaimanatai.’
21 Kaidaˈi neˈe ngwae rao nia oli maˈi, ma ka
faˈarongoa ngwae ˈaˈana nia ˈani ru neˈeri ki,
ngwae ˈaˈana neˈe nia saetaˈa liu, ma ka fata ˈuri
fuana ngwae rao nia, ‘ˈOke leka ˈaliˈali sulia tala
doe ki, ma sulia tala tiˈitiˈi ki, ˈoko baˈea maˈi na
ngwae dalaˈa ki, ma na ngwae neˈe ˈaeda nama
limada mae ki, ma na ngwae neˈe maada rodo
ki, ma faˈinia ti ngwae logo neˈe nonida taˈu.’
22 Kaidaˈi ngwae rao neˈeri nia oli maˈi, nia ka
fata ˈuri fuana ngwae ˈaˈana nia, ‘Araˈi ˈae, ru
ba ˈoko saeˈe fuaku ki, nau ku sasiˈi taˈifau naˈa,
ma kula ni tuaˈa ana fangaˈa ˈoe noaˈa nia kasi
fungu ˈua ana ngwae ki.’
23 Ngwae ˈaˈana neˈe ka fata laˈu ˈuri, ‘ˈOe
leka laˈu sulia kala tala ki neˈe kira tua tau, ˈoko
laefida, ma ˈoko ˈengoa laˈu maˈi ti ngwae fasi
ˈiri na luma nau ke fungu.
24 Ma nau ku saea fuamu, nia ˈafitaˈi liu fuana
ta ngwae ana ngwae ba nau ku laefida maˈi ˈi
naˈo ki, kira ke fanga ana fafangaˈa nau.’ ”

Na ˈatoˈanga neˈe ngwae ke dao toˈona duˈungana raoˈa neˈe
(Matthew 10:37-38)

25 Ana taˈi kaidaˈi, na fikuˈa doe kira leka
faˈinia sa Jesus. Ma nia ka abula ka fata ˈuri
fuada,

26 “Ta ngwae neˈe nia oga ke donga nau, nia
ke alafe fuaku ka liufia na maˈa nia, ma na teˈa
nia, ma na ˈafe nia, ma na ngela nia ki, ma na
ngwaefuta nia ki, ma na ngwaingwaena nia ki,
ma niaˈa talana logo.
27 Nia ˈafitaˈi fuana ta ngwae ka diˈia ta
fafarongo aku, si diˈia nia kasi maˈudi fuana
dongalaku, sui bore ˈana kaidaˈi nia ke nonifii,
ma ke mae ana ˈai rara folo.
28 “Diˈia ta ngwae amuˈa nia oga ke
saungaˈinia ta luma doe, nia ke tua, ma ka
manata basi sulia ta fita mani neˈe nia toˈo
ana fasi ˈiri ke bolo faˈinia faˈasuilana na luma
neˈeri.
29 Diˈia nia kasi sasi ˈunaˈeri, ma nia ka alua
naˈa na faˈangasilana na luma neˈeri taˈifau, ma
na ngwae ki kira lisia noaˈa nia kasi toˈo ana
mani neˈe nia bolo fuana na faˈasuilana, kira ke
ˈoidorole ˈania, ma kira ka fata ˈuri,
30 ‘Na ngwae neˈe nia talaˈae naˈa ana faˈa
uulana na luma neˈe, bore ma nia noaˈa kasi
totolia nia ka faˈasuia.’
31 “Ma diˈia ta tatalafaˈa neˈe nia leka faˈinia
taˈi akwala toˈoni ngwae nia ki fuana na fuˈanga
faˈinia ta tatalafaˈa mo neˈe nia leka maˈi faˈinia
na ro akwala toˈoni ngwae nia ki fuana fuˈanga,
nia ke tua basi ˈi ano ka manata ˈana sulia ˈasu
ˈubani noaˈa nia kasi ngasingasiˈa kasi bolo goˈo
fuana na fuˈalilana na mae faˈinia na tatalafaˈa
neˈeri.
32 Ma diˈia nia noaˈa goˈo, nia ka kwatea ta
ngwae ana, ˈiri ke leka, ma ka gani ˈuana na
aroaroˈanga ˈi safitadaroˈo, ana kaidaˈi kira tua
tau ˈua maˈi.

33 Ka ˈunaˈeri logo, kamu ka eta manata leˈa
basi sulia na fiiˈa neˈe kamu ke dao toˈona
kaidaˈi neˈe kamu ke donga nau, diˈia ta ngwae
amuˈa neˈe noaˈa nia kasi danga faˈiburi ˈani ru
nia ki taˈifau, nia ˈafitaˈi liu nia ke donga nau.”

Fiki asi dalakwai
(Matthew 5:13; Mark 9:50)

34 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na fiki asi nia na
ru leˈa. ˈUnaˈeri bore ˈana, diˈia neˈe asila lana
nia dalakwai naˈa faˈasia, nia ˈafitaˈi liu ˈoko
kwate nia ka asila laˈu.
35 Ma noaˈa nia kasi leˈa naˈa fuana sasilana
ˈani ta ru. Noaˈa nia kasi leˈa naˈa fuana ano ma
fuana ˈafilana ta ru. Ma nia bolo faˈinia kira ka
toˈosia goˈo ˈada. Kamu ke sailinga leˈa sulia na
alaˈanga neˈe ki.”

15

Na sipsip neˈe oˈosi
(Matthew 18:12-14)

1 Ana taˈi kaidaˈi, na ngwae ˈoro neˈe kira rao
ana gonilana na mani ana na takisi, ma na ngwae
neˈe kira fia fasi kira ngwae taˈa ˈufuni ki logo,
kira dao fuana na fafarongolana sa Jesus.
2 Na Farasi ki ma na ngwae faˈamanata ana
taki ki, kira etangia ngunungunuˈanga kira ka
ˈuri, “Na ngwae neˈe nia kwaloa na ngwae taˈa
ki ma ka fanga goˈo ˈana faˈinida!”
3 Nia neˈe sa Jesus ka alaˈa ˈani na tarifulaˈa
ki fuada ka ˈuri,
4 “Diˈia ta ngwae amuˈa nia toˈo ana taˈi
talangaˈi sipsip, ma taˈi ai ada ka noˈana, tae
neˈe ngwae neˈeri ke sasi? Nia ke faˈasia na siko

akwala ma siko sipsip neˈeri ki, ma nia ka leka
ka lulu ˈuana taˈi ai neˈe nia noˈana, leleka nia
ka dao nama toˈona.
5 Ma kaidaˈi neˈe nia dao toˈona, nia ka saeleˈa
liu, ma ka ngalia ˈi gwauna ˈabaˈabana,
6 ma ka ngalia maˈi ˈi fanoa. Sui nia ka ri
maˈi ˈuana ngwae kwaima nia ki, ma na ngwae
ana fanoa nia ki, fasi ˈiri kika fiku maˈi, ma nia
ka fata ˈuri fuada, ‘Nau ku saeleˈa liu, osiˈana
nau ku dao naˈa toˈona na sipsip ba nau ba nia
noˈana. Ta neˈe muke saeleˈa faˈinau!’ ”
7 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea
fuamuˈa, na saeleˈanga doe ˈunaˈeri logo ˈi langi
fafia taˈi ngwae neˈe taˈa ma nia ka kakari alifaˈi.
Na saeleˈanga faˈinia ka liufia na saeleˈanga fafia
siko akwala ma siko ngwae neˈe kira saga goˈo
ˈada ki.”

8 Ma sa Jesus ka alaˈa laˈu ˈania tarifulaˈa ka
ˈuri, “Diˈia ta kini neˈe nia toˈo ana ta akwala
selene, ma ta taˈi selene ka noˈana, tae neˈe nia
ke sasia? Nia ke faˈaduˈa ta unu, ma ka salofia
na luma nia, ma ka lulu ana kula ki taˈifau leleka
nia ka dao nama toˈona.
9 Ma kaidaˈi nia dao naˈa toˈona, nia ka ri naˈa
ˈuana ngwae kwaima nia ki, ma na ngwae ana
fanoa nia ki kira ka fiku maˈi siana, ma nia ka
fata ˈuri fuada, ‘Nau ku saeleˈa liu, osiˈana nau
ku dao naˈa toˈona na selene ba nau ba noˈana.
Nia neˈe muke saeleˈa amuˈa faˈinau!’ ”
10 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Nau ku saea
fuamuˈa, ru neˈeri ka ˈunaˈeri logo ˈi langi. Na
ˈainsel God ki faˈinia God, kira saeleˈa liu fafia
taˈi ngwae neˈe nia abula taˈa, ma nia ka kakari
alifaˈi maˈi.”

Na ngela aˈabasa

11 Ma sa Jesus ka alaˈa laˈu ˈani ta tarifulaˈa ka
ˈuri, “Taˈi ngwae nia toˈo ana ro ngela ngwane
ki.
12 Na ngela ˈi buri nia fata ˈuri fuana na maˈa
nia, ‘Maˈasi, ˈoke kwatea naˈa maˈi bali nau
ana na toˈoruˈa kulu.’ ˈUnaˈeri goˈo, na ngwae
neˈeri ka daroˈia naˈa na toˈoruˈa kira ˈi safitana
na ro ˈalako nia ki.
13 Ma ˈi buri ˈana bara faˈi asoa sui, na ˈalako
ba ˈi buri ka ˈoifoli naˈa ˈani na bali nia ana
toˈoruˈa kira, ma ka leka naˈa ˈana faˈinia mani
nia. Ma nia ka leka naˈa ˈana ˈuana na fanoa
tau, ma ka faˈalia taˈifau naˈa ˈana na mani nia
ki ana na tuaˈa taˈa.
14 Ma ˈi buri ˈana neˈe nia faˈasuia naˈa na
mani nia ki, na fioloˈa doe ka liu ana na bali
fanoa neˈeri, ma noaˈa nia kasi toˈo naˈa ana
ta ru.
15 Ma nia ka leka siana taˈi ngwae ana fanoa
neˈeri ka saefilo ˈuana ta raoˈa, ma na ngwae
neˈeri ka kwate fuana na raoˈa bulibuli ana liaˈa
sulia na gwata nia ki.
16 Ma nia ka oga fasi ke ˈania ti ngisingisi fanga
ana na fanga gwata ki, duˈungana ta ngwae ˈi
neˈeri kasi kwatea goˈo ta fanga fuana.
17 Bore ma kaidaˈi nia manata leˈa, nia ka fata
ˈuri fuana talana, ‘Na ngwae ni rao maˈa nau ki,
kira fanga leˈa taˈifau goˈo ˈada niniˈari, ma kira
ka abusu, ma nau niniˈa nau ku fiolo goˈo ˈaku
fuana na maelaku!
18 Nia leˈa fuana nau kui oli siana maˈa nau,
ma nau ku fata ˈuri fuana, Maˈasi kwa, nau ku
rora liu naˈa ˈi maana God, ma ˈi maamu logo.
19 Nau noaˈa kusi totolia naˈa neˈe ˈoke sae nau

laˈu ˈani na ngela ˈoe. ˈOke alaˈani nau kui rao
naˈa ˈaku fuamu diˈia ta ngwae ni rao ˈoe.’
20 Ma nia ka tataˈe, ma ka oli siana maˈa nia.
“Ma kaidaˈi nia dao tau ˈua kwau faˈasia ˈi
fanoa, na maˈa nia ka lia kwau, ma ka lisia. Ma
nia ka kwaimanatai liu ana na ngela nia. Ma nia
ka lalili kwau, ma ka ofia maˈi na ngela nia, ma
ka nonoˈia.
21 Ma na ngela neˈeri ka fata ˈuri fuana,
‘Maˈasi, nau ku rora liu naˈa ˈi maana God ma
ˈi maamu logo. Nau noaˈa kusi totolia naˈa neˈe
ˈoko sae nau laˈu ˈani na ngela ˈoe.’
22 Bore ma na maˈa nia ka ri ˈuana na ngwae
rao nia ki ka ˈuri, ‘Mulu ˈaliˈali! Muka ngalia
maˈi na toro keta neˈe kwanga ka tasa, ma muka
faˈaruˈufi ˈania. Ma kamu ka alua faˈi kome ana
limana, ma kamu ka alua na taˈe butu ki ˈi ˈaena.
23 Sui, kamu ka leka, muka saungia maˈi
na kala buluka kubu baera fasi ˈiri kulu ke
saungaˈinia na fangaˈa ma kulu ka saeleˈa
ˈakulu.
24 Duˈungana na ngela nau, nia diˈia neˈe nia
maemae naˈa, bore ma nia ka mauri laˈu. Ma
nia ka diˈia neˈe nia noˈana, bore ma nau ku
lisia laˈu naˈa.’ Ma na fangaˈa neˈeri ka talaˈae
naˈa.
25 “Ma ana kaidaˈi neˈeri, na ngela ˈi naˈo
baera nia tua ˈua maˈi ˈana ˈi saena na oˈola. Ma
kaidaˈi neˈe nia oli maˈi ma nia ka dao karangia
naˈa maˈi na luma, nia ka rongoa na lingana na
masaˈa ma na ngwaˈengaˈa.
26 Ma nia ka karumia maˈi taˈi ngwae ana
ngwae rao ki, ma ka saefiloa ˈuana na tae funiˈa
kira ngwaˈe faˈinia.

27 Ma na ngwae ni rao neˈeri nia olisia ka ˈuri,
‘Na ai burimu ba nia oli naˈa maˈi ˈi fanoa, ma
na maˈa ˈoe ka saungia naˈa na kala buluka kubu
baera, osiˈana na ai burimu nia mauri, ma ka oli
maˈi ka dao naˈa.’
28 Ma na ngela ˈi naˈo ka saetaˈa liu, noaˈa nia
kasi ruˈu naˈa kwau saena luma. Ma na maˈa
nia ka ruˈu maˈi ˈi maa, ma ka ˈengoa ˈiri nia
ruˈu kwau saena luma.
29 Ma nia ka olisia na maˈa nia ma ka fata ˈuri,
‘Lisia basi, nau ku rao fuamu diˈia na ngwae rao
ˈoˈo ˈoe sulia faˈi ngali ˈoro neˈe ki, ma nau ku
roˈosulia na fatalamu. Sui bore ˈana, ˈoe kosi
kwatea goˈo ta kala nanigot fuaku, fasi ˈiri nau
ku sasi ˈaku ta fangaˈa faˈinia na ngwae kwaima
nau ki!
30 Bore ma na ngela nini ˈoe, nia faˈalia naˈa
toˈoruˈa ˈoe ana na kini sesele ki, ma kaidaˈi nia
oli maˈi ka dao ˈi fanoa, ˈoko saungia mala na
kala buluka kubu doe leˈa baera fuana!’
31 Ma na maˈa nia ka olisia ka ˈuri, ‘Ngela nau
ˈae, ˈoko tua tari naˈa faˈi nau, ma na ru nau ki
taˈifau, neˈe ru ˈoe ki logo.
32 Sui bore ˈana, kulu ke sasi naˈa ˈakulu na
fangaˈa neˈe, ma kulu ka saeleˈa ˈakulu, osiˈana
na ai burimu lisilana diˈia nia maemae naˈa,
bore ma nia ka mauri laˈu naˈa. Ma nia ka
nonoˈana naˈa, bore ma kaidaˈi neˈe kulu ka lisia
laˈu.’ ”

16

Na ngwae rao abu ˈoloˈolo

1 Sa Jesus ka fata laˈu ˈani tarifulaˈanga fuana
fafarongo nia ki ka ˈuri, “Taˈi ngwae toˈoru nia

toˈo ana taˈi ngwae ni rao neˈe nia alua ka ˈaˈana
fuana toˈoruˈa nia ki. Ma na ngwae ki kira
ka saea fuana na ngwae toˈoru neˈeri neˈe na
ngwae rao nia, nia ˈaurafu, ma ka faˈalia goˈo
ˈana na toˈoruˈa nia ki.
2 Ma na ngwae toˈoru neˈeri ka saea maˈi
ngwae rao nia ma ka saefiloa ka ˈuri, ‘Na tae
neˈe nau ku rongoa amu kwa? ˈOe keresia na fita
mani nau ki taˈifau neˈe ˈoko rao ˈani, osiˈana
neˈe noaˈa ˈoe kosi ˈaˈana naˈa ana toˈoruˈa nau
ki.’
3 “Ma na ngwae rao ˈaurafu neˈeri ka manata
ˈuri, ‘Na ngwae ˈaˈana nau nia ke faˈasui nau
naˈa faˈasia na raoˈa nau. ˈUri ma ta tae naˈa
neˈe nau kui sasia ˈiri nai toˈo ana ta raoˈa faolu?
Nau kusi ngasingasiˈa naˈa fuana ˈililana na kilu
ki, ma nau ku ˈeke liu logo ˈani ganiˈa.
4 Nau ku saiana ru neˈe nai baˈa sasia ˈiri
kaidaˈi nau ku sui faˈasia na raoˈa nau, na ngwae
ki kira ke kwalo nau goˈo ˈada saena luma kira
ki.’
5 “Ma nia ka ri maˈi ˈuana na ngwae neˈe kira
ngali langa faˈasia na ngwae ˈaˈana nia, ma nia
ka fata ˈuri fuana na etana ngwae, ‘Fita ru neˈe
ˈoko ngali langa ana faˈasia na ngwae ˈaˈana
nau?’
6 Nia ka olisia ka ˈuri, ‘Taˈi talangaˈi biˈi*
ngwaingwai.’ Ma na ngwae rao ˈaurafu neˈeri ka
fata ˈuri fuana, ‘Na ˈaba ru ana na ngali langaˈa
ˈoe niniˈa, ˈoe tua, ma ˈoko keresia lima akwala
ru ki.’
7 Ma nia ka fata ˈuri fuana na ruana ngwae,
‘Ma ˈaeˈo ta fita ru neˈe ˈoko ngali langa ana?’

* **16:6** Taˈi biˈi ngwaingwai diˈia 40 lita.

Ma nia ka olisia ka ˈuri, ‘Na taˈi talangaˈi ngwaˈi
flaoa.’ Ma na ngwae rao ˈaurafu neˈeri ka fata
ˈuri fuana, ‘Na aba ru ana na ngali langaˈa ˈoe
ne, ˈoke keresia kwalu akwala ru ki.’
8 Ma na ngwae ˈaˈana nia ka baˈatafea na
ngwae rao ˈaurafu neˈeri fuana liatoˈongaˈa neˈe
nia sasia. Si neˈe na ngwae neˈe ki saena magalia
kira liatoˈo ka tasa ana ru saena na magalia neˈe
ka liufia na ngwae ana na madakolaˈa ki.

9 “Nau ku saea fuamuˈa, muke kwatea na
toˈoruˈa kamu ki fuana ˈafilana ngwae mata-
mata ki. Ma kaidaˈi na mani kamu nia sui, God
ke baˈa kwalo kamu ˈi langi.

10 “Diˈia sa tai neˈe nia rao leˈa ana toˈoruˈa
tiˈitiˈi ki, nia ka rao leˈa logo ana toˈoruˈa doe
ki. Ma diˈia sa tai neˈe nia rao ˈaila ana toˈoruˈa
tiˈitiˈi ki, nia ka rao ˈaila logo ana toˈoruˈa doe
ki.
11 Ka ˈunaˈeri logo, diˈia noaˈa kamu kasi rao
leˈa ana na toˈoruˈa ki saena magalia, God noaˈa
kasi faˈamamana kamu logo faˈinia na toˈoruˈa
mamana.
12 Ma diˈia kamu kasi rao leˈa ana ru ta ngwae
matamata, God noaˈa kasi kwatea logo ru ki
fuamuˈa ˈi langi.

13 “Noaˈa ta ngwae rao kasi rao fuana ta ro
ngwae ˈaˈana matamata. Diˈia nia ˈunaˈeri mo,
nia ke baˈa malimaeˈa ana ta ngwae ˈaˈana, ma
ka kwaima ana ta ngwae ˈaˈana. Ma nia ka rao
leˈa fuana ta ngwae, ma ka danga faˈiburi ˈani ta
ngwae. Ta neˈe, nia ˈafitaˈi liu diˈia neˈe muke
rao laˈu fuana God, ma na mani laˈu ana taˈi
kaidaˈi.”

14 Ma kaidaˈi Farasi ki kira rongoa ru neˈeri,
kira ka ˈoidorole ˈani sa Jesus, duˈungana kira
ngwae oga guguta liu ana mani ki.
15 Sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kamu sasia ru
leˈa ki ˈi naˈo ana ngwae ki, fasi ˈiri kira ke
baˈatafe kamu. Bore ma God nia sai goˈo ana
mangomuˈa. Osiˈana ta tae neˈe na ngwae nia
manata doe ana, God noaˈa kasi manata doe goˈo
ana.”

Faˈamanataˈanga sulia taki sa Moses ki (Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

16 Sa Jesus ka fata laˈu ˈuri, “Na taki sa Moses
ki, ma na kerekereˈa ana na profet ki, nia rao
ka talaˈi kamu maˈi leleka ka dao ana kaidaˈi
sa John ngwae ni Siuabu nia dao ana. Ma nia
ka talaˈae maˈi ana sa John nia faˈatalo ˈani na
Faˈarongoˈa Leˈa sulia God neˈe ke gwaungaˈi
fafia ngwae nia ki, na ngwae ˈoro ki kira saeleˈa
fuana ruˈungaˈa ˈi saena na mauriˈa neˈe God
ke gwaungaˈi fafia.
17 Bore ma noaˈa ˈiri fada laˈu neˈe na ngasin-
gasiˈanga ana taki nia sui, bore ana nia ka tiˈitiˈi.
Na salo ma na magalia ke baˈa sui, bore ma na
ngasingasilana na taki ki ka teo tari noaˈa kasi
sui.
18 “Diˈia ta ngwae ke ilangaˈinia na ˈafe nia ma
ka korea laˈu ta kini matamata, nia ˈusu naˈa.
Ma diˈia ta ngwae ka korea na ˈafe neˈe kira
ilangaˈinia, nia ˈusu logo.”

Ngwae toˈoru faˈinia sa Lasaros

19 Sa Jesus ka alaˈa laˈu ma ka ˈuri, “Taˈi ngwae
toˈoru neˈe nia toro ˈani na toro leˈa ki neˈe

folilani doe, nia ka tua ˈani tuaˈa leˈa sulia asoa
ki taˈifau.
20 Ma taˈi ngwae dalaˈa neˈe duˈa sufusufu liu
ana nonina, neˈe satana sa Lasaros, nia tua ˈi ano
ˈaena na maa ana luma na ngwae toˈoru neˈeri.
21 Ma sa Lasaros oga ka ˈania orengana na
fanga neˈe ˈasia faˈasia na tatafe ni fanga na
ngwae toˈoru neˈeri. Ma kaidaˈi sa Lasaros nia
tua ˈi ano, na kui ki bore, kira dao maˈi, ma kira
ka milia na duˈaduˈa nia ki.
22 Sa Lasaros ka mae, ma na ˈainsel ki kira ka
ngalia ˈalaˈa siana sa Abraham ˈuana na fangaˈa
doe ˈi langi. Ma na ngwae toˈoru neˈeri ka mae
logo, ma kira ka kwaiatoa naˈa.
23 Ma nia ka tua saena kula fuana ngwae mae
ki ˈani na nonifiiˈa doe. Ma nia ka lia kwau
ˈalaˈa, ma ka lisia kwau sa Abraham ma sa
Lasaros tua ˈana faˈinia.
24 Ma nia ka ako kwau fuana sa Abraham
ma ka ˈuri, ‘Koˈosi Abraham ˈae, ˈoke manatai
nau maˈi. Kwatea maˈi sa Lasaros, fasi ˈiri ka
kutumani maˈi na ˈuˈuna saena kafo, ma ka
faˈagwaria na meaku, osiˈana nau ku tua naˈa
ˈani na nonifiiˈa ˈi saena na mafula neˈe.’
25 Bore ma sa Abraham ka fata ˈuri fuana,
‘Ngela nau ˈae, ˈoke manata toˈona basi ˈamu
kaidaˈi ba ˈoko mauri, ˈoko toˈo ana na ru leˈa
ˈoro ki, ma sa Lasaros ka toˈo goˈo ˈana ana ru
taˈa ki. Bore ma ana kaidaˈi neˈe, nia ka tua
naˈa saena saeleˈanga ˈi neˈe, ana kaidaˈi neˈe
ˈoko tua ˈamu saena na nonifiiˈanga.
26 Ma ta ru laˈu, God nia alua taˈi lagasinasina
doe ˈi safitakulu, ma noaˈa kasi bolo faˈinia ta
ngwae ke toˈofolo kwau ˈuana bali neˈana. Ma

ka noaˈa kasi bolo logo fuana neˈe ta ngwae ka toˈofolo maˈi siaimili.’
27 “Ma nia ka olisia ka ˈuri, ‘Koˈosi, nau ku
amasiˈo kwau fasi ˈiri ˈoke kwatea sa Lasaros
ˈuana luma maˈa nau,
28 fasi ˈiri nia ka faˈabasua na lima ngwaefuta
nau ki, ˈasu ˈubani kira kata leka logo maˈi ana
kula ni nonifiiˈanga neˈe.’
29 Ma sa Abraham nia olisia ka fata ˈuri, ‘Na
kerekereˈa sa Moses, ma na profet ki niˈi teo
taˈifau goˈo ˈani faˈinida. Nia bolo fuana kira
ka roˈosuliˈi.’
30 Ma nia ka fata ˈuri, ‘Koˈosi Abraham ˈae,
noaˈa goˈo. Diˈia ta ngwae neˈe nia maemae
ma ka mauri laˈu, ma nia leka siada tari, kira
ka kakari alifaˈi faˈasia na abulaˈanga taˈa kira
ki.’
31 Ma sa Abraham ka fata ˈuri fuana, ‘Diˈia
noaˈa kira kasi roˈosulia na kerekereˈa sa Moses
ma na profet ki, nia ˈafitaˈi goˈo fuana kira ka
faˈamamana, sui bore ˈana diˈia ta ngwae ka
tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa.’ ”

17

Taˈangaˈa
(Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

1 Sa Jesus fata ˈuri fuana fafarongo nia ki, “Na
ru neˈe kwate ma ngwae ki kira ka abula taˈa ki
neˈe, niˈi ke fuli nama. Bore ma nia ke baˈa taˈa
liu fuana ngwae neˈe nia kwatea ma ru neˈeri ki
ka fuli!
2 Diˈia ta ngwae ka kwatea ngwae niniˈa kira
enoeno ki ka ˈasi faˈasia fitoˈonga kira aku, nia

leˈa fuana kira ke firiˈia ta fau doe ˈi luana, ma
kira ka ˈui ˈania ˈi saena na ˈatako.
3 Muke madafi kamu!

“Diˈia na toˈolamu nia abula taˈa, ˈoke balufia.
Diˈia nia kakari alifaˈi, ˈoke rufuanata ana
taˈangaˈa nia.
4 Ma diˈia na abulalana nia taˈa fuamu ana
fiu kaidaˈi ki saena taˈi asoa, ma nia ka leka
logo maˈi fuamu burina fiu kaidaˈi neˈeri ki, ma
ka fata ˈuri, ‘Nau ku kakari alifaˈi naˈa,’ ˈoke
rufuanata naˈa ana niaˈa.”
5 Na lifurongo nia ki kira ka fata ˈuri fuana
na Aofia sa Jesus, “ˈOke faˈangasingasia na
fitoˈonga kami ki.”
6 Ma sa Jesus olisida ka ˈuri, “Diˈia kamu toˈo
ana fitoˈonga tiˈitiˈi bore ˈana ka diˈia ta maga
mastad neˈe nia tiˈitiˈi liu, kamu saiana muke
saea goˈo ˈamuˈa fuana ta ˈai doe, ‘Lafu faˈi
lalimu, ma ˈoko uu kwau ˈi saena na asi.’ Ma
nia ke baˈa roˈo goˈo ˈana sulia na fatalamuˈa.
7 “Diˈia ta ngwae amuˈa nia ka toˈo ana ta
ngwae ni rao neˈe nia ˈilia na ano, nama ka lia
sulia na sipsip ki, ma kaidaˈi nia oli maˈi faˈasia
na oˈola, na tae neˈe ˈoke saea fuana? ˈOke saea
fuana nia ke leka ˈaliˈali maˈi, ma ka fanga basi?
8 Noaˈa! ˈOke fata lala ˈuri fuana, ‘ˈOke doˈofia
basi maˈi na fanga nau ki, sui ˈoko toro faolu
mala, ˈoko ngali fanga maˈi, nai nguta ma ku
kwaˈu ka sui mala, ˈi buri, ˈoko fiˈi nguta, ma
ˈoko fiˈi kwaˈu ˈamu.’
9 Ma na ngwae gwaungaˈi neˈe noaˈa kasi fata
leˈa goˈo ana na ngwae rao nia, duˈungana nia
sasi nama sulia na ru nia saea fuana.

10 Ka ˈunaˈeri logo fuamuˈa. Kaidaˈi kamu
sasia na ru ki taˈifau ka sui neˈe God nia laefi
kamu fuani, muke fata ˈuri, ‘Kami na ngwae rao
ki goˈo niniˈa, kami sasi goˈo ˈamiˈa na raoˈa
neˈe ˈoga kami ki.’ ”

Sa Jesus nia gura na akwala ngwae

11 Sa Jesus nia leka ˈuana ˈi Jerusalem, ma ka
liu safitana abaˈi kula ˈi Samaria ma ˈi Galili ki.
12 Ma kaidaˈi nia dao ana taˈi maˈe fanoa, nia
ka dao toˈona taˈi akwala ngwae neˈe kuu nia
saungida. Kira uu tau maˈi,
13 ma kira ka ako doe maˈi kika ˈuri, “Jesus na
ngwae ˈaˈana kwa, ˈoke manatai kami maˈi!”

14 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisida, nia ka fata
ˈuri fuada, “Kamu ke leka, muka faˈataˈinia
nonimuˈa fuana na fata abu God ki, fasi ˈiri kira
ke faˈamamana neˈe na nonimuˈa mafo naˈa.”
Ma kaidaˈi kira leka naˈa, na nonida ka mafo
taˈifau naˈa.
15 Kaidaˈi taˈi ngwae ada nia lisia neˈe nonina
nia mafo naˈa, nia ka oli maˈi, ma ka ako doe,
ma ka baˈatafea God.
16 Ma nia ka ˈasi ka lafafi maana ˈi ˈaena sa
Jesus ma ka baˈatafea. Niaˈa neˈeriˈa noaˈa laˈu
na ngwae Jiu, niaˈa lala faˈasia ˈi Samaria.

17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Na akwala ngwae
mala ba nau ku gurada ma na nonida ka mafo
naˈa. Ma ta siko ngwae laˈu, kira mo ˈi faˈi?
18 Faˈuta neˈe ngwae baera ki taˈifau noaˈa
kasi oli maˈi fuana na baˈatafelana God, ma
taˈifilia goˈo na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu
niniˈa?”

19 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Tataˈe, ˈoko
leka naˈa ˈamu. God nia guraˈo naˈa duˈungana
ˈoko faˈamamana nau.”

Daolana maˈi Ngwae filia God
(Matthew 24:23-28, 37-41)

20 Ti Farasi kira saefiloa sa Jesus kika ˈuri,
“Kaidaˈi faˈuta neˈe God ke baˈa gwaungaˈi fafia
magalia kwa?”

Ma sa Jesus nia olisida ka ˈuri, “Na kaidaˈi
neˈe God ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki, noaˈa
kamu kasi lisia ˈani ta maˈetoto doe.
21 Ma noaˈa ta ngwae kasi fata ˈuri, ‘Lisia basi,
gwaungaˈinga God nia ˈi neˈe!’ Nama ka ˈuri,
‘Nia naˈa ˈi loˈoko!’ Duˈungana na kula neˈe God
nia gwaungaˈi ana nia lala ˈi saena maurilana
ngwae ki.”

22 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana fafarongo nia
ki, “Na kaidaˈi ke baˈa dao maˈi, kaidaˈi muke
oga lisilana na asoa nau, na Ngela Ngwae. Bore
ma noaˈa kamu kasi lisia.
23 Ma ti ngwae kike baˈa fata ˈuri fuamuˈa, ‘Lia
basi, na Christ nia naˈa ˈi loˈoko!’ Nama kike
ˈuri, ‘Lia basi, nia naˈa ˈi neˈe!’ ˈUnaˈeri bore,
noaˈa kamu kasi leka fuana liaˈa ˈuana.
24 Duˈungana na olilaku maˈi, na Ngela Ngwae,
nia ke baˈa diˈia na meamea neˈe nia madako
ˈi lofana mamanga, ma na madakolana ke rara
saena mamanga taˈifau, ma ngwae ki taˈifau ka
lisia.
25 Bore ma ˈi naˈona olilaku maˈi, nai baˈa
nonifii, ma na ngwae ki kike baˈa ˈaila ˈani nau.
26 Kaidaˈi nau kui baˈa oli maˈi ana, nia ke
diˈia logo kaidaˈi ana sa Noa.

27 Kaidaˈi sa Noa, na ngwae ki kira nguta, ma
kira ka kwaˈu, ma ngwae ki faˈinia kini ki kira
ka ˈafe ma kira ka araˈi. Goˈo kira ka lebe naˈa
sulia faˈi asoa sa Noa nia raˈe saena faka doe,
ma na kafo ka fungu maˈi, ma ka kuruda taˈifau
naˈa.
28 Ma kaidaˈi nai baˈa oli maˈi ana, nia diˈia
logo na asoa ba sa Lot, duˈungana ngwae ki kira
nguta, ma kira ka kwaˈu, ma kira ka foli, ma
kira ka ˈoifoliˈa, kira ka fasi fanga, ma kira ka
saungaˈi luma.
29 Ana asoa neˈe sa Lot nia leka faˈasia ˈi
Sodom, kira lebe, ma na mafula ma na fau
ˈakoˈako ki ka ˈasi naˈa maˈi faˈasia ˈi langi ma
ka duˈafida taˈifau.
30 Nia ke ˈunaˈeri logo ana faˈi asoa nau kui oli
maˈi ana.
31 “Ma ana faˈi asoa neˈeri, na ngwae neˈe nia
tua tua ˈi maa ana luma nia, noaˈa nia kasi oli
laˈu maˈi saena fuana ngalilana ru nia ki. Ka
ˈunaˈeri logo fuana ngwae neˈe nia saena oˈola,
noaˈa nia kasi oli laˈu maˈi ˈi luma.
32 Muke manata toˈona ru neˈe fuli fuana ˈafe
sa Lot.*
33 Diˈia sa tai neˈe nia oga ke dau fafia na
maurilana fuana talana, nia ke baˈa mae. Ma
diˈia sa tai neˈe ka danga ˈani na maurilana
osiˈana nia donga nau, nia ke mauri mamana
naˈa.
34 Nau ku saea fuamuˈa, ana faˈi rodo neˈeri,
ro ngwae neˈe kira maliu saena taˈi ˈifitaˈi, taˈi
ngwae God ke ngalia, ma taˈi ngwae ke ore.

---

* **17:32** Nia akaˈu ana lia faˈi buriˈa ˈuana ˈi Sodom ma God ka kwaiˈia nia ka mae. Genesis 19:26

35-36 Ro kini ki kera sasi fanga fiku, taˈi kini God
ke ngalia, ma ta taˈi kini ke ore.”
37 Ma na fafarongo nia ki ka saefiloa kika ˈuri,
“Aofia kwa, ˈi faˈi mo neˈe na ru neˈeri ki niˈi ke
fuli ana kwa?”
Ma sa Jesus olisida ka ˈuri, “Na olilaku maˈi
noaˈa ta ngwae kasi talafia ka diˈia logo neˈe na
afa kasi talafia ta ru mae.”

18

Na gwaˈi ˈuru faˈinia ngwae kwai matalangaˈi

1 Sa Jesus nia alaˈa fuana fafarongo nia ki ˈania
tarifulaˈa neˈe, fasi ˈiri ke faˈataˈinia fuada neˈe
kira ke foˈo sulia asoa ki taˈifau, ma noaˈa kira
kasi fitala.
2 Nia ka fata ˈuri, “Taˈi ngwae ni kwai mata-
langaˈi, nia tua ana taˈi fanoa, ma noaˈa nia kasi
faˈadufa God, ma noaˈa nia kasi fuˈusi doe goˈo
ana ta ngwae.
3 Ma taˈi gwaˈi ˈuru ˈi saena na fanoa neˈeri,
nia leka maˈi sulia asoa ki siana fuana ˈengolana
ma ka fata ˈuri, ‘Nau ku oga ˈoke kwatea
kwai matalangaˈi ˈanga ˈoloˈolo fuaku fonea na
malimae nau ki.’
4 Ma sulia kala kaidaˈi tau naˈa, na ngwae ni
kwai matalangaˈi neˈeri kasi ala goˈo fafia. Sui ˈi
buri nia ka manata ˈuri fuana niaˈa talana, ‘Sui
bore ˈana noaˈa nau kusi faˈadufa goˈo God, ma
noaˈa nau kusi fuˈusi doe goˈo ana ta ngwae,
5 nai kwate naˈa ˈaku kwai matalangaˈi ˈanga
saga fuana na gwaˈi ˈuru neˈe, nia faˈa ˈabera
liu nau ˈani lekaˈa maˈi siaku, ˈasu nia kata fiˈi
faˈalaga nau ˈani ˈidufaˈi lekaˈa maˈi siaku!’ ”

6 Ma na Aofia sa Jesus ka fata ˈuri, “Mulu
rongoa basi na ru neˈe ngwae kwai matalangaˈi
taˈa neˈeri nia saea.
7 ˈUnaˈeri bore nia kwatea na matalangaˈi
ˈanga ˈoloˈolo fuana, nia neˈe noaˈa kamu
kasi manata ruarua ana God neˈe ka kwatea
ˈoloˈoloˈa fuana ngwae nia ki, neˈe kira angisia
sulia rodo ma dangi. God noaˈa kasi dole fuana
ˈafilada.
8 Nau ku saea fuamuˈa, God ka kwate likotaˈi
ana na ˈoloˈoloˈanga fuada. Ma kaidaˈi nauˈa,
na Ngela Ngwae, nau kui oli maˈi saena magalia,
ˈuri ma nai baˈa dao toˈona ngwae ˈoro ki
neˈe kira faˈamamana nau, nama ta bara ngwae
goˈo?”

Na ro ngwae ki leka foˈo saena Luma Abu God

9 Sa Jesus nia alaˈa ˈania tarifulaˈa fuana ti
ngwae neˈe kira faˈamamana kira talada fasi
kira saga ma kira ka sisikoˈa ˈani ti ngwae mo,
ka ˈuri,
10 “Ro ngwae ki kira leka ˈi saena na Luma Abu
God ˈiri keroˈa ka foˈo. Taˈi ngwae neˈe Farasi,
ma taˈi ngwae neˈe nia rao ana gonilana mani
ana takisi.
11 Na Farasi neˈeri nia uu taˈifilia, ma ka foˈo
ˈuri, ‘God ˈae, nau ku baˈatafeˈo osiˈana noaˈa
nau kusi diˈia na ngwae matamata ki taˈifau.
Sulia kira bili, ma kira ka sasia ru taˈa ki, ma kira
ka kakabara. Noaˈa nau kusi diˈia na ngwae taˈa
loˈoko neˈe nia gonia na mani ana takisi.
12 Nau ku abu fanga ana ro asoa ˈi saena
taˈi wiki, ma nau ku kwatea na tangafulana na
toˈoruˈa nau ki fuamu.’

13 “Bore ma na ngwae neˈe nia gonia na mani
ana takisi, nia uu tau maˈi ˈana. Ma nia kasi
taˈea goˈo maana ˈuana ˈi langi, osiˈana nia ˈeke
liu naˈa. Ma nia ka faˈataˈinia na olidokoˈa nia
ˈani fidalilana na fuˈufuˈuna, ma ka fata ˈuri,
‘God ˈae, manatai nau maˈi, nau na ngwae abula
taˈa!’ ”
14 Ma sa Jesus ka fata logo ˈuri, “Nau ku saea
fuamuˈa, na ngwae neˈe nia olidokoˈa naˈa neˈe,
God nia faˈa ˈoloˈoloa ana kaidaˈi nia ruˈu kwau
ˈi maa, ma noaˈa laˈu na Farasi. Osiˈana na
ngwae ki neˈe kira faˈadoe kira talada, God ke
baˈa faˈatiˈitiˈi kira. Ma na ngwae neˈe kira
faˈatiˈitiˈi kira talada ki, God ke baˈa faˈadoe
kira.”

Sa Jesus nia faˈaleˈa kaela ngela ki (Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)

15 Ti ngwae kira ngalia maˈi na kaela ngela
tiˈitiˈi siana sa Jesus, fasi ˈiri nia ka sama toˈoda
ma ka faˈaleˈada. Ma kaidaˈi fafarongo nia ki
kira lisia, kira ka balufida.
16 Bore ma sa Jesus ka saea maˈi kaela ngela
neˈeri ki siana, ma ka fata ˈuri fuada, “Muke
alaˈania na kaela ngela tiˈitiˈi kira ke leka
maˈi siaku, ma noaˈa kamu kasi foneda laˈu.
Duˈungana sa tai neˈe nia manata mamana ka
diˈia ngela tiˈitiˈi ki, nia bolo fuana tuaˈa olofana
ˈInotoˈanga God.
17 Nau ku saea ru mamana fuamuˈa, diˈia
ta ngwae neˈe noaˈa kasi faˈamamana diˈia
ta ngela tiˈitiˈi, nia ˈafitaˈi liu fuana God ka
gwaungaˈi fafia maurilana.”

Faˈamanataˈanga sulia ngwae toˈoru (Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)

18 Taˈi ngwae faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, nia
saefiloa sa Jesus ka fata ˈuri, “Ngwae faˈamanata
leˈa neˈe kwa, ta tae leˈa neˈe nau kui sasia ˈiri
nai toˈo ana na mauriˈa firi?”
19 Ma sa Jesus olisia ka ˈuri, “Faˈuta neˈe ˈoko
sae nau ˈani ngwae leˈa? Noaˈa ta ngwae ˈiri leˈa
goˈo, taˈifilia God goˈo neˈe nia leˈa.
20 Nia leˈa ˈoko saiana alaˈanga totongaˈi God
ki ba ˈuri, ‘ˈOe kosi sau ngwae, ma ˈoe kosi ˈusu,
ma ˈoe kosi bili, ma ˈoe kosi soke fafia ta ngwae,
ma ˈoko fuˈusi doe ana maˈa ˈoe ma teˈa ˈoe.’ ”
21 Ngwae neˈeri nia olisia ka fata ˈuri, “Nia
ˈita nama maˈi ana kaidaˈi nau ku tiˈitiˈi, nau
ku roˈosulia na taki neˈeri ki taˈifau* leleka ka
dao ˈi taˈena.”
22 Ma kaidaˈi sa Jesus nia rongoa ru neˈeri, nia
ka fata ˈuri fuana, “Taˈi ru goˈo neˈe nia noaˈa
ˈua. ˈOke ˈoifoli ˈania na ru ba ˈoe ki taˈifau,
ma ˈoko ngalia mani neˈeri ki, ma ˈoko kwatea
fuana na ngwae dalaˈa ki, ma ˈoko fiˈi toˈo ana
na toˈoruˈa ˈi langi. ˈUnaˈeri goˈo, ˈoko leka maˈi
suli nau.”
23 Ma kaidaˈi ngwae neˈeri nia rongoa ru
neˈeri, na liana ka dila liu, sulia nia na ngwae
toˈoru.
24 Ma kaidaˈi sa Jesus nia lisia ngwae neˈeri na
liana nia dila, nia ka fata ˈuri, “Nia ˈafitaˈi liu
naˈa fuana na ngwae toˈoru ki kike ruˈu saena
mauriˈa neˈe God ke gwaungaˈi fafia.

---

* **18:21** Lisia ana buka Eksodas 20:12-16 logo ana buka Diutronomi 5:16-20.

25 Nia ˈafitaˈi liu fuana ta kamel ke ruˈu sulia
na maˈe kwakwa tiˈitiˈi ˈi ˈaena sugila. Nia
ˈafitaˈi ka liu laˈu fuana ta ngwae toˈoru neˈe
God ke gwaungaˈi fafia maurilana.”
26 Aia, kaidaˈi ngwae ki kira rongoa na
alaˈanga neˈeri, kira ka saefiloa ˈuri, “ˈIrai ma
noaˈa ta ngwae kasi toda goˈo mauriˈa firi kwa?”
27 Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Na ru neˈeri
nia ˈafitaˈi liu fuana ngwae, bore ma fuana God
noaˈa nia kasi ˈafitaˈi goˈo.”
28 Ma sa Peter ka fata ˈuri fuana sa Jesus,
“Kaimili faˈasia naˈa toˈoruˈa kami ki taˈifau, ˈiri
mika dongaˈo naˈa!”
29 Sa Jesus ka fata ˈuri, “ˈIu. Nau ku saea
fuamuˈa, diˈia sa tai neˈe nia faˈasia na luma
nia, ma na ˈafe nia, ma na bara ngwaefuta nia
ki, ma maˈa nia ma na teˈa nia, ma na ngela nia
ki, osiˈana ˈInotoˈanga God,
30 nia ke baˈa toda ru ˈoro ki saena magalia
neˈe liufia ru ba nia faˈasiˈi ki. Ma ana mauriˈa
faolu neˈe nia leka maˈi, ngwae neˈeri ke toˈo
naˈa ana mauriˈa firi.”

Uula kaidaˈi sa Jesus nia fata sulia maelana (Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

31 Ma kaidaˈi sa Jesus nia leka faˈinia fafarongo
nia ki taˈifili kira, nia ka fata ˈuri fuada, “Kulu
leka kwau ˈi Jerusalem fasi ˈiri kira ke faˈa
aliˈafua na ru ba na profet ki kira keresia sulia
nauˈa, na Ngela Ngwae, ana.
32 Kike baˈa kwate nau saena limana ngwae
neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, fasi ˈiri kira ke ˈoinonga
ˈani nau, ma kira ka fata buri tolingaˈi aku, ma

kira ka ngisuli nau. Kira ka ulasi nau, ma kira
ke saungi nau.
33 Ma ana uula faˈi asoa, nai baˈa mauri laˈu.”
34 Bore ˈana fafarongo ki noaˈa kira kasi sai
goˈo ana alaˈanga neˈeri ki neˈe sa Jesus nia
saea fuada, osiˈana manatalada ngasi liu fuana
malingaˈilana na ru neˈe sa Jesus fata sulia. Nia
neˈe kwate ma noaˈa kira kasi saiana tae neˈe sa
Jesus nia fata sulia.

Sa Jesus gura na ngwae maana rodo (Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52)

35 Kaidaˈi sa Jesus nia dao karangia maˈe fanoa
ˈi Jeriko, taˈi ngwae maana rodo nia tua ˈi
ninimana tala. Ana asoa ki nia gani mani ana
ngwae ki.
36 Ma kaidaˈi nia rongoa ngwae ˈoro ki kira liu,
nia ka saefilo kira ka fata ˈuri, “Tae neˈe ˈuri?”
37 Ma kira olisia kira ka fata ˈuri, “Sa Jesus na
ngwae ba ˈi Nasaret niniˈa nia leka maˈi.”
38 Ma ngwae maana rodo neˈeri ka ako ma ka
fata ˈuri, “Jesus ˈaeˈo na ˈalako ana kwalafa sa
David, ˈoke manatai nau maˈi!”
39 Ma ngwae neˈe kira etaeta ˈi naˈona kira ka
balufia, ma kira ka saea nia ke tua nene. Bore
ma nia fiˈi ako doe mo, ma ka fata ˈuri, “ˈAeˈo
na ngela ana kwalafa sa David, ˈoke manataˈi
nau maˈi!”
40 Ma sa Jesus ka mango ma ka saea fuada ˈiri
kira ka talaˈia maˈi siana. Ma kaidaˈi nia dao
karangi, sa Jesus ka saefiloa,
41 “Tae neˈe ˈoko oga nai sasi fuamu kwa?”
Ma ngwae maana rodo neˈeri ka fata ˈuri,
“Aofia kwa, nau ku oga fasi ˈiri maaku ke lia.”

42 Sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “ˈOko lia naˈa. God nia guraˈo naˈa, duˈungana ˈoko faˈamamana nau.”
43 Ma ˈunaˈeri goˈo nia ka lia naˈa, ma nia ka leka naˈa faˈinia sa Jesus, ma nia ka baˈatafea God. Ma kaidaˈi ngwae ki kira lisia, kira ka baˈatafea logo God.

19

Sa Sakias

1 Sa Jesus nia dao ˈi Jeriko, ma ka liu kwau ˈi saena.
2 Ma taˈi faˈinaˈonaˈo ana ngwae goni mani ana takisi, neˈe satana sa Sakias, nia ngwae toˈoru liu.
3 Ma nia ka sasi liu ˈuana lisilana sa Jesus. Bore ma ka ˈafitaˈi, duˈungana nia ngwae dokodoko liu, ma noaˈa nia kasi lisia sa Jesus, osiˈana na fikuˈa neˈeri fonea.
4 Ma nia ka lalili kwau ˈi naˈo ana fikuˈa neˈeri, ma ka raˈe ˈi gwauna taˈi ˈai neˈe kira saea ˈania Sikamo, fasi ˈiri ke lisia sa Jesus neˈe nia leka maˈi sulia na tala.
5 Kaidaˈi sa Jesus nia dao ana kula neˈeri, nia ka lia kwau ˈalaˈa ˈi gwauna, ma ka lisia sa Sakias, ma ka fata ˈuri fuana, “Sakias kwa, koso ˈaliˈali maˈi, osiˈana nai baˈa tua ˈi luma ˈoe taˈena.”
6 Sa Sakias ka saeleˈa liu, ma ka koso ˈaliˈali maˈi, ma ka kwaloa naˈa sa Jesus saena luma nia.
7 Na ngwae ki taˈifau kira lisia ru neˈeri, ma kira ka ngunungunu buri ana, kika ˈuri, “Sa

Jesus nia leka naˈa fuana ka tua faˈinia na ngwae taˈa ˈuri reala.”
8 Ma sa Sakias tataˈe, ma ka fata ˈuri fuana na
Aofia sa Jesus, “Aofia kwa, nai baˈa kwatea ta
bali ana na toˈoruˈa nai fuana na ngwae dalaˈa
ki. Ma diˈia nau ku ngali liua ti ru ana ngwae ki,
nai baˈa duˈu fai ru ana fuana.”
9 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Taˈena
God nia faˈamauria naˈa na tuaˈa neˈe,
osiˈana ngwae neˈe nia faˈamamana God
diˈia faˈamamanaˈanga ba na koˈo bora kia
sa Abraham.
10 Nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku leka maˈi
fuana lululana na ngwae neˈe kira leka rora ki,
fasi ˈiri nai faˈamaurida logo.”

Na tarifulaˈanga sulia olilana maˈi ngwae ˈinotoˈa
(Matthew 25:14-30)

11 Na fikuˈa doe neˈe kira sailinga ru ki taˈifau
neˈe sa Jesus saea. Osiˈana nia dao karangia naˈa
ˈi Jerusalem, nia saea na tarifulaˈa neˈe ˈiri ke
faˈasaga manatada, si kira fia fasi ˈInotoˈanga
God ke fuli ˈaliˈali goˈo.
12 Nia neˈe kwate sa Jesus ka fata ˈuri fuada,
“Taˈi ngwae ana tuaˈa ˈinotoˈa, nia sasi akaˈu
fuana ka leka siana taˈi tatalafaˈa doe neˈe nia
tua tau maˈi, fasi ˈiri nia ke gania ˈuana na
gwaungaˈinga ma na ˈinotoˈanga fasi ˈiri ana
kaidaˈi nia ka oli maˈi, nia ke tatalafaˈa fuana
fanoa nia.
13 Ma ˈi naˈona neˈe nia leka, nia saea maˈi
akwala ngwae rao nia ki siana, ka kwatea na
mani doe fuada, ka fata ˈuri, ‘Muke rao ˈani mani

neˈe ki, fasi ˈiri muke ngalia laˈu ti mani maana maˈakwali nau.’
14 Bore ma na ngwae ana ngwae ˈinotoˈa neˈeri, kira ogalaˈa fuana, ma kira ka kwatea ti ngwae fasi ˈiri kira ke alaˈa faˈinia tatalafaˈa doe neˈeri, osiˈana noaˈa kira kasi oga goˈo neˈe na ngwae neˈeri ka tatalafaˈa fuada.

15 “Ka ˈunaˈeri bore ˈana, na tatalafaˈa doe nia alua ngwae neˈeri ka tatalafaˈa naˈa fuada, ma ana kaidaˈi nia oli maˈi, nia ka saea fuana ngwae ni rao ba nia ki ba nia kwate mani fuada, fasi ˈiri ka dao toˈona ta fita mani laˈu neˈe kira toda maana na mani ba nia kwatea fuada ki.
16 Na etana ngwae rao nia leka maˈi, ka fata ˈuri, ‘Araˈi kwa, nau ku toda ta akwala mani laˈu faˈinia mani ba ˈoko kwatea fuaku ki.’
17 Ma ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana, ‘ˈAeˈo ngwae rao leˈa. Duˈungana nau ku saiana nau ku fitoˈo amu ana ru tiˈitiˈi ki, ˈunaˈeri nau ku alua ˈoke lia sulia akwala maˈe fanoa ki.’
18 ˈUnaˈeri ma ruana ngwae ni rao leka maˈi ma ka fata ˈuri, ‘Araˈi kwa, nau ku toda laˈu ta lima mani faˈinia na mani ba ˈoko kwateˈe fuaku ki.’
19 Ma ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana, ‘ˈOke baˈa lia sulia lima maˈe fanoa ki.’
20 Buri ˈana, uula ngwae ni rao ka leka laˈu maˈi, ka fata ˈuri, ‘Araˈi kwa, mani ˈoe ki ba nau ku ngaliˈi, nau ku buta ngiringiri fafia ˈani ˈaba ifi.
21 Sulia nau ku maˈu ˈani ˈaeˈo ngwae ˈinikere. ˈOko diˈia ta ngwae neˈe saiana ka ngalia goˈo ˈamu ru ngwae matamata ki, ma ˈoko saiana ˈoe ngalia logo fanga faˈasia oˈola ngwae ki.’

22 Sui ngwae ˈinotoˈa neˈeri ka fata ˈuri fuana,
‘ˈAeˈo ngwae raolamu taˈa. Nau kui matalangaˈi
ˈoe ˈani alaˈanga ˈoe ki talamu. ˈOko saea fasi
nau ngwae ˈinikere, ma nau ku diˈia ta ngwae
neˈe ngalia ru neˈe noaˈa laˈu ru nau ki, ma nau
ku ngalia fanga faˈasia oˈola ti ngwae ki.
23 Diˈia ˈoko manata ˈunaˈeri, faˈuta neˈe
noaˈa ˈoe kosi ngalia na mani nau, ma ˈoko
alua ˈamu saena kula ni alu maniˈa, fasi ˈiri ana
kidaˈi nau ku oli maˈi, nau ku ngalia ti selene
tarenga ˈi maana?’
24 ˈUnaˈeri goˈo ngwae ˈinotoˈa nia ka fata ˈuri
fuana ngwae neˈe kira uu ˈi neˈeri, ‘Muke ngalia
mani neˈe faˈasia, ma muka kwatea fuana ngwae
neˈe nia toˈo ana akwala mani.’
25 Kira ka fata ˈuri, ‘Aofia kwa, nia toˈo naˈa
ana akwala mani kwa.’
26 Ma ngwae ˈinotoˈa neˈeri olisia ka ˈuri, ‘Nau
ku saea fuamuˈa diˈia sa tai neˈe nia rao leˈa ˈani
ru neˈe nau ku kwatea fuana, nau ku saiana nai
kwatea laˈu ti ru ˈoro fuana. Bore ma diˈia sa tai
neˈe noaˈa kasi rao leˈa ˈani ta tae neˈe nau ku
kwatea fuana, sui bore ˈana ta ru tiˈitiˈi neˈe nia
toˈo ana, nau ku saiana nai lafua faˈasia.
27 Bore ma fuana malimae nau ki ba kira
ˈaila ˈani neˈe nai tatalafaˈa fuada, talaˈida maˈi,
muke saungida ˈi neˈe ˈi naˈoku.’ ”

Kidaˈi ngwae ki kira manata doe ana sa Jesus (Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19)

28 Buri ˈana sa Jesus nia fata ˈunaˈeri ka
sui, nia ka leka kwau naˈa ˈi naˈoda ˈuana ˈi
Jerusalem.

29 Ma kaidaˈi nia dao karangia fanoa ˈi Betfeis
ma ˈi Betani siana gwaˈi ua kira saea ˈania ˈi Olif,
nia ka kwatea ro fafarongo nia ki ˈi naˈo, ka fata
ˈuri,
30 “Moro leka ana fanoa loˈoko moro leka
kwau ˈuana. Ma kaidaˈi koroˈo dao ˈi neˈeri,
koroˈo ke lisia taˈi dongki. Kira firiˈia goˈo ˈada
dongki neˈeri, ma noaˈa ta ngwae kasi raˈeraˈe
ˈua fafona. Koroˈo ke logea, ma moro ka talaˈia
maˈi ˈi neˈe.
31 Ma diˈia ta ngwae nia saefilo koroˈo, ‘Faˈuta
neˈe koroˈo ka logea na dongki neˈe re?’ Moro
ke saea fuana, ‘Na Aofia nia boˈoboˈo ˈuana.’ ”
32 Aia, ro ngwae neˈeri ki kera leka, ma kera
ka dao toˈona, diˈia nama ba sa Jesus nia saea.
33 Kaidaˈi kera logea na dongki neˈeri, na
ngwae neˈe toˈo ana dongki neˈe kira ka fata
ˈuri, “Tae neˈe koroˈo logea na kala dongki neˈe
fuana?”
34 Kera ka fata ˈuri, “Na Aofia nia boˈoboˈo
ˈuana.”
35 Ma kera ka talaˈia naˈa maˈi siana sa Jesus,
ma kera ka alua ifi kera ki ˈi fafona ilina na
dongki neˈeri, ma kira ka ˈafia sa Jesus ˈiri ka
tua ˈi fafona.
36 Ma kaidaˈi sa Jesus nia leka kwau sulia tala,
ngwae ki kira ka safataˈinia ifi kira ki sulia tala,
fasi ˈiri nia ka fali ˈi fafoni.
37 Ma ana kaidaˈi nia dao karangia ˈi Jerusalem
ana kula neˈe tala nia koso toli ˈuana faˈi ua
ˈi Olif, neˈe ngwae ˈoro ana fafarongo nia ki
kira tua ˈi neˈeri, ma kira ka talaˈae fuana
baˈatafelana God ˈani taˈi akoˈa doe, fafia
faˈanadaˈa doe ki neˈe kira lisiˈi.
38 Ma kira ka fata ˈuri,

"God ˈoke ˈoilakitaˈinia na tatalafaˈa neˈe nia
leka maˈi ˈani na ngasingasiˈanga ˈoe!✡
Ma na aroaroˈanga faˈinia God.
Kuke baˈatafea God neˈe gwaungaˈi ˈanga nia
tasa!"✡

39 Ma ti Farasi kira logo ˈi neˈeri, ma kira ka
fata ˈuri fuana sa Jesus, "Faˈamanata kwa, ˈoke
saea fuana fafarongo ˈoe ki, kira ke tua nene."
40 Ma sa Jesus ka olisida ka ˈuri, "Nau ku saea
fuamuˈa, diˈia kira tua nene, na fau neˈe ki kike
baˈa inaˈu ana baˈatafelana God."

Sa Jesus nia angi fafia ˈi Jerusalem

41 Ma ana kaidaˈi sa Jesus nia dao karangia ˈi
Jerusalem, nia ka lia kwau, ma ka lisia na maˈe
fanoa neˈeri, ma nia ka angi, duˈungana na liana
nia kwaimanatai fuana ngwae neˈe kira tua ˈi
neˈeri ki.
42 Ma ka fata ˈuri, "Nia leˈa diˈia kamu ka
saiana ˈi taˈena na ru neˈe nia talaˈia ngwae
ˈuana aroaroˈanga. Bore ma taˈena neˈe kamu
kina goˈo.
43 Na kaidaˈi ke baˈa dao maˈi, fasi ˈiri na
malimae kamu ki, kira ka leka maˈi, kira ka fuˈali
kamu, ma kira ka fone kamu, ma ka ˈafitaˈi muke
ruˈu ˈi maˈa.
44 Ma kira ke takalongaˈinia fanoa kamu ma
na ngwae ki taˈifau ˈi saena. Ma ta taˈi gwaˈi
fau bore kasi teo naˈa ana kula neˈe kira teo
teo ana ˈi naˈo ana fanoa kamu. Kira ke
faˈalia fanoa kamu, osiˈana noaˈa kamu kasi

✡ **19:38** Sam 118:26 ✡ **19:38** Sam 148:1

saiana na kaidaˈi God leka naˈa maˈi ana fuana faˈamaurilamuˈa.”*

Sa Jesus nia ruˈu ˈi saena Luma Abu God
(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

45 Kaidaˈi sa Jesus nia ruˈu kwau saena na Luma Abu God, nia ka lalia na ngwae neˈe kira ˈoifoli ki.
46 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Ana kerekere ˈua maˈi saena Kerekereˈa Abu, God nia fata ˈuri, ‘Na luma nau, na luma ni foˈo.’ Bore ma kamu faˈitaˈinia ka alua lala kula fuana bililana ru ngwae ki.”
47 Ma ana asoa ki taˈifau, sa Jesus nia faˈamanata ˈi saena Luma Abu God. Ma na fata abu doe ki, ma ngwae faˈamanata ana taki ki, ma ti faˈinaˈonaˈo ana Jiu ki, kira sasi ˈuana saungilana sa Jesus.
48 Bore ma kira ka ˈiri dao toˈona ta masikwaˈa, osiˈana ngwae ki kira tua faˈinia sulia asoa ki fuana rongolana faˈamanataˈanga nia.

20

Saefiloˈa sulia mamanaˈanga sa Jesus
(Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

1 Ana taˈi asoa, sa Jesus nia faˈamanata ngwae ki ˈi saena Luma Abu God. Ma nia ka faˈarongo logo ˈania Faˈarongoˈa Leˈa. Ma ana kaidaˈi

* **19:44** kaidaˈi God leka naˈa maˈi ana fuana faˈamaurilamuˈa Na ngwae Jiu ki kira kwaimasia na kaidaˈi God ke leka maˈi fuana faˈamaurida faˈasia malimae kira ki. Bore ma kaidaˈi sa Jesus dao, ˈorolana ngwae Jiu ˈaila ˈani nia.

neˈeri, na fata abu doe ki, ma ngwae faˈamanata
ana taki ki, ma ti faˈinaˈonaˈo logo, kira leka
maˈi siana sa Jesus.
2 Ma kira ka saefilo ˈuri ana, “Na ngasin-
gasiˈanga tae neˈe ˈoko toˈo ana fuana na sasi-
lana ru neˈe ki kwa? Ma sa tai mo neˈe nia
kwatea na ngasingasiˈanga neˈe fuamu?”
3 ˈI neˈeri, sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “ˈIu, nau
ku saefilo kaumulu basi ˈuana taˈi ru.
4 ˈIu, kamu ke saea basi fuaku, na ngasin-
gasiˈanga neˈe sa John toˈo ana fuana na
siuabuˈanga, nia ˈita maˈi faˈasia ˈi faˈi? Nia ˈita
maˈi ana God, nama nia ˈita maˈi ana na ngwae
ki goˈo?”
5 Ma kira ka saefilo ˈi safitada kwailiu kira ka
ˈuri, “Tae neˈe kulu ke saea? Diˈia kulu olisia ma
kulu ka ˈuri, ‘Faˈasia maˈi God,’ nia ke baˈa fata
ˈuri, ‘ˈIrai ma faˈuta mo neˈe noaˈa kamu kasi
faˈamamana sa John?’
6 Ma noaˈa nia kasi leˈa logo fuana neˈe kulu
ka fata ˈuri, ‘Nia ˈita goˈo maˈi ana na ngwae ki,’
sulia na ngwae ki kira ke baˈa ˈuilaˈi fau akulu,
ma kira ke saungi kulu, osiˈana kira faˈamamana
ana sa John nia ta profet logo.”
7 ˈI neˈeri, kira ka olisia sa Jesus ma kira ka
ˈuri, “Kaimili noaˈa kasi sai goˈo ana.”
8 Ma sa Jesus ka fata ˈuri laˈu fuada, “Nauˈa
bore noaˈa kusi faˈarongo kamu goˈo ˈani na
ngasingasiˈanga faˈuta neˈe nau ku sasia ˈani ru
neˈe ki.”

Tarifulaˈa sulia na ngwae rao neˈe tualada taˈa ki
(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

9 ˈI buri ˈana, sa Jesus ka faˈarongo kira laˈu
ˈani ta tarifulaˈanga ka ˈuri, “Taˈi kaidaˈi, taˈi
ngwae nia fasia taˈi oˈolaˈi grep, ma nia ka alua
ti ngwae rao kira ka lia sulia oˈola neˈeri. Ma
ngwae ˈaˈana ana na oˈola neˈe ka leka ana taˈi
fanoa tau, ma noaˈa kasi oli ˈaliˈali maˈi.
10 Leleka ka dao naˈa ana kaidaˈi neˈe oˈola
neˈeri maua, ngwae ˈaˈana neˈeri ka kwatea taˈi
ngwae ni rao nia, fasi ˈiri ka ngalia maˈi ti fuaˈi
grep ana ˈai neˈe nia fasia saena oˈola neˈeri.
Bore ma kaidaˈi ngwae ni rao neˈeri nia dao
saena oˈola neˈeri, na ngwae rao neˈe lia sulia
oˈola neˈeri ki, kira ka kwaiˈia, sui kira ka olitaˈi
ˈoˈo ana siana ngwae ˈaˈana nia.
11 Ma na ngwae ˈaˈana neˈeri ka kwatea laˈu
ruana ngwae ni rao. Bore ma ngwae rao neˈe
lia sulia oˈola neˈeri ki, kira ka kwaiˈia logo, ma
kira ka fata taˈa naˈa ana, ma kira ka olitaˈi ˈoˈo
logo ana.
12 ˈUnaˈeri, ngwae ˈaˈana neˈeri ka kwatea
laˈu uula ngwae ni rao nia, ma kira ka kwaˈi
maala logo ana, ma kira ka ˈui ˈania faˈasia kula
neˈeri.
13 ˈI buri ˈana, na ngwae ˈaˈana neˈeri ka
manata ˈuri, ‘Ta tae laˈu neˈe nai baˈa sasi? Bore
nai kwatea naˈa ˈaku na ngela ngwane nau neˈe
nau ku alafe liu naˈa ana. Ma niaˈa naˈa neˈe
ngwae rao neˈe lia sulia oˈola ki ke baˈa fuˈusi
doe ana.’
14 Goˈo kaidaˈi ngwae neˈe kira rao ana oˈola
neˈeri, kira lisia na ngwae neˈeri, kira ka fata
ˈuri ˈi safitada kwailiu, ‘Nia ngela mamana ana
ngwae ˈaˈana baera naˈa niniˈa, neˈe nia ke
baˈa ngali oˈola neˈe. Kulu saungia ke mae fasi

ˈiri kulu ke ngalia naˈa ˈakulu na oˈola neˈe
fuakulu.’
15 ˈUnaˈeri goˈo kira ka kwaˈi laelae sulia
ngwae neˈeri ˈi maa faˈasia saena oˈola baera,
ma kira ka saungia ka mae naˈa.”

Ma sa Jesus ka saefiloda ka ˈuri,
16 “Tae neˈe na ngwae ˈaˈana ana na oˈola
neˈeri ke baˈa sasia? Nia ke baˈa dao maˈi, ka
saungia na ngwae neˈeri ki. Sui nia ka kwatea
naˈa oˈola nia fuana ngwae matamata ki.”

Kaidaˈi ngwae ki kira rongoa na alaˈanga neˈe
sa Jesus, kira ka fata naˈa ˈuri, “Noaˈa liu, nia
ˈafitaˈi ka ˈunaˈeri!”
17 Sui sa Jesus ka lia ngasingasiˈa fuada, ka
fata ˈuri, “Diˈia noaˈa nia kasi ˈunaˈeri, tae neˈe
fadalana alaˈanga ba saena Kerekereˈa Abu✡ ba
nia fata ˈuri,

‘Na fau neˈe na ngwae saungaˈi luma ki kira ˈaila
ˈania,
niaˈa neˈe na fau neˈe talingaˈi ka liufia na fau
ki taˈifau ana ˈodoa.’

18 “Ma diˈia sa tai neˈe nia ˈasia fafona fau
neˈeri, nia ke mangisia naˈa. Ma diˈia sa tai
neˈe fau neˈeri ka ˈasia fafia, na nonina ka meme
taˈifau naˈa.”
19 Ana kaidaˈi neˈeri, na fata abu doe ki faˈinia
na ngwae faˈamanata ana taki ki, kira fiˈi lia
saiana alaˈanga sa Jesus nia alaˈa suli kiraˈa, ma
kira ka oga kike daua ana kaidaˈi neˈeri. Bore
ma kira ka maˈu logo ˈada ˈani ngwae ki.

✡ **20:17** Sam 118:22

Na saefiloˈanga sulia takisi
(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

20 Ma na faˈinaˈonaˈo ki kira ka iliili ˈuana
daoˈa toˈona ta masikwaˈa fuana daulana sa
Jesus. Ma kira ka folia ti ngwae fasi ˈiri kira ka
soke ˈani saefilolana sa Jesus. Osiˈana kira oga
kira ke fai fafia ˈani ta ru neˈe noaˈa kasi saga,
fasi ˈiri neˈe ka bolo faˈinia kwatelana kwau
fuana ngwae gwaungaˈi ˈi Rom neˈe lia sulia ˈi
Judea.
21 Kira dao siana, ma kira ka fata ˈuri, “Ngwae
faˈamanata kwa, kaimili saiana ˈoko faˈamanata,
ma ˈoko saea na ru mamana ki. Ma ˈoe kosi
ˈado goˈo faˈinia ta ngwae ˈani ta tae neˈe kira
manata sulia. ˈOko faˈamanata goˈo ˈamu sulia
mamanaˈanga ma kwaiogaiˈanga God fuana na
ngwae ki.
22 Saea maˈi fuaimili, ˈUri ma nia bolo goˈo
ˈana fuakulu fuana kwatelana mani ana takisi
fuana tatalafaˈa ˈi Rom nama noaˈa?”
23 Ma sa Jesus ka lia saiana na ˈosoˈa kira, ma
nia ka fata ˈuri,
24 “Faˈataˈinia basi maˈi taˈi selene fuaku.”
Ma kaidaˈi kira ngalia maˈi taˈi selene fuana,
nia saefiloda ka ˈuri, “ˈUri ma, nununa sa tai
niniˈa ˈi fafona selene neˈe? Ma na satana sa
tai niniˈa?”
Ma kira olisia kira ka ˈuri, “Na ngwae tata-
lafaˈa ˈi Rom.”
25 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Diˈia
ˈunaˈeri, kamu ka kwatea fuana na tatalafaˈa ˈi
Rom na ru nia ki, ma kamu ka kwatea logo ru
God ki fuana God.”
26 Ma kira ka tua aroaro, osiˈana kira ˈarefo liu
ana olisiˈanga sa Jesus. Ma noaˈa kira kasi bolo

naˈa fuana neˈe kira ka dao toˈona ta sokeˈa laˈu fuana sa Jesus ˈi maana ngwae ki.

Na saefiloˈa ˈuana na tataˈe ˈanga faˈasia maeˈa
(Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)

27 Sui, ti Sadusi kira leka maˈi siana sa Jesus. Na Sadusi ki neˈe kira saea fasi na ngwae ki noaˈa kira kasi tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa. Ma kira ka saefiloa sa Jesus kira ka fata ˈuri,
28 "Ngwae Faˈamanata kwa, sa Moses nia keresia na taki fuaka ka alangaˈi ˈuri, 'Diˈia ta ngwae nia mae, ma na ˈafe nia ka mauri ˈua, bore ma noaˈa nia kasi toˈo ana ta ngela, na ngwaefuta nia ka korea laˈu na gwaˈi ˈuru neˈeri, fasi ˈiri kera ka toˈo ana ta ngela fuana ka talafuila na ngwae neˈe nia mae naˈa.'
29 "ˈIu ma, ana taˈi kaidaˈi, fiu ngwae asina ki kira tua. Ma na ngwae ˈi naˈo korea kini, ma noaˈa kasi alua goˈo ta ngela, ma ngwae neˈeri ka mae naˈa ˈana.
30 "Ma na ruana ngwae ka korea laˈu na gwaˈi ˈuru neˈeri, ma nia ka mae logo.
31 Sui uula ngwae ka ˈunaˈeri logo. Ma ka ˈunaˈeri logo fuana ai burina ki taˈifau. Na fiu ngwae asina neˈeri ki taˈifau goˈo, kira korekorea kini neˈeri, ma noaˈa kira kasi toˈo goˈo ana ta ngela, ma kira ka mae taˈifau naˈa.
32 Ma ˈisilana, kini neˈeri ka mae logo.
33 ˈUri ma, ana asoa neˈe God ke taˈea ngwae mae ki taˈifau faˈasia maeˈa, sa tai ada neˈe na ˈafe nia? Osiˈana na fiu ngwae asina neˈeri ki taˈifau goˈo ba kira korekorea kini neˈeri."

34 Ma sa Jesus nia olisida ka ˈuri, “Kaidaˈi neˈe,
na ngwae ki ma na kini ki, kira araˈi ma kira ka
ˈafe.
35 Bore ma ana kaidaˈi neˈe nia maˈi ˈua, na
ngwae ki ma na kini ki neˈe kira bolo faˈinia na
tataˈenga faˈasia na maeˈa, ma kira ka toˈo naˈa
ana na mauriˈa firi ˈi langi, noaˈa kira kasi araˈi
ma kira kasi ˈafe naˈa,
36 duˈungana kira diˈia naˈa ˈada na ˈainsel ki,
ma noaˈa kira kasi mae naˈa. Kiraˈa na ngela
God ki naˈa, osiˈana kira tataˈe naˈa faˈasia na
maeˈa.
37 “ˈUnaˈeri, ma na kerekereˈa sa Moses nia
faˈamadakola naˈa fuaka neˈe na ngwae mae ki,
kira ka mauri laˈu. Osiˈana kaidaˈi ba God nia
faˈataˈinia fuana sa Moses ana mafula ba duˈafia
ˈai tiˈitiˈi baera, sa Moses nia saea God ˈania,
‘God sa Abraham, ma God sa Aesak, ma God sa
Jakob.’✡
38 Na fadalana ˈuri: Ti ngwae neˈe kira mae
naˈa, kira foˈosia goˈo ˈada God, osiˈana kira
mauri naˈa faˈinia.”
39 Ma ti ngwae adulu na ngwae faˈamanata
ana taki ki, kira ka fata ˈuri, “Ngwae faˈamanata
kwa, na olisiˈanga ˈoe nia leˈa liu!”
40 Ma kira ka maˈu naˈa fuana saefiloˈanga
laˈu.

Sa Jesus nia ˈalako ana kwalafa sa David ma na Aofia nia logo
(Matthew 22:41—23:36; Mark 12:35-40)

41 Sui sa Jesus ka saefilo ˈuri ada, “Nia faˈuta,
neˈe kira saea na Christ neˈe ngwae ana na
kwalafa sa David?

✡ **20:37** Eksodas 3:6

42 Sa David ba fata ˈuri ana ˈi saena Kerekereˈa
Sam ki,✡
‘God nia fata ˈuri fuana Aofia nau:
ˈOko tua bali ˈoloˈolo aku, ma ˈoko gwaungaˈi
faˈinau,
43 masia kaidaˈi nau kui alua malimae ˈoe ki ka
roˈosuliˈo.’

44 “Sa David ˈana talana neˈe nia saea na Christ
ˈani na ‘Aofia.’ Nia neˈe, na Christ nia noaˈa laˈu
ˈalako ana kwalafa sa David goˈo ˈana. Niaˈa
Aofia nia logo.”
45 Kaidaˈi ngwae ˈoro ki kira sailinga, sa Jesus
ka fata ˈuri fuana na fafarongo nia ki,
46 “Muke madafi kamu faˈasia na ngwae
faˈamanata ana taki sa Moses ki, sulia kira
oga leka liliu faˈinia toro rengorengo keta ki.
Ma kira ka oga liu logo fasi na ngwae ki kira
ke faˈaˈinotoˈada, ma ke fata leˈaleˈa fuada ˈi
maana usiˈa ki. Ma kira ka oga tuaˈa ˈi naˈona
kula ˈinotoˈa ni tuaˈa ki saena luma fuana
foˈongaˈa ki, ma ana kula leˈa ki kaidaˈi ana
fangaˈa ki.
47 Sui bore ˈana, ngwae neˈe ki kira bilia na
luma ma na ru gwaˈi ˈuru ki toˈo ani. Ma kira ka
foˈo keta, fasi ˈiri na ngwae ki ke fata leˈa sulida.
ˈIu, na ngwae faˈamanata ana taki sa Moses ki,
kwaˈikwaˈinga kira ke baˈa taˈa liu fuada!”

21

Sa Jesus tafea na kwateˈa taˈi gwaˈi ˈuru dalaˈa
(Mark 12:41-44)

✡ **20:42** Sam 110:1

1 Kaidaˈi sa Jesus nia tua ˈua saena Luma Abu
God, nia ka lialia, ma ka lisia ngwae toˈoru ki kira
leka maˈi fuana kwate maniˈa saena na kufikufi
ru fuana alu maniˈa ˈi saena.
2 Ma nia ka lisia logo taˈi gwaˈi ˈuru neˈe
nia dalaˈa liu. Nia leka maˈi, ma ka kwatea ro
mangisiˈi mani tiˈitiˈi ki.
3 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Ru mamana nau ku
saea fuamuˈa, na kwateˈa neˈe gwaˈi ˈuru dalaˈa
neˈe nia kwate, nia doe ka tasa liufia ngwae neˈe
kira kwate mani doe ki.
4 Osiˈana ngwae toˈoru ki, kira kwatea goˈo
ˈada ta bali tiˈitiˈi ana toˈoruˈa kira ki. Bore ma
gwaˈi ˈuru dalaˈa neˈe, nia kwate taˈifau naˈa
ana ru ki neˈe nia toˈo ana fuana tualana.”

Sa Jesus fata sulia malangisilana na Luma Abu God
(Matthew 24:1-21; Mark 13:1-19)

5 Ma ti fafarongo ana sa Jesus, kira ka tafea na
Luma Abu God, sulia neˈe lisilana nia kwanga
leˈa liu ana gwaˈi fau leˈa neˈe kira laungia ˈani
ki ma ana kwateˈa ki logo neˈe kira kwatea fuana
God. Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuada,
6 “Ru neˈe ki taˈifau niniˈa kamu lisiˈi naˈa, na
asoa nia ke dao maˈi neˈe noaˈa ta taˈi gwaˈi fau
kasi teo ˈi fuila, bore ma kike takalo taˈifau ˈi
ano!”
7 Ma kira ka saefiloa kira ka ˈuri, “Ngwae
faˈamanata kwa, angita neˈe ru neˈeri ki ke dao
maˈi ana? Ma ta tae neˈe ke baˈa fuli fasi ˈiri ke
faˈataˈinia kaidaˈi fuana ru neˈe ki taˈifau ke fuli
ma ka dao ana?”
8 Ma sa Jesus nia olisida ka ˈuri, “Kaumulu ke
lialia leˈa, ma noaˈa kamu kasi alaˈania ta ngwae

ka talaˈi rora amuˈa. Osiˈana na ngwae ˈoro ki
kike baˈa dao maˈi ˈania sataku, ma kira ke fata
ˈuri, ‘Nauˈa naˈa neˈe na Christ!’ Ma kira ke fata
logo ˈuri, ‘Na kaidaˈi ˈolea nia dao naˈa!’ Noaˈa
kamu kasi leka sulida.
9 Ma noaˈa kamu kasi maˈu ana kaidaˈi kamu
rongoa na fuˈanga ki, ma na alaˈanga sulia na
fuˈanga ki, duˈungana ru neˈeri ki ke fuli basi
ˈi naˈo. Sui bore ˈana ru neˈeri ki ka fuli, na
ˈisilana kaidaˈi noaˈa kasi karangi ˈua.”

10 Sui sa Jesus ka fata laˈu fuana fafarongoa
nia ki ka ˈuri, “Na maˈe fanoa ki kira ke fuˈalida
kwailiu, ma na ˈinotoˈanga ki kira ke fuˈalida
kwailiu.
11 Ma na tikitiki doe ki ka dao, ma na fioloˈa
ki, ma na unuˈi mataˈinga doe liu ki ke liu ana
fanoa ki taˈifau, ma ru doe matamata fuana
maˈungilana ki, ma na maˈetoto ka sakatafa maˈi
faˈasia saena lofana mamanga.

12 “Ma ˈi naˈona ru neˈeri ki ka fuli, kike baˈa
fulia ru taˈa ki amuˈa, osiˈana kamu roˈosuli
nau. Kike baˈa firiˈi kamu, ma kira ke faˈanonifii
kamu, ma kira ke kwate kamu saena na luma
fuana foˈongaˈa ki fuana na ilitoˈolamuˈa, ma
kira ke alu kamu ˈi saena na lokafo, ma kira
ke ngali kamu ˈi naˈona faˈinaˈonaˈo ki fuana
matalangaˈi lamuˈa.
13 Ka ˈunaˈeri ma na kaidaˈi neˈe leˈa naˈa
fuamuˈa fuana fataˈa sulia na Faˈarongoˈa Leˈa
God neˈeriˈa.
14 Ma kamu kasi manata ˈabera laˈu ˈuana ta
tae neˈe muke olisida ˈania.
15 Osiˈana nai baˈa kwatea taˈifau naˈa
fuamuˈa na alaˈanga ana na liatoˈonga, ma

noaˈa ta malimae amuˈa neˈe ke fata sauli kamu,
nama ka fata dalea ru neˈe kamu saeˈe ki.
16 Ma na maˈa kamu ki, ma teˈa kamu ki, ma
na ai burimuˈa ki, ma na ngwaefuta kamu ki, ma
na kwaima kamu ki, kike baˈa kwate kamu fuana
na faˈinaˈonaˈo ki. Ma ti ngwae amuˈa kike baˈa
saungida.
17 Na ngwae ki taˈifau kike baˈa sulangaˈi
kamu duˈungaku.
18 Ka ˈunaˈeri bore ˈana, ˈafitaˈi ta taˈi ifu
tiˈitiˈi ana gwaumuˈa ka noˈana.
19 Muke uu ngasi ˈani faˈamamanaˈanga kamu
ki, ma muke mauri firi.”
20 Ma sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada, “Kaidaˈi
kamu lisia na ngwae ni fuˈa ki, kira ala kalia ˈi
Jerusalem, muke saiana kike baˈa takalongaˈinia
na fanoa doe neˈe.
21 Ma ana kaidaˈi neˈeri, ngwae neˈe kira tua
ˈi Judea, kira ke tafi taˈifau ˈuana gwauna faˈi
ua ki. Ma ngwae neˈe kira tuatua saena maˈe
fanoa doe neˈe, kira ke tafi fasia. Ma na ngwae
neˈe kira tua kalikalia maˈi noaˈa kira kasi oli
laˈu maˈi ˈuana fanoa doe neˈe.
22 Duˈungana kaidaˈi naˈa ana matalangaˈinga
niniˈa, fasi ˈiri na tae ki ba kira kerekere sulia
ˈi saena Kerekereˈa Abu ke dao mamana nama
maˈi.
23 Ana kaidaˈi neˈeri, kwaimanatai ˈanga doe
fuana kini ki neˈe kira ina, ma na kini neˈe kira
faˈasusufia kala ngela ki, osiˈana neˈe nia ˈafitaˈi
fuada neˈe kike tafi. Ma na kwaimanatai ˈanga
doe logo ke baˈa toˈea ngwae ana fanoa neˈe,
duˈungana God ke kwaiˈia na ngwae ˈi neˈeri ki.
24 Ti ngwae ada kira ke saungida ˈani sele

ni ofoˈa. Ma ti ngwae ada kira ke dauda, ma kike firi fafida, ma kira ka ngalida ˈuana fanoa matamata ki. Ma na ngwae neˈe noaˈa laˈu Jiu ki, kike faˈalia fanoa doe ˈi Jerusalem leleka ka dao ana ˈisilana kaidaˈi kira ki.

Sa Jesus fata sulia olilana maˈi
(Matthew 24:29-35; Mark 13:24-31)

25 "Ru matamata ki ke fuli fuana na sina, ma na madamo, ma na bulubulu ki. Ma na ngwae ana na maˈe fanoa doe ki taˈifau ˈi saena na magalia, kira ke fitala, ma kira ka maˈu ˈania na ngalulana ma na raˈelana asi, ma na rurulana faˈi nafo ki.
26 Ma na ngwae ki kira ke maefelo sulia kira maˈu liu, kaidaˈi kira masia na daolana maˈi ru neˈe fafia na magalia neˈe taˈifau. Osiˈana na ru ˈi lofana mamanga ki, kira ke leka rora.
27 ˈUnaˈeri mala, nauˈa, na Ngela Ngwae, nau ku fiˈi dao sakatafa maˈi. Nau kui dao maˈi faˈinia na ngasingasiˈanga doe, ma na madakoˈanga doe ˈi fafona na gwaˈi salo ki.
28 Ma kaidaˈi na ru neˈeri ki nia talaˈae ke fuli, muke uu, ma muke lia alaˈa, osiˈana kaidaˈi God ke faˈamauri kamu, nia dao karangi naˈa maˈi."
29 Sui sa Jesus ka fata sulia na tarifulaˈa neˈe fuada ka ˈuri, "Muke manata basi sulia ˈai neˈe kira saea ˈania figi faˈinia ˈai ki taˈifau laˈu ˈi neˈe.
30 Kaidaˈi kamu lisia na rauna nia ngosa, muke saiana na kaidaˈi fuana unitaˈi ˈakoˈakoˈa nia karangi naˈa.
31 Ka ˈunaˈeri logo, ana kaidaˈi kamu lisia ru neˈeri ki nia fuli, muke sai naˈa ana kaidaˈi fuana God ke gwaungaˈi, nia dao karangi naˈa.

32 Ru mamana liu nau ku saea fuamuˈa, ru
neˈeri ki taˈifau ke dao maˈi sui mala ngwae neˈe
kira mauri ana kaidaˈi neˈe ki, kike fiˈi mae.*
33 Na mamanga ma na magalia neˈe kike baˈa
sui, bore ma fatalaku tutua noaˈa kasi sui.
34 “Muke lia lia leˈa. Noaˈa kamu kasi roˈo
ana fangaˈa doe ki, ma na kwaˈu lilingaˈanga ki,
ma na manata ˈaberaˈanga ki ana na mauriˈa
neˈe saena magalia. Diˈia kamu sasi ˈunaˈeri,
faˈi asoa neˈeri ka dao faˈatona kamu diˈia ta
ˈaisiki.
35 Sulia asoa neˈeri ka dao maˈi fafia na ngwae
ki taˈifau, ana kula ki taˈifau ˈi saena magalia
neˈe.
36 Muke lialia leˈa, ma muke foˈo ana kaidaˈi
ki taˈifau, fasi ˈiri muke toˈo ana na ngasin-
gasiˈanga fuana na mauriˈa ˈi saena ru neˈeri
ki neˈe ke fuli. Ma fasi ˈiri kamu kasi ˈeke laˈu
kaidaˈi kamu ke uu ˈi naˈoku, na Ngela Ngwae.”
37 Ana asoa ki taˈifau, sa Jesus nia faˈamanata
ngwae ki saena Luma Abu God. Ma saˈulafi ki
nia ka leka ˈuana gwauna faˈi ua ˈi Olif.
38 Ma ana ˈofodangi makalokaloˈa ki taˈifau,
ngwae ˈoro ki kira ka leka maˈi saena Luma Abu
God fuana rongolana fatalana sa Jesus.

22

Na lokoˈi ruˈanga ngwae ki fuana saungilana sa Jesus
(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53)

---

* **21:32** nama Ru mamana neˈe nau ku saea fuamuˈa, magalia neˈe noaˈa kasi mango ˈi naˈona ru neˈeri ki taˈifau ke baˈa dao maˈi.

1 Na kaidaˈi fuana Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa
Jiu ki, nia karangi naˈa. Ana fangaˈa neˈe, kira
saiana ˈanilana beret neˈe noaˈa ta isi ana.
2 Ma na fata abu doe ki, ma na ngwae
faˈamanata ana taki ki, kira ka manata ˈuana
sau ago lana sa Jesus, osiˈana kira maˈungia na
ngwae ki.

Sa Judas nia alafafia na kwatelana sa Jesus fuana malimae nia ki
(Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11)

3 Ma sa Saetan ka dao maˈi ˈi saena manatana
sa Judas Iskariot, ta ngwae ana akwala ma na ro
fafarongoa ba sa Jesus ki.
4 Nia neˈe sa Judas ka leka kwau siana fata
abu doe ki, ma na faˈinaˈonaˈo ki ana ngwae
neˈe kira lia sulia Luma Abu God, ma ka saea
fuada nia saiana ke kwaiˈafi naˈa fuana daulana
sa Jesus.
5 Ma kira ka saeleˈa liu, ma kira ke kwate mani
fuana.
6 Sa Judas ka alafafia, ma ka talaˈae ka lia
ˈuana ta kaidaˈi neˈe noaˈa ta ngwae kasi tua
faˈinia sa Jesus, fasi ˈiri nia ka ˈolosaea sa Jesus
fuada.

Sa Jesus sasi akaˈu fuana faˈi asoa ana Fangaˈa Daofaˈi Liuˈa
(Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30)

7 ˈUnaˈeri, na asoa neˈe na ngwae Jiu ki fuana
ˈanilana beret neˈe noaˈa ta isi ˈi saena, nia dao
naˈa. Asoa neˈeri, kira saungia logo kala sipsip
ki, ma kira ka sasi akaˈu ana fanga fuana na
Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa.

8 Ma sa Jesus ka kwatea sa Peter faˈinia sa John
ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Moro leka sasi akaˈu ana
fanga fuakulu fuana ˈanilana na Fangaˈa ana
Daofaˈi Liuˈa.”
9 Kera ka saefilo ˈuri ana sa Jesus, “ˈI faˈi neˈe
ˈoko oga keroˈo ke sasi akaˈu ana kula fuana
fangaˈa?”
10 Sa Jesus olisi kera ka fata ˈuri, “Kaidaˈi
koroˈo dao kwau ana fanoa, moke dao toˈona taˈi
ngwae nia ngalia na faˈi ru fuana ngali kafoˈa.
Moke leka sulia ˈuana luma neˈe nia leka ˈuana.
11 Moke fata ˈuri fuana ngwae neˈe luma nia,
‘Na ngwae faˈamanata nia fata maˈi ˈuri fuamu:
ˈI faˈi neˈe maˈe luma fuana nau kui ˈania na
Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa faˈinia fafarongo nau
ki?’
12 Ma na ngwae neˈeri ke faˈataˈinia maˈe
luma doe ana luma neˈeri nia tua ˈi lifua, kula
neˈe ru ki kira sasi akaˈu naˈa ani, ma ˈi neˈeri
moro ke sasi akaˈu ana fanga ki.”
13 ˈUnaˈeri, kera ka leka naˈa, ma kera ka dao
toˈona ru ki taˈifau diˈia nama ba sa Jesus nia
saea fuadaroˈo. Ma kera ka sasi akaˈu naˈa ana
fanga ˈi neˈeri.

Na fangaˈa na Aofia
(Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Korint 11:23-25)

14 Nia dao naˈa ana kaidaˈi fuana ˈanilana na
Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa, ma sa Jesus faˈinia
na lifurongo nia ki, kira ka tua naˈa ana kula ni
fangaˈa.
15 Ma nia ka fata ˈuri fuada, “Nau ku oga liu
naˈa ˈanilana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa faˈi
kaumulu, sui mala nau ku fiˈi nonifii ˈaku.

16 Ma nau ku saea fuaumulu, nia ˈafitaˈi
nau ku ˈania laˈu na Fangaˈa ana Daofaˈi
Liuˈa faˈi kamu, leleka ka dao ana kaidaˈi ana
faˈamamanalana ana kaidaˈi God ke gwaungaˈi.”
17 Sui sa Jesus ka ngalia na titiu, ma ka
baˈatafea God. Sui nia ka fata ˈuri fuada, “Muke
ngalia, ma muke ˈado ana ˈi safitamulu.
18 Nau ku saea fuaumulu, ˈita ˈi taˈena ka
oli alaˈa, nau kusi kwaˈufia laˈu na waen neˈe,
leleka ka dao ana kaidaˈi neˈe God ke gwaungaˈi
ana ke dao maˈi.”
19 Sui sa Jesus ka ngalia na beret, ma ka
baˈatafea God, sui nia ka ngiia, ma ka kwatea
fuada. Ma ka fata ˈuri, “Na noniku neˈe nau ku
kwatea olisi kamu niniˈa. Muke ˈani funifaraˈa
ana ru neˈe fuana manataˈanga toˈoku.”
20 ˈI buri ˈana na fangaˈa, nia ngalia logo na
titiu, ka fata ˈuri, “Nia naˈa neˈe ˈabuku neˈe nia
afe ka foˈosi ˈani olisi kamu. ˈAni ˈabuku, God
ka faˈangasia na fau alangaˈinga faolu.
21 “Lisia basi! Na ngwae neˈe ke baˈa kwate
nau fuana malimae nau ki, nia tua goˈo ˈana faˈi
nau ˈi neˈe ana kula ni fangaˈa.
22 Duˈungana nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa
mae diˈia nama God nia oga fuaku. Bore ma
nia taˈa liu fuana na ngwae neˈe nia kwate nau
fuana malimae nau ki!”
23 Ma kira ka talaˈae fuana saefilo
kwailiuˈanga ˈi safitada ˈuana sa tai ada neˈe ke
baˈa sasi ru neˈeri.

Na olisuˈusuˈunga sulia na ˈinotoˈanga (Matthew 20:25-26; Mark 10:42-43)

24 Ma na fafarongo nia ki kira ka olisuˈusuˈu
ˈi safitada kwailiu fuana sa tai ada neˈe nia
talingaˈi ka tasa.
25 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Kau-
mulu saiana na ngwae gwaungaˈi ki neˈe kira
gwaungaˈi fuana ngwae noaˈa laˈu Jiu ki, kira
toˈo ana ngasingasiˈanga, ma kira sai liu ana
usungaˈilana ngwae fuana sasilana ru kira ogaˈi
ki. Ma kira ka oga na ngwae ki kira ka saeda ˈani
na ngwae talingaˈi ki.
26 Sui bore ˈana, noaˈa kamu kasi sasi laˈu
ˈunaˈeri ˈi safitamuˈa. Ma sa tai aumulu neˈe
nia kwaitalaˈi, nia ke diˈia na ngwae neˈe nia
enoeno. Ma na ngwae neˈe nia talingaˈi, nia ke
diˈia na ngwae ni rao.
27 ˈUri ma sa tai neˈe kira saea neˈe nia
ngwae talingaˈi, na ngwae neˈe nia tua fuana
na fangaˈa, nama na ngwae neˈe nia rao fuana?
Na ngwae neˈe nia tua fuana fangaˈa neˈe nia
talangaˈi. Bore ma nau ku tua ˈi safitamuˈa diˈia
na ngwae neˈe nia rao.

28 “Kamu tua naˈa faˈi nau ˈi saena na il-
itoˈonga nau ki taˈifau.
29 Diˈia na Maˈa nau nia kwatea taˈifau naˈa
gwaungaˈi ˈanga fuaku, nauˈa bore nau ku
kwatea logo na gwaungaˈi ˈanga fuamuˈa,
30 fasi ˈiri muke fanga faˈi nau, ma muke
kwaˈu faˈi nau ˈi saena ˈInotoˈanga nau. Ma
kamu ke tua ana kula ni tuaˈa ana na gwaungaˈi
ˈanga ki, ma muke gwaungaˈi fafia na akwala ma
ro fuuˈi ngwae ba ˈi Israel ki.”

Sa Jesus eta fataˈa ˈani sa Peter ke tofea niaˈa (Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

31 Sui sa Jesus ka fata ˈuri fuana sa Peter,
“Simon Peter kwa! ˈOke fafarongo basi. God nia
alaˈania naˈa sa Saetan, fasi ˈiri ke ili ˈuana ke
takalongaˈi kamu taˈifau faˈasi nau, diˈia ngwae
neˈe nia rao ˈi saena oˈola fuana efolana maga
ru leˈa ki faˈasia na taˈetaˈe ru taˈa ki.
32 Ka ˈunaˈeri bore ana kwala Simon, nau
ku foˈo fuamu, fasi ˈiri neˈe noaˈa ˈoe kosi
oli faˈi buri ˈani na fitoˈonga ˈoe. Ma ana
ta kaidaˈi neˈe ˈoke manata oli laˈu maˈi
ˈuaku, ˈoko faˈangasingasia naˈa ngwae neˈe
kira faˈamamana nau ki.”

33 Ma sa Peter nia olisia ka ˈuri, “Aofia ˈae, nau
ku kwaimaˈakwali goˈo ˈaku fuana lekaˈa faˈi
ˈoe ˈi saena lokafo ma fuana maeˈa faˈi ˈoe!”

34 Ma sa Jesus nia olisia ka ˈuri, “Peter kwa,
nau ku saea fuamu, ˈi taˈena saena faˈi rodo
neˈe, ˈi naˈona na karai nia ke baˈa angi, ˈoke
tofe uulu fau aku fasi ˈoko kina nau.”

35 Sui sa Jesus ka saefilo ˈuri ana fafarongo nia
ki, “ˈUri ma kaidaˈi ba nau ku asungaˈi kamu
kwau, ma noaˈa kamu kasi toˈo ana ta mani,
nama ta ngwaˈi, nama ta taˈe butu, ˈuri ma kamu
olidoko ana ta ru ba?”

Ma kira olisia kira ka ˈuri, “Noaˈa goˈo.”

36 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Bore ma ana
kaidaˈi neˈe, diˈia sa tai neˈe nia toˈo ana ta mani
nama ta ngwaˈi, nia ka ngalia nama ˈana. Ma sa
tai neˈe noaˈa kasi toˈo ana ta sele ni ofoˈa, nia

ke ˈoifoli ˈani na toro ˈi sae doe nia, ma ka folia
ta sele ˈana.*
37 Nau ku saea ru neˈe fuamuˈa, osiˈana neˈe
Kerekereˈa Abu ba fata suli nau ˈuri, ‘Kira fikua
faˈinia na ngwae taˈa ki.’✡ Ru neˈeri ke baˈa fuli
naˈa fuaku, duˈungana na kerekereˈa ki taˈifau
goˈo suli nau ke baˈa fuli mamana naˈa.”
38 Ma na fafarongo nia ki kira ka fata ˈuri,
“Aofia kwa, lisia basi, kulu toˈo naˈa ana ro sele
ni ofoˈa ki ˈi neˈe!”
Ma nia ka olisida ka ˈuri, “Nia leˈa naˈa.
Mango naˈa ˈira.”

Sa Jesus nia foˈo gwauna ua ˈi Olif (Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

39 Sa Jesus faˈinia na fafarongo nia ki, kira
faˈasia naˈa fanoa doe neˈeri, ma kira ka leka
naˈa ˈuana faˈi ua kira saea ˈani Olif, diˈia ba
kira ˈidu faˈi leka leka ana kaidaˈi ki.
40 Ma kaidaˈi kira dao ana kula neˈeri, nia
ka fata ˈuri fuada, “Muke foˈo, ˈasu ˈubani na
ilitoˈonga ki kata liufi kamu.”
41 Sui sa Jesus nia leka tiˈitiˈi laˈu kwau
faˈasida ka bolo faˈinia ˈuiˈa ˈania na fau, ma
ka bobo uruuru ˈi ano, ma ka foˈo.
42 Nia ka fata ˈuri, “Maˈasi ˈae, diˈia ˈoko
maˈudi, ˈoke lafua ˈamu na nonifiiˈanga neˈe
faˈasi nau. Sui bore ˈana, noaˈa laˈu na kwaio-
gaiˈanga nau, bore ma sulia kwaiogaiˈanga ˈoe
lala.”

---

* **22:36** Sa Jesus saea ru neˈe fuana ka faˈabasua fafarongo nia ki ˈiri kike sasi akaˈu si neˈe kike baˈa dao toˈona malimae ki neˈe ke faˈakaisida. ✡ **22:37** Aesea 53:12

43 Ma taˈi ˈainsel faˈasia ˈi langi nia dao maˈi,
ma ka faˈangasingasia niaˈa.
44 Ma kaidaˈi neˈe liana nia fii liu, nia ka foˈo
ngasingasiˈa laˈu. Ma na ˈidaˈida neˈe ˈi nonina
udu ka ˈasi ˈi ano diˈia ta giragira ˈabu.
45 Ma kaidaˈi nia tataˈe faˈasia na foˈongaˈa,
nia ka oli siana na fafarongo nia ki. Kira
maliu ˈada, duˈungana kira esela liu duˈungana
liadilaˈanga.
46 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuada, “Faˈuta neˈe
kamu ka maliu re? Mulu tataˈe, ma muke foˈo,
ˈasu ˈubani na ilitoˈonga ki kata liufi kamu.”

Kira daua sa Jesus
(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

47 Kaidaˈi sa Jesus nia fata ˈua goˈo ˈana
faˈinida, taˈi fikuˈa doe kira ka dao naˈa maˈi.
Ma taˈi ngwae ana na fafarongo ba nia ki, neˈe
satana sa Judas, nia talaˈida maˈi. Ma nia ka dao
maˈi siana sa Jesus, ma ka nonoˈia.†
48 Bore ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, “Judas
kwa, ˈoko kwate nau, na Ngela Ngwae, fuana na
malimae nau ˈani nonoˈilaku!”
49 Ma kaidaˈi na fafarongo ki kira tua faˈinia
sa Jesus, kira ka lisia ru neˈe, kira ka fata ˈuri,
“Aofia kwa! ˈUri ma kaimili ke kumulida ˈani
sele ni ofoˈa neˈe kami ki?”

---

† **22:47** nonoˈia Diˈia na falafala ana Jiu ki, na kwainonoˈi ˈanga faˈataˈinia kwaimaˈanga ma fuˈusi doeˈa fuana na faˈamanata faˈasia na fafarongo nia. Nia bolo faˈinia na fafarongo ka fata leˈaleˈa na faˈamanata nia ˈani nonoˈilana limana.

50 Ma taˈi ngwae ada, ka kwaiˈia taˈi ngwae ni
rao na ˈingataˈi fata abu, ma ka kwaˈi tafia naˈa
na bali alinga ˈoloˈolo ana.
51 Goˈo sa Jesus ka fata ˈuri, “Mango naˈa ˈira!”
Ma nia ka sama toˈona na alingana na ngwae
neˈeri, ma ka gura nia naˈa.
52 Sui sa Jesus ka fata fuana na fata abu doe
ki, ma na ngwae neˈe kira folo ˈusia na Luma
Abu God, ma na ngwae ˈaˈana ki neˈe kira leka
maˈi neˈeri fuana na daulana, nia ka ˈuri, “ˈUri
ma, nauˈa ta ngwae bili niniˈa, ˈiri kamu ke dao
maˈi ˈuaku faˈinia na sele ki ma na subi ki re?
53 Nau ku tua goˈo ˈaku siaumulu ˈi saena na
Luma Abu God sulia asoa ki, bore ma noaˈa
kamu kasi sasi goˈo ˈuana daulaku. Bore ma
kaidaˈi kamu naˈa niniˈa, ˈiri kamu ke rao naˈa
ˈani na ngasingasiˈanga sa Saetan, na ngwae
neˈe gwaungaˈi fafia maˈe rodo.”

Sa Peter nia tofe fafia sa Jesus
(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

54 Sui kira ka daua naˈa sa Jesus, ma kira ka
talaˈia naˈa ˈi saena na luma na ˈingataˈi fata
abu. Ma sa Peter ka leka daudau naˈa maˈi
burida ana ta agi tala neˈe tau logo faˈasida.
55 Ma taˈi mafula kira kedea ˈi tofongana kula
abitako saena faˈi labu ana luma, ma sa Peter ka
tua naˈa faˈinia na ngwae neˈe kira tua kalikalia
na mafula neˈeri ki.
56 Ma kaidaˈi taˈi kini sariˈi ni rao nia lisia sa
Peter neˈe tua ˈi neˈeri karangia na mafula, nia
ka lia filoa mala ma ka fata ˈuri, “Na ngwae neˈe
nia tua logo faˈinia sa Jesus.”

57 Bore ma sa Peter ka tofe ka ˈuri, “Kini neˈe
kwa, nau ku ˈiri saiana na ngwae neˈana!”
58 Ma noaˈa kasi tau logo ˈi buri ˈana, taˈi
ngwae ka lisia sa Peter ma ka fata ˈuri, “ˈOe ta
ngwae logo ada niniˈa!”
Bore ma sa Peter nia olisia ka ˈuri, “Kwaraˈae,
nau ku noaˈa kwa.”
59 Ma fulingana kala kadi kaidaˈi tiˈitiˈi laˈu ˈi
buri ˈana, taˈi ngwae laˈu ka fata ngasingasiˈa ka
ˈuri, “Nia mamana. Na ngwae neˈe nia tua logo
faˈinia sa Jesus, duˈungana niaˈa logo na ngwae
faˈasia ˈi Galili!”
60 Bore ma sa Peter nia olisia ka ˈuri, “Se ngwae
neˈe kwa, nau ku kina na ru neˈe ˈoko fata sulia
kwa!”
Ma kaidaˈi nia fata goˈo ˈana ˈunaˈeri, na karai
ka angi naˈa.
61 Ma na Aofia ka abula, ma ka lia saga kwau
fuana sa Peter. Ma sa Peter ka manata naˈa
toˈona alaˈanga ba na Aofia nia saea fuana ba
ˈuri, “ˈI naˈona karai ka angi, ˈoke tofe uulu fau
aku fasi ˈoko kina nau.”
62 Ma sa Peter ka ruˈu kwau ˈi maa, ma ka angi
ikaika naˈa ˈania liadilaˈanga doe liu.

Kira nangasia sa Jesus
(Matthew 26:59-68; Mark 14:55-65; John 18:19-24)

63 Ma na ngwae ni ofoˈa ki neˈe kira folo
kalia sa Jesus, kira ˈoidorole ˈania, ma kira ka
nangasia.
64 Ma kira ka firi bokota na maana, ma kira ka
saefiloa kira ka ˈuri, “ˈOke saea basi sa tai niniˈa
nangasiˈo?”

65 Ma kira ka saea alaˈanga taˈa ˈoro ki logo ana.
66 Ma ˈofodangi kaidaˈi nia laˈa naˈa, na ngwae kwai talaˈi Jiu ki, ma na fata abu doe ki, ma na ngwae faˈamanata ana na taki ki, kira alaˈa fiku, ma kira ka talaˈia maˈi sa Jesus fuada.
67 Ma kira ka fata ˈuri fuana, "ˈOke saea fuaimili. ˈUri ma ˈaeˈo neˈe na Christ, na ngwae neˈe God nia filia fuana faˈamaurilamiˈa?"
Ma nia olisida ka ˈuri, "Diˈia nau ku saea fuamuˈa, nia ˈafitaˈi muka faˈamamana nau.
68 Ma diˈia nau ku saefilo kamu ˈuana taˈi ru, nia ˈafitaˈi muka olisia.
69 Bore ma nia ˈita ana kaidaˈi neˈe ka oli alaˈa, nauˈa, na Ngela Ngwae, nai baˈa tua ˈi bali lima ˈoloˈolo ana God neˈe nia ngasingasiˈa ka tasa, ma nau ku gwaungaˈi faˈinia."
70 Ma kira taˈifau goˈo kira saefiloa kira ka ˈuri, "ˈUri ma ˈaeˈo naˈa neˈe na Ngela God?"
Ma nia olisida ka ˈuri, "Nia neˈana kamu tala saea naˈa."
71 Ma kira ka fata ˈuri, "Noaˈa kulu kasi oga naˈa ta fata faˈamamanaˈanga laˈu. Osiˈana kulu tala rongoa taˈifau naˈa ana fatalana neˈe nia saea niaˈa Ngela God!"

23

Sa Jesus nia uu ˈi naˈona sa Paelat
(Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38)

1 Ma na fikuˈa ana ngwae faˈinaˈonaˈo neˈeri taˈifau, kira tataˈe, ma kira ka talaˈia sa Jesus siana sa Paelat fuana na matangaˈilana.

2 Ma kira ka talaˈae fuana fai fafilana ˈania ru
rora ki, ma kira ka ˈuri, “Kaimili dao toˈona na
ngwae neˈe nia fata alingana na ngwae kami ki.
Ma ka saea fuada fasi noaˈa kira kasi kwatea laˈu
na mani ana na takisi fuana na tatalafaˈa ˈi Rom,
ma nia ka saea fasi nia naˈa neˈe na Christ, na
ngwae neˈe God nia filia fuana tatalafaˈanga.”

3 Ma sa Paelat ka saefiloa ka ˈuri, “ˈUri ma
ˈaeˈo neˈe tatalafaˈa ngwae Jiu ki kwa?”

Ma sa Jesus ka olisia ka ˈuri, “Nia neˈana ˈoko
saea naˈa.”

4 Sui sa Paelat ka fata ˈuri fuana na fata abu
doe ki, ma na fikuˈa neˈeri, “Nau ku ˈiri dao
toˈona goˈo ta roraˈa ana na ngwae neˈe fuana
saungilana.”

5 Ma kira ka fata ngasingasiˈa ma kira ka ˈuri,
“Bore ma saena abaˈi kula taˈifau ˈi Judea, na
ngwae neˈe nia faˈalia naˈa ngwaˈi toˈa ˈania
faˈamanataˈanga nia. Nia ˈita nama maˈi ˈi Galili
leleka ka dao naˈa ˈi neˈe logo.”

6 Ma kaidaˈi sa Paelat nia rongoa ru neˈeri, nia
ka saefiloda ka ˈuri, “ˈUri ma na ngwae neˈe nia
leka maˈi faˈasia ˈi Galili niniˈa?”

7 Ma kaidaˈi nia saiana neˈe sa Jesus nia leka
maˈi faˈasia na kula neˈe sa Herod nia gwaungaˈi
fafia, nia ka kwate kwau sa Jesus siana sa Herod.
Osiˈana sa Herod nia tua logo ˈi Jerusalem ana
kaidaˈi neˈeri.

8 Ma kaidaˈi sa Herod nia lisia sa Jesus, nia ka
saeleˈa liu, osiˈana nia rongoa na alaˈanga sulia,
ma ka kwaimasi ana ka tau naˈa maˈi fuana
na lisilana. Ma nia oga lisilana sa Jesus fuana
sasilana ta ru ni ˈarefoˈanga ana.

9 Sa Herod nia saefiloa ru ˈoro ki ana, bore ma
sa Jesus noaˈa kasi olisia goˈo ˈani ta ru.
10 Ma na fata abu doe ki, ma na ngwae
faˈamanata ana na taki ki, kira uu logo ˈi neˈeri,
ma kira ka alaˈa ngangata fuana giosilana sa
Jesus.
11 Ma sa Herod faˈinia na ngwae ni fuˈanga nia
ki, kira ka ˈoidorole ˈada ˈani sa Jesus, ma kira
ka fata taˈa ana. Ma kira ka faˈaruˈufia ˈani taˈi
ifi keta leˈa, ma kira ka oli laˈu faˈinia siana sa
Paelat.
12 Ma nia ˈita ana faˈi asoa neˈeri, sa Herod
ma sa Paelat kera fiˈi fiku kwaima laˈu. ˈI naˈo
keroˈa na ro malimae ki.

Kira matalangani sa Jesus fuana maeˈa
(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39—19:16)

13 Sa Paelat ka fikua naˈa fata abu doe ki, ma
na ngwae faˈinaˈonaˈo ki, ma na ngwae ki.
14 Ma ka fata ˈuri fuada, “Kamu kwatea naˈa
maˈi na ngwae neˈe siaku, muka saea fasi nia
tala ˈi rora ana ngwae ki faˈasia na dongalana
gwaungaˈi ˈi Rom. Ma lia basi, nau ku saefiloa ˈi
maamulu, ma noaˈa nau ku ˈiri dao goˈo toˈona
ta roraˈa ana faˈinia ru neˈe kamu giosia faˈinia
ki.
15 Ma sa Herod bore kasi dao goˈo toˈona ta
roraˈa ana, nia neˈe nia ka olitaˈinia logo maˈi
ˈana. Na ngwae neˈe noaˈa kasi sasia goˈo ta ru
neˈe nia rora fasi ˈiri nia ka mae.
16 Nia neˈe, nau ku kwatea goˈo kwau ˈiri kira
ke kwaiˈia. Sui nau ku kwatea ka leka naˈa
ˈana.”

17 Ana na Fangaˈa ana Daofaˈi Liuˈa, sa Paelat
ka logea taˈi ngwae neˈe nia tua ˈi saena lokafo
fuana na Jiu ki, osiˈana na falafala kira neˈe
ˈunaˈeri naˈa.
18 Bore ma kira taˈifau goˈo neˈe kira ako
kira ka ˈuri, “Mulu saungia ngwae neˈe ke mae!
Ma mulu logea lala maˈi ˈamulu sa Barabas
fuaimili!”
19 Sa Barabas kira alua saena na lokafo, osiˈana
nia etangia na fuˈanga doe ˈi saena na fanoa doe
neˈeri, ma niaˈa na ngwae sau ngwae.

20 Sa Paelat nia oga ke logea sa Jesus, ma nia
ka saefiloa laˈu kwau na fikuˈa neˈeri.
21 Bore ma kira ka inaˈu ana akoˈa ma kira ka
ˈuri, “Mulu saungia ke mae! Muka fotoˈia ana
na ˈai rara folo!”

22 Ma sa Paelat ka fata ˈuri laˈu fuada ana uula
kaidaˈi, “Bore ma ta roraˈa tae neˈe nia sasia?
Noaˈa naisi dao goˈo toˈona ta ru neˈe nia sasi
fasi ˈiri nia ke mae. Nia neˈe nai kwatea kwau
ˈiri kike kwaiˈia goˈo, sui nai logea, ma nia ke
leka naˈa ˈana.”

23 Bore ma kira ka ako ma ka inaˈu ana ma kira
ka suˈusuˈu faˈinia fuana fotoˈilana sa Jesus ana
ˈai rara folo. Ma na akoˈa kira ka liufia naˈa.
24 Ma sa Paelat ka kwatea na kwaˈikwaˈinga
neˈe kira suˈusuˈu faˈinia osiˈana ganiˈa kira.
25 Ma nia ka logea sa Barabas na ngwae ba kira
oga, na ngwae ba kira alua ˈi saena lokafo fuana
etangilana na fuˈanga doe, ma na sau ngwaeˈa.
Sui sa Paelat ka kwatea sa Jesus fuada, sulia na
kwaiogaiˈanga kira.

Kira foto fafia sa Jesus ana na ˈai rara folo (Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

26 Ma na ngwae ana ofoˈa ki, kira ka talaˈia
naˈa sa Jesus fuana na maeˈa. Ma kaidaˈi kira
leka kwau, kira ka saka toˈona taˈi ngwae neˈe
satana sa Simon, faˈasia na fanoa ˈi Saeren. Kira
daua sa Simon kaidaˈi nia leka maˈi ma ka ruˈu
saena labu ˈi Jerusalem faˈasia taˈi kula maˈi ˈi
maa. Ma kira ka alua naˈa ˈai rara folo ˈi gwauna
ˈabaˈabana, ma kira ka suˈumaˈinia ˈiri nia ka
ngalia ˈi burina sa Jesus.

27 Ma taˈi fikuˈa doe kira ka leka ˈi burina. Ma
ti kini ˈi saena na fikuˈa neˈeri kira oˈomae, ma
kira ka angisia.
28 Sa Jesus nia abula fuada ma ka fata ˈuri,
“Kini ana ˈi Jerusalem ˈae! Noaˈa kamu kasi angi
laˈu ˈuaku. Muke angisi kamu lala talamuˈa, ma
na ngela kamu ki.
29 Osiˈana nia ke baˈa dao ana faˈi asoa neˈe
ngwae ki kike fata ˈuri, ‘Na ˈoilakiˈa fuana na
kini neˈe kira ˈabaraˈa ki, ma na kini neˈe noaˈa
kasi faˈafuta ki, ma noaˈa kira kasi faˈasusu ki!’
30 Ma kaidaˈi neˈeri na ngwae ki kike baˈa fata
ˈuri fuana na faˈi ua ki, ‘Muke ˈasi maˈi fafi
kami.’ Ma kira ka fata ˈuri fuana na totoloa ki,
‘Muke ofo maˈi fafi kami.’
31 Osiˈana diˈia kira sasia ru ˈunaˈeri aku, na
ngwae neˈe nau ku saga, kike baˈa sasia ru neˈe
nia taˈa ka tasa amuˈa neˈe kamu toˈo ana na
taˈangaˈa ki.”

32 Ma kira ka ngalia logo ro ngwae folofolo bili
ki fuana na saungilada faˈinia sa Jesus.

33 Ma kaidaˈi kira dao ana kula neˈe kira saea
ˈani “Na Lasi Ngwae,” kira ka fotoˈia sa Jesus ana
na ˈai rara folo. Ma na ro ngwae folofolo bili ba
kiri, kira ka fotoˈidaroˈo logo ana ro ˈai rara folo
ki, taˈi ngwae ana bali ˈoloˈolo ana sa Jesus, ma
ta ai ana bali mauli ana.
34 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Maˈasi, ˈoke
rufuanata ada, osiˈana kira kina ru neˈe kira
sasia.”
Ma na ngwae ni ofoˈa ki ka masa diˈia
daisiˈanga, fasi ˈiri kira ke dao toˈona sa tai ada
neˈe ke ngalia ta ifi ana sa Jesus.
35 Na ngwae neˈe kira uu ˈi neˈeri ki, kira ka
ada goˈo ˈada ana, ma na ngwae faˈinaˈonaˈo
ana Jiu ki, kira ka ˈoidorole ˈani kira ka ˈuri,
“Nia faˈamauria na ngwae matamata ki. Diˈia
nia neˈe na Christ, na ngwae neˈe God nia filia,
nia totolia nia ke faˈamauria niaˈa talana.”
36 Ma na ngwae ni ofoˈa ki, kira ka ˈoidorole
logo ana, ma kira ka leka kwau siana, ma kira ka
kwatea na waen ˈafae fuana.
37 Ma kira ka fata ˈuri, “Diˈia ˈaeˈo na tata-
lafaˈa ngwae Jiu ki, ˈoke faˈamauriˈo talamu!”
38 Ma kira ka keresia na alaˈanga ˈuri maˈi
gwauna na ˈai rara folo, “NIAˈA NAˈA NEˈE NA
NGWAE TATALAFAˈA JIU KI.”
39 Ma taˈi ngwae ana na ro ngwae ba kira
fotoˈida faˈinia sa Jesus, nia ka fata buri tolingaˈi
ana ka ˈuri, “ˈUri ma ˈaeˈo neˈe na Christ? ˈOke
faˈamauriˈo talamu ma keroˈo logo!”
40 Bore ma na ruana ngwae ka balufia ka ˈuri,
“ˈUri ma, ˈoe kosi maˈungia goˈo kwaˈikwaˈinga
God kwa? Kulu bolo taˈifau goˈo, osiˈana kira
kwatea goˈo taˈi kwaˈikwaˈinga fuakulu.

41 Ma koroˈa niniˈa, na kwaˈikwaˈinga neˈe nia
saga goˈo ˈana, osiˈana koro ngalia naˈa ˈi maana
ru taˈa neˈe koro sasiˈi ki. Bore ma noaˈa nia kasi
sasia goˈo ta ru rora."
42 Ma nia ka fata ˈuri fuana sa Jesus, "Jesus ˈae,
ˈoke manata toˈoku, kaidaˈi ˈoke oli maˈi ˈani
gwaungaˈinga ˈoe."
43 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuana, "Nau ku saea
na ru mamana fuamu, ˈi taˈena ˈoke tua faˈi nau
ˈi langi."

Na maelana sa Jesus
(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30)

44 Nia ˈita ˈi tofongana na asoa, na sina ka
bulumae, ma abaˈi kula neˈeri taˈifau ka rodoˈa,
leleka ka dao ana uula kadi sina saˈulafi.
45 Ma na ifi doe neˈe nia bokota na kula abu ˈi
saena na Luma Abu God ka gaa ˈani ro baliˈi ru
ki.
46 Ma sa Jesus nia ka ako doe ka ˈuri, "Maˈasi,
nau ku kwatea naˈa kwau na mangoku fuamu."
Nia ka fata ˈunaˈeri ka sui goˈo, nia ka mae naˈa.
47 Ma na faˈinaˈonaˈo ana ngwae ni ofoˈa ki
nia lisia ru neˈeri, ma nia ka baˈatafea God ka
ˈuri, "Nia mamana, niaˈa na ngwae ˈoloˈolo!"
48 Ma kaidaˈi na ngwae neˈeri ki kira fiku, ma
kika bubungia, kira lisia maelana sa Jesus ka sui,
kira taˈifau oli naˈa ˈada ˈi fanoa kira ki. Ma
kira ka fidalia fuˈufuˈuda fuana faˈataˈilana na
liadilaˈanga kira ki.
49 Ma na ngwae ki taˈifau neˈe kira saiana sa
Jesus, faˈinia na kini neˈe kira leka ˈi burina

faˈasia ˈi Galili ki, kira uu tau goˈo ˈada, ma kira ka lisia ru neˈeri ki taˈifau.

Kira kwaiatoa sa Jesus
(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42)

50-51 Ma taˈi ngwae faˈasia na fanoa ˈi Arimetea ˈi saena na abaˈi kula ˈi Judea, neˈe satana sa Josef, nia tua logo ˈi neˈeri. Ma nia na ngwae saga, ma na ngwae leˈa, ma nia ka kwaimasi logo fuana lisilana neˈe God ke gwaungaˈi fafia ngwae nia ki. Ma sui bore ˈana nia ta ngwae ana na fiku taˈi ngwae lokoˈi ru Jiu ki, nia kasi ala goˈo fafia ru neˈe kira saea, ma kira ka sasiˈi ana sa Jesus ki.
52 Nia ka leka siana sa Paelat, ma ka gani ˈuana na nonina sa Jesus.
53 Ma nia ka lafua naˈa nonina sa Jesus, ma ka buta ˈani na ˈaba ifi kwao. Ma nia ka alua ˈi saena na faoda faolu fuana kwaiatolana ngwae mae ki neˈe kira ˈilia ˈi saena na fau doe.
54 Ma faˈi asoa neˈeri na Farere. Ma na asoa fuana sasi akaˈu ˈanga na Sabat, na asoa ana mamaloˈanga, nia karangi talaˈae naˈa.

55 Na kini neˈe kira leka maˈi burina sa Jesus faˈasia ˈi Galili ki, kira leka logo faˈinia sa Josef. Ma kira ka lisia naˈa faoda neˈeri, ma kira ka lisia naˈa alulana sa Jesus ˈi saena.
56 Sui kira ka oli ˈi fanoa, ma kira ka sasi akaˈu ana ngwaingwai ki, ma na ru moko leˈa ki fuana na ongolana ˈania nonina sa Jesus. Bore ma ana asoa ana Sabat, kira ka mamalo naˈa, diˈia na taki nia saea.

24

Sa Jesus nia mauri laˈu
(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

1 Ma ana Sande ˈofodangi laˈa bilabila, na
ngwaˈi kini baera kira ngalia na ngwaingwai
moko leˈa ki neˈe kira sasi akaˈu ani, ma kira
ka leka naˈa ˈi maana faoda neˈeri.
2 Ma kira ka lisia faoda neˈeri nia ˈifi naˈa,
duˈungana na babaˈi fau noaˈa kasi teo naˈa ˈi
maana na faoda.
3 Ma kira ka ruˈu kwau, bore ma noaˈa kira
kasi lisia naˈa na nonina na Aofia sa Jesus.
4 Ma kaidaˈi kira manata goˈo ˈada ˈua sulia
ru neˈeri, ro ˈainsel neˈe kira ruˈufia na ifi neˈe
ngwasinasina liu ki, kera ka sakatafa maˈi, ma
kira ka uu ˈi sulida.
5 Na kini neˈeri ki kira ka maˈu liu, ma kira
ka gwautoli ˈi ano. Bore ma na ro ngwae neˈeri
ki, kera ka fata ˈuri fuada, “Faˈuta neˈe kamu ka
lulu ˈuana na ngwae neˈe nia mauri goˈo ˈana ˈi
saena kula fuana na ngwae mae ki re?
6 Noaˈa nia kasi tua naˈa ˈi neˈe, nia mauri laˈu
naˈa. Kamu manata toˈona basi, nia faˈarongo
kaumulu taˈifau ana, kaidaˈi ba nia tua ˈua faˈi
kamu ˈi Galili. Nia fata ˈuri ba,
7 ‘Kike baˈa kwate nau, na Ngela Ngwae, fuana
na ngwae taˈa ki, ma kira ke saungi nau ana na
ˈai rara folo, sui ana uula asoa, nau kui mauri
laˈu.’ ”
8 Sui na kini neˈeri ki kira ka manata toˈona
na fatalana.
9 Ma kira ka oli naˈa faˈasia na faoda, ma
kira ka faˈarongoa na akwala ma taˈi ngwae ana

fafarongo nia ki, ma ti ngwae laˈu neˈe kira dao toˈoda.
10 Na kini neˈe kira faˈarongoa na lifurongo nia
ki, neˈe ˈi Mary faˈasia ˈi Magdala, ma ˈi Joana,
ma ˈi Mary na teˈa sa James, ma ti kini laˈu.
11 Bore ma na lifurongo ki kira ka fia fasi na
kini neˈeri ki kira alaˈa bani goˈo ˈada, ma noaˈa
kira kasi faˈamamana goˈo fatalada.
12 Bore ma sa Peter nia tataˈe, ma ka lalili
ˈuana maana faoda. Ma nia orooro kwau, ma
ka lisia goˈo na ifi kwao ki neˈe teo ˈi neˈeri. Sui
nia ka oli, ma ka ˈarefo liu ana ru neˈe nia fuli.

Ro ngwae ki lisia sa Jesus nia mauri laˈu (Mark 16:12-13)

13 Ana faˈi asoa neˈeri, ta ro ngwae ana
fafarongo sa Jesus ki, kera leka ˈuana na fanoa
ˈi Emeas. Nia bolo faˈinia taˈi akwala kadi tala*
faˈasia ˈi Jerusalem.
14 Ma kera ka alaˈa adaroˈo sulia ru neˈeri ki
taˈifau neˈe nia fuli.
15 Ma kaidaˈi kera alaˈa adaroˈo, sa Jesus nia
leka karangi kera maˈi, ma ka leka logo faˈi kera.
16 Kera ka lisia goˈo adaroˈo, bore ma God
noaˈa ˈiri alaˈani fuana kera ka lia saiana.
17 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Tae
niniˈa koroˈo alaˈa maˈi sulia kaidaˈi nini koroˈo
leka maˈi ana?”
Ma kera ka uu nene, ma manataladaroˈo ka
dila.
18 Ma taˈi ngwae adaroˈo neˈe satana sa
Kleopas, nia fata ka ˈuri, “Nau ku fia sali ˈaeˈo
goˈo neˈe ˈoko tua ˈi Jerusalem, ma ˈoko kina
goˈo ˈamu na ru neˈe fuli saena asoa neˈe ki.”

---

* **24:13** 11 kilomita

19 Ma sa Jesus nia saefiloda ka ˈuri, “Ru faˈuta
ki neˈana re?”

Ma kera olisia, kera ka ˈuri, “Ru neˈe kira sasia
ana sa Jesus, na ngwae ba ˈi Nasaret. Na ngwae
neˈeri, niaˈa na profet, na ngwae fuana alaˈanga
ˈania fatalana God, duˈungana God ma na ngwae
ki kira saiana na fatalana nia ngasingasiˈa, ma
na raolana ka talingaˈi liu.
20 Na fata abu doe kami ki, ma na ngwae
kwaitalaˈi ki, kira kwatea fuana saungilana, ma
kira ka fotoˈia ana na ˈai rara folo.
21 Ma kaimili ka manata ˈaimili sulia fasi nia
naˈa neˈe ke baˈa logea ngwae ˈi Israel ki. Ma
taˈena na uula asoa naˈa ˈi buri ˈana ru neˈe ki
niˈi fuli.
22 Ma kami ka ˈarefo liu, duˈungana ti kini ana
fikuˈa kaimili, kira leka dao ana na faoda.
23 Bore ma noaˈa kira kasi lisia na nonina. Ma
kira ka oli maˈi, kira ka saea neˈe kira lisia na
ˈainsel ki neˈe faˈarongoda ˈani neˈe nia mauri
laˈu.
24 Ma ti ngwae laˈu ana fikuˈa kaimili, kira leka
logo ana na faoda neˈeri, ma kira ka dao toˈona
nia mamana naˈa, diˈia nama ba kini neˈeri ki
kira saea. Bore ma kira ka ˈiri lisia naˈa nonina
sa Jesus.”

25 Ma sa Jesus ka fata ˈuri fuadaroˈo, “Koroˈo
boleboleˈa liu! Ma na manatamuroˈo kasi ˈaliˈali
fuana na faˈamamana lana ru ba na profet ki
kira saea naˈa maˈi ˈi naˈo.
26 Na Christ ke nonifii basi, sui nia ka fiˈi
gwaungaˈi ˈania ˈinotoˈanga doe.”
27 Ma sa Jesus ka faˈamanata kera ˈani ru ba
kira saea sulia na Christ ˈi saena na Kerekereˈa

Abu ki. Nia talaˈae ana na kerekereˈa sa Moses ki ma na kerekereˈa na Profet ki.
28 Ma kaidaˈi kira dao karangia naˈa fanoa neˈe kira leka ˈuana, sa Jesus ka sasi diˈia nia ke liu dao faˈi liu adaroˈo.
29 Ma kera ka luia, ma kera ka fata ˈuri, “ˈOke tua basi maˈi ˈamu faˈi keroˈo, osiˈana bali ana asoa nia liu naˈa, ma karangi ka rodo naˈa.” Ma nia ka leka naˈa ˈana faˈinidaroˈo.
30 Kaidaˈi nia tua naˈa fuana fangaˈa faˈi kera, nia ka ngalia afu beret, ma ka baˈatafea God, sui ka ngiia na beret neˈeri, ma ka kwatea fuadaroˈo.
31 Kaidaˈi kera lisia ru neˈeri, God ka alaˈanida kera ka fiˈi lia saiana, ma nia ka noˈana naˈa faˈasidaroˈo.
32 Ma kera ka alaˈa kwailiu fuadaroˈo, kera ka ˈuri, “Se! Kaidaˈi ba nia alaˈa faˈi koro sulia maˈi tala, ma ka faˈamanata koro ˈani na Kerekereˈa Abu ki, koro saeleˈa liu.”
33 Ma ana kaidaˈi neˈeri nama goˈo, kera tataˈe, kera ka oli laˈu ˈuana ˈi Jerusalem. Ma kera ka dao toˈona na akwala ma taˈi fafarongo neˈe kira fiku goˈo ˈada, faˈinia ti ngwae laˈu.
34 Ma ngwae ki saena fikuˈa neˈeri ka faˈarongodaroˈo ˈuri, “Na Aofia nia mauri laˈu, mamana naˈa! Nia dao tafa fuana sa Simon!”
35 Ma kera ka alaˈa sulia na ru ba nia fuli sulia na tala, ma sulia na kaidaˈi kera lia saiana kaidaˈi nia ngiia na afu beret.

Sa Jesus faˈataˈinia talana fuana fafarongo nia ki

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

36 Kaidaˈi ro ngwae neˈeri ki kera alaˈa goˈo
ˈadaroˈo fuada ˈua, sa Jesus nia daotafa, ma
ka uu ˈi safitada, ma ka fata ˈuri fuadulu, “Na
aroaroˈanga ke tua faˈi kamu.”
37 Ma kira ka lebe, ma kira ka maˈu liu, osiˈana
kira fia fasi kira lisia ta anoano ru.
38 Ma sa Jesus ka fata ˈuri, “Tae neˈe sasia
ma kamu ka maˈu? Noaˈa kamu kasi manata
ruarua!
39 Nauˈa goˈo niniˈa. Mulu lisia ro lima nau ki
faˈinia na ro ˈae nau ki. Mulu sama toˈona basi
maˈi na noniku, ˈiri muke saiana, duˈungana
neˈe anoano ru noaˈa kasi toˈo ana ta suli faˈinia
ta fasiˈa, diˈia niniˈa kamu lisia nau ku toˈo ana.”
40 Buri ˈana neˈe nia saea ru neˈeri ki ka sui,
nia ka faˈataˈinia naˈa fuila mala ana nila ki ana
ro lima nia ki ma na ro ˈae nia ki fuada.
41 Ma kira ka saeleˈa liu faˈinia na ˈarefoˈanga.
Sui bore ˈana, kira manata ruarua goˈo ˈada,
duˈungana noaˈa kira kasi sai leˈa ˈua ana. Ma
sa Jesus ka fata laˈu ˈuri fuada, “Mulu kwatea ta
fanga fuaku.”
42 Ma kira ka kwatea taˈi afu iˈa fuana.
43 Ma nia ka ngalia, ma ka ˈania ˈi naˈoda.
44 Sui nia ka fata laˈu ˈuri fuada, “Ru neˈe ki
nau ku saea naˈa maˈi ˈua fuamuˈa, kaidaˈi nau
ku tua ˈua maˈi faˈi kamu. Ru neˈe ki taˈifau ba
kira keresiˈi suli nau saena taki sa Moses ki, ma
ˈi saena kerekereˈa Profet ki, ma ˈi saena Sam ki,
kike baˈa dao mamana naˈa maˈi.”

Sa Jesus fane ˈuana ˈi langi
(Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

45 Sui sa Jesus ka ˈifingia manatalada ˈiri kike
saiana na Kerekereˈa Abu.

46 Nia ka fata ˈuri fuada, “Kira kerekere suli
nau, na Christ, nai baˈa nonifii, ma ana uula
asoa, nau kui tataˈe laˈu faˈasia na maeˈa.
47 Ma nia ka ˈita maˈi ˈi Jerusalem leleka ka
dao saena fanoa ki taˈifau, muke fata sulia na
kakari alifaˈi ˈanga ma na rufuanataˈanga ana
taˈangaˈa ki ˈani na sataku.
48 Ma kamuˈa naˈa neˈe muke faˈarongo ˈania
ru neˈe ki.
49 Ma nauˈa talaku, nai baˈa kwatea fuamuˈa
na Anoˈi ru Abu neˈe Maˈa nau nia eta fataˈa
ˈani. Ma muke kwaimasi ˈi Jerusalem, leleka na
ngasingasiˈanga faˈasia ˈi langi ka koso maˈi fafi
kamu.”
50 Sui ma nia ka talaˈida naˈa faˈasia ˈi saena
fanoa doe neˈeri, leleka kira ka dao ana fanoa ˈi
Betani, ma nia ka taˈea naˈa limana ˈi langi, ma
ka faˈaleˈa kira.
51 Ma kaidaˈi nia faˈaleˈa kira goˈo ˈana ˈua,
nia ka faˈasi kira, ma ka fane naˈa ana ˈuana ˈi
langi.
52 Ma kira ka faˈa aofia, sui kira ka oli naˈa
ˈada ˈi Jerusalem faˈinia na saeleˈanga doe.
53 Ma ana kaidaˈi ˈoro ki kira tua goˈo ˈada ˈi
saena na Luma Abu God fuana na baˈatafelana
God.

Fau Alanga'inga Faolu Ana Ala'anga Kwara'ae

The New Testament and Genesis in the Kwara'ae language of the Solomon Islands

Niu Testament na Stat long langguis Kwara'ae

copyright © 2003 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kwara'ae

Translation by: SITAG

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-11-14

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 1 Oct 2024 from source files dated 31 Aug 2023
100e8c4b-3c10-5adf-8b7e-9b5cdcfb9b38